

**Kukɲuä änguä we-hunqä-täni,
Lukä
iqu äqäkqe
Yätamäkqä kukɲuä hiɲuiqänjä iquvi**

Bukä, kukɲuä änguä we-hunqä-tänjä Lukä iqu äqäkqeu, ne hiɲuä tiinjä äqunänju. Jisasi Iqu, ämaqä Israitqä iquautä, qokä-apäkä huizitäni, Angumä Itmeqä-quvi. Jisasi Iqu, wäunjuä ipäqiyätäqänqanji, qokä-apäkiu, tiinjä ätumiŋqe. Dɲä Änguä Iqu, iwimäkqanŋi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kukɲuä ängui, ämaqä quvqä iquau ätukqe. Naqä-qakuiqä, Bukä tqi tiwiqä kuapänänji, Jisasi Iqu, qokä-apäkä hanjä-iqä äki-äkitanji, metqätanŋuwiŋqe, huäqä äwunätä, änguä iwimäkminŋerŋä.

Jisasi Iqu, qunji änguänä iwimäkqanŋqeuŋqä, qokä-apäki aquvänä imiɲuwi. Mäliyai, Ique nyquanga, qu yeeqä ikuwi. (Lukä 1:42-48 ä 2:10 hiɲuä qunyä.) Bukä Iqueqä qäpuɲi, Jisasi Iqu qäkuä yätunqä ekqetanji, qu yeeqä naqänänjä ikuwi. (Lukä 24:52 hiɲuä qunyä.)

Nätmatqä kuapänänji, Jisasi Iqueä äpmeqeuŋqe, Lukä iqunä tiwiqä ikqäqe. Kukɲuä iinjä iqua, bukä tqe äqänänqe, huizi iquauɲi maŋqä eä. Kukɲuä ktqä, ämaqä Sämalija pmeqä iqu, ämaqä äpäkkuwä ique yätamäkqä äwikqenqätä, ä kukɲuä ktqä, ymeqä iqu kanique ävä-makqenqätä, ä kukɲuä ktqä huizi, Jisasi Iqu ätkqenqätänji, Lukä iqunä äqäkqe. Tiwiqä Säkiyasi, ämaqä mbqä mo-tauqä iquenyqe, Lukä iqunä äqäkqe.

Tiinäpqe inänji. Suqä tääqä yänänäqŋqä tqeuŋqä, ä Dɲä Änguä Iqueä wäunjuŋqä, ä Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iuqä suqä quvqä huätä mamäuqenqätänji, ii äqäkqe.

Itanga kukñuä kuapänäñi, apäkä iua imäkmiñuwä iinjätä, qäsä äqäkqe.

Lukä iqueä tuwanui, bukä tqu qapu miqä danä iqi, oee. Bukä, ne tänga 'Wäuruiñqäüä' ätätunqwe, Lukä iqunä äqäkqe. Ii tiwiqä, nätmatqä eeqäpnänjä, Jisasi Iqu qäukuä yätunqä ae ekqänga, ämaqä kukñuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iqua, imäkmiñuwinqeyi.

Lukä iqu, Jisasi Iquenyqä näqñqä ängüä ämetä, tuwanuä äqäkqenqä

¹⁻² Jisasi Iqu nesä pmetangi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä ekqenqe, Iqueqä kukñuä awä-tqä iqua, nätmatqä eeqänäñi hiñuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä iqua qañä ikipu, kukñuä awä änatmiñuwi. Itanga ämaqä kuapänäñi, iqua qätä äwiyäpu, bukä yamwiqä äqäkuwi. ³⁻⁴ Nyi wäuruä ipäqäqkä duta, yatñqä iqa äpqinjqänmi, tängañi nyi nätmatqä eeqänänjä ätimäuqangqenqä kñuä ängüänäñi ämeqänä. Tipilusi naqä iquki, qu nätmatqä eeqänänñinqä ämäktquakuwä iinjqe, si näqñqä eätnä, "Ii naqä-qakuiqä" tññä diñqe, tängañi nyi sinyqä bukä qäyunä äqiyätmä emqä di ktapmqänä.

Enjätqä hñqu Sakätiyasi iqueni, Jonä iquenyqä ätukqenqä

⁵ Ämaqeu miqä naqä Heroti iqu Jutiya iu mitqätangañi, hiqäva-imäqkä hñqu äpmamiñqe. Iqueqä yoqe Sakätiyasi ique. Ämaqä iqtä wäuruä anä iqe, iquauqä yoqe Äpaysa iquai. Sakätiyasi iqueqä apäkiyqä yoqe, Älisapetqi. Ii hiqäva-imäqkä iquauqä kaqä, Aronä iqesañä iiyi. ⁶ Iyaqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinji, Iqueqä kukñuitä, suqetä, eeqänä qänaknä isinyä, jänänänjä äpmamiñyi. ⁷ Älisapetqi qokitqä etangi, iyaqu ymeqä maeqä enyä, qoyanjä-äpayanjä äpmamiñyi.

⁸ Hea hñqueri, ämaqä Äpaisa iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanguwänga, Sakätiyasi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi wäunüä iqämanminqe.

⁹ Ingañi iqua quwqä suqä iwäsäuqänqä imäkäpu, Sakätiyasi iqu Naqä Iqueqä anä hiqñqä pmua ingisañqä äwätä, nätmätqä jinañä-weqä tä iketñqä diñqä, atäunüä ikuwi. ¹⁰ Iqu hiqñqä pmua iunqä uwqanğa, qokä-apäkä aquvä äqanğuwı, qu yäpaqä mänğisa äpmapu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminğuwı.

¹¹ Ingañi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu, hiqñqä yäpä ingisa jinañä-weqä ttawä inñiu, hipa ämuangisa tqäutangı äqunğqe. ¹² Iqu ique hiñuä e äqunäqe, änä mäwimänqä itä, zä kiinjä ikqe.

¹³ Ingañi enätqä iqu, “Sakätiyasi iquki, si zä miqä panä” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqä ätñi, qätä ae äkiyänqe. Tqä apäkä Älisapetqi, ymeqä qokä hñqu nyuänqiyä. Iqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ nyuätqätñqä.

¹⁴ Ingañi, saqä äwqe, aañä yeeqä kuapä kinyänıqueqä. Ämaqä kuapänäñi, ymeqä iquenyqä aquvänä ipnuwiqä.

¹⁵ Aquvänä iqä qakui, tiinji. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqiñi, ämaqä naqä-qu äpme, wainqätä, eqä ämaqä iquauqä kñuä indqänqe qui wimäkqetä, manqä yänıqueqä. Ymeqä iqu känäwä äwqä imä yqänä mnätanganı, Dñä Äñğüä Iqu, iqtä anä pmetänıqueqä. ¹⁶ Iqu iqueqä wäunüä imäkätqätanği, Israitqä kuapänäñi, iquauqä suqä hñğisanäñi huätä ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyañpu, qänaknä ipnuwiqä. ¹⁷ Iqu Laisa iqueuä suqetä, yänänäqñqetä ämetä, Naqä Ique hiñuiqä wimenıqueqä. Qunuñuatä, ymeqä iquatä, äwqä naqä-hñqunä imbñqä imäkätä, ämaqä hñğisanä itqänğuwä iquauñi, kñuä äkunmäknäpu, iquauqä kñuä indqänqe anğuanänğä metpñqä imäkänıqueqä. Iqu ämaqä iquauñi, Naqä Iqu äpäťqänğanğqä näwenyä e imäkänıqueqä” ätukqe.

¹⁸ Sakätiyasi iqu enätqä iqueni, “Saqä kukñuinqe, naqä-qakuiqä kñuä nyätñqe, nyi näqñqe äänä himqäwä? Nyitä ñqä apäkisä, ye quväukuä kuapänä ae ämäyaqutäueqä” ätukqe.

¹⁹ Enätqä iqu kimañi, “Nyi Gapleti iqunjqä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hipenüä iqi ätqäunänä. Iqu nyi kukñuä äñguä täñqä awä ktmqä änändowatqiyä. ²⁰ Nyaqä kukñuä tä hea qayunänñga, naqä-qakuänñjä timäuniqeqä. Inäqe si nyaqä kukñui qätä manyiyqä inä-qae, hea nätmätqä tä timäunqanqñqe, kukñuä matqä isñqinyä” ätukqe.

²¹ Sakätiyasi iqutä, enätqä iqutä, iquaqu kukñuä tqämanätqätanqiyänqñi, ämaqä yäpaqä mäñgisa ätqäuminuwä iqua, Sakätiyasi iqu anä yäpä yänqisa äpakä pmetanqñeqä, iquenyqä hiñuä äqumbu äpmapu, kñuä kuapänä indqänminuwi. ²² Iqu hñganqä imänjaqänäqe, hñqñi yäpaqä mäñgisa ätimäuqe, kukñuä mätkuä iqanqä, qu iquenyqe, iqu anä pmua inqisa äpme, wätqä enqä-pa äqunätänqñqe, näqñqä ämakuwi. Iqu kukñuä matqä itä, iqueqä hipa itänä wätqä enqä-pañi imäkkqe.

²³ Qänakndañi Sakätiyasi iqu, iqueqä wäunüä Goti Hanjuwä Iqueqä anä iuñi qäpu iäqe, iqueqä anämqä äukqe. ²⁴ Inqañi iqueqä apäkä Älisapetqi, äwqä-tänjä eä, iyyqä anä yäpä yänqisa zä qanüä hipa hñgi eeqä äpmaminqe. ²⁵ “Goti Hanjuwä Iqu huäqä äwunätä äñguänä inyimäqiyä. Nyi qokitqä äpmamä womba änyinminqñqe, täñqañi Goti Hanjuwä Iqu huätä ämanmäuqiyä” ätkqe.

Enätqä iqu Mäliyaunji, Jisasi Ique nyuäniqenqä ätukqenqä

²⁶ Älisapetqi äwqä-tänjä qanüä 6 pmetanqñi, Goti Hanjuwä Iqu enätqä Gapleti iqueni, Galilisänjä inqñi anä-himqä Nasäretqänqä ändowatkqe. ²⁷ Iqinji iqu apäkä hitqä, qokätä hiqaqä mäwiqä iminqä hui, iyyqä yoqe Mäliyaun äwimakqe. Ii Josepä iquenyqä ätmñuwi. Josepä iqueqä

kawiqu, ämaqä naqä Dewiti ique. ²⁸ Enjätqä iqu apäkä ii äwimeqe, “Si änguä äpmeñinyä. Goti Naqä Iqu sinyqä kñuä änguänänjä indqänätä, sitä anä äpmenä” ätukqe.

²⁹ Ii kukñuä tä qätä äwiyäqe, änä-änä mäwimänqä itä, “Änäänqä dcutiyä?” kñuä äwikqe.

³⁰ Enjätqä iqu, “Mäliya, si zä miqä panä!” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä änguänänjinqä, si atäunjuä ae äkiyqeä. ³¹ Si äwqä eätnä, Ymeqä Qokä Hñque misinjqä. Iqueqä yoqe, ‘Jisasiuä’ nyuättnänqeqä. ³² Iqu Naqä-qu etanguti, ämaqä iqua, ‘Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä Ymeqeqä’ tñnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu iwimäkqanguti, Iqu qokä-apäkä iunji, Kiqä kawiqu Dewiti iqu äpmetä ämiminjqä-pa, e miniqeqä. ³³ Iqu hueqä-himqä Jekopä iquesanjä iquauqä Naqä-qu eä, hea ique-ique pmetäniqueqä. Iqueqä ämiqä iinji, qäpunä maeqä da, e witäniqueqä” ätukqe.

³⁴ I tquanğa Mäliya enjätqä iquerji, “Tä äänä timäutñqä tnyä? Nyi qoki maeqinjqä” ätukqe.

³⁵ Enjätqä iqu kimanji, “Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä Dñä Änguä Iqu si äkimetä, Iqueqä yänänäqñqe äkpatqiyänqiyä. Ymeqä si änyuesqä Iqu, Goti Iqueqänä hiätanguti, qu Iquenyqe, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä’ tñnuwiqä. ³⁶ Qätä nyiyä! Apäkä äpäyanjä tqä sämaqi Älisapetqi-pqe, ymeqä hñqu inä nyuänqiyä. Iinyqe, ämaqe, ‘Apäkä täsi qokitqeä’ ätuminjuwä-qe, qañuä 6 päwqanğa, ii äwqä-tänjä äpmenä. ³⁷ Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di imäkänqiyä” ätukqe.

³⁸ Iqu e tquanğa Mäliya ämävauqe, “Nyi Naqä Iqueqä wäunjuä-wiyqinjqä. Si tä ändñä-manji, ätimäunqiyä” ätukqe. Ii iinjä tquanğa, enjätqä iqu ävämakqe.

Mäliya äyätä, Älisapetqi äwimakqeqä

³⁹ Inğanji Mäliya, qoqonjä Jutiya-tänjä inñinqä anjä-himqä hñquenyqä maqänä ekqe. ⁴⁰ Anjä-himqä iu

ätimäuqe, Sakätiyasi iqueqä anä yäpä yängisa äpäyätä, Älisapetqini, “Hiunjinganjqä” ätukqe. ⁴¹ Inğanji Älisapetqi, iuä manj qätä wiyqanğanj, ymeqä iqu äwqendani ämenjä iqanğa, Dnjä Änguä Iqu Älisapetqiyqä äwqeuñi kuapanä ämngqe. ⁴² Inğanji ii Mäliyu tääqä yänänäqñqä tii ätukqe. “Apäkä eeqänänjä iua äpmetanğuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu si anğua ikimäkqiyä. Ymeqä si misnqä Iquñi, Goti Hanjuwä Iqu Ique-pqe anğua iwimäkqiyä. ⁴³ Nyi änänänäwä? Nyi apäkä naqinyä maeqä etanğqä-qe, nqä Naqä Iqueqä känäiki änyimenyä. ⁴⁴ Qätä nyiyä. Si nyi tääqä ändnjanganji, nyi qätä kiyqanğa, ymeqä äwqä tämñi aquvänä itä, ämenjä iqäqeqä. ⁴⁵ Si Goti Hanjuwä Iqu äktqenqä, ‘Naqä-qakuä, ätimäunqiyä’ kñuä indqänğñi, äwqä yeeqä inqikiyqä” ätukqe.

Mäliya, Goti Iqueqä yoqä haqä ämamäutä, apqä ätkqenqä

⁴⁶ Ii i tquanğa, Mäliya tii ätukqe.

“Nyaqä äwqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuqiyä. ⁴⁷ Nyaqä quuvqe, Goti Hänjä Inyimäkqä Iquenyqä yeeqä änyingiyä. ⁴⁸⁻⁴⁹ Nyi Iqueqä wäunüä-wiyqä apäkä hinginğqä-qenyä, Iqu nyinyqä kñuä anğuanänjä indqänği. Goti Yänänäqñqä Iqu anğuanänjä nyimäkqenqe, ämaqä tänğa äpmeñuwä iquatä, qänaknda pmapnuwä iquatä, ‘Apäkä täsiñi, Goti Hanjuwä Iqu anğuanänjä iwimäkqeqä’ tpnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, aanjä pmua äqonänä. ⁵⁰ Ämaqä tänğa äpmeñuwä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ique qätä wiyqä iquauñqe, Iqu qeqä wimänğanği anğua imäkqä-queqä. ⁵¹ Iqu, hipa wäunüä yänänäqñqä iqä-queqä. Ämaqä ‘ñqä-näuä anğua eänänä, nyi imäkmqänä’ kñuä indqänğqä iquauñi, Iqu hinginäwa dowatqä-queqä. ⁵² Ämaqä naqä iquauqä yänänäqñqe huätä mamäuqä-queqä. Ämaqä yäpä iqinjä

iquauä yoqe, haqeqä vauqumuatqä-queqä. ⁵³ Ämaqä nätmatqänqä äwa iqanjuwä iquauji, kuapänä vqä-queqä. Ämaqä nätmatqä kuapänä-tänjä iquauji, huätä qanyä dowatqä-queqä. ⁵⁴⁻⁵⁵ Iqu neqä atqä-awäkau kuknuä guä ämäsäutä, ‘Aprähämä iquenqätä, iqueqä kaqä-kawäkaunqätä, qeqä hea ique-ique nyimänquäniqeqä’ ätukqeqä. Iqu kuknuä iinqe knuä indqänätä, Iqueqä wäunuä-wiyqä Israitqä iquau yä-tamäkkä vqä-queqä” ätukqe.

⁵⁶ Mäliya e ätuäqe, Älisapetqisä qarjuä hñquaqui-hñque äpmeqe, kiqä anämqä anji äpäwäkqe.

Älisapetqi, Jonä ique ämikqenqä

⁵⁷ Älisapetqi ingani ymeqä qokä hñque ämikqe. ⁵⁸ Ämaqä iisä qäqiqi äpmaminjuwä iquatä, iyyqä käyämaqä iquatä, qätä äwipiyyi, Goti Hanjuwä Iqu qeqä äwutätä, yätamäkkä vqanqgenqä, iqua iisä aquvänä anä ikuwi. ⁵⁹⁻⁶⁰ Hea 8 päwqanqa, qu ymeqä hayuqä-tänjä iqueqä huiwi häuä ktäupnqä aquvä äqämbiyyi, iqueqä kaniqueä yoqä, “Sakätiyasiuä” nyuätanä-tpu iqanjuwänga, känai, “Oeyä, ne iqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ nyuätatunqeqä” ätukqe.

⁶¹ Inji, “Änäänqänqäwä? Ämaqä sitanjä hui, yoqä iinj maqonqä injäuä” ätukuwi. ⁶² Iqua e ätupiyyi, Sakätiyasi iqu iqueqä knui ämotquetnqä dinqä, ique atäunuä äwikuwi. ⁶³ Itanga iqu, iqua zä-heauqä muaepnqä hipaitänä atäunuä äwikqe. Iqu zä-heauqä iunji, “Iqueqä yoqe, Jonäuä” äqäkqe. Iqu e qäyqanqgenqä iqua yäunuä ikuwi.

⁶⁴ Ingani, Sakätiyasi iqu kuknuä matqä äpmaminqe, Goti Hanjuwä Iqu ängüä iwimäkkangi, iqu kuknuä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäukqe. ⁶⁵ Nätmatqä huitanjä e timäuqanqgenqä, ämaqä iqi äpmaminjuwä iqua zä ikuwi. Ingani ämaqä Jutiya iu qoqonjä

im-imä pmeqä iqua, kukŋuä kuapä ätmiŋuwi. ⁶⁶ Ämaqä kukŋuä qätä e äwikuwä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu ymeqä dänjä iqutäŋi, anä pmeŋqiyä” kjuä e indqämbiyi, “Ymeqä iqu, änääqu heniqätiyä?” ätkuwi.

Sakätiyasi iqu hiŋuä ätukqeqä

⁶⁷ Dŋjä Äŋguä Iqu, kaniqu Sakätiyasi iqutä kuapänä muŋgaŋgi, iqu hiŋuä tii ätukqe.

⁶⁸ “Israitqä iqueneqä Goti Hanjuwä Naqä Iqu, Iqueqä ämaqä iquene, haŋä-iqä-tänjä pmetanŋu änemetä, yätamakqä äneyätä anŋi inätmeqeqe, ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuanä. ⁶⁹ Iqu imäkqanŋi, Ämaqä Yänänäŋqä Hŋqu häŋä inemäkätŋqä eqi. Iqueqä wäuŋuä-wiyqä Dewiti iqueqä hueqä-himqä iuqä awä iqisa eqi. ⁷⁰ Iqu hiŋuiqänä hiŋuä-tqä iquauä maŋiuta ätkqä-pa, iinjä ätimäuqiyä. ⁷¹ Neyaqa mäkä-huŋqä iquauqätä, himä-wiunqä iquauqätä, hipa iuta anŋi inetmetŋqä e imäkqiyä. ⁷²⁻⁷³ Iqu atqä-awäkanqä qeqä äwutätä, awiŋu Aprähämä iqutä kukŋuä guä äumäsäuekqeqä kjuä indqänätä e imäkqiyä. ⁷⁴ Neqä ämaqä mäkä-huŋqä iquauqä hipa iuta anŋi inetmeqanŋa, ne zä mäneŋqä iqanŋuti Iqueuä wäuŋui wiyquatunqeqä. ⁷⁵ Iinjä etanŋi ne hea ique-iqenŋi, Iqueqä hiŋuä iqinŋi, suqä anŋuanänjinä itanä, Iqueuä wäuŋui imäkquatunqeqä.

⁷⁶ Ga ŋqä ymeqä iquki, sinyqä tii tpnuwiqä. ‘Iqu Goti Haqä Yätutanä Iqueqä hiŋuä-tqä iqueqä.’ Quati tiinjä. Si Naqä Iquenyqä hiŋuiqä äwätinä, hänaqä näwenyä imäkŋänqeqä. ⁷⁷ Si iinjä imäkŋänqeqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquaunŋi, Iqu iquauqä suqä quvqe huätä ämamäutä, häŋä iwimäkäniqenqä näŋqä wisŋänqä diŋqeyi. ⁷⁸ Ämaqä iquaunqä qeqä wimän-ganŋi, e imäkqe, qäukuä yätutanŋi we-huŋqä hŋque mäptqä ätätŋqä-panŋi, nenyqä iinjä dawatäniqeqä. ⁷⁹ Ne

anjä hiawiqä imä pmetangua, Iqu neqä huiwä zä iinqe ktqä namäuqanga, mäptqä ätätñqä-pañä iinj we-huñqe ne naunätä hänaqä ämänätqueqanguti, ne äwqä hanjuä änyätanä qeiqinyä pmetaniqueqä” ätukqe.

⁸⁰ Ymeqä iqu naqä eätä, iqueqä quuvqe yänänäñqä ämeqe, qänakñi, Israitqä iquauqä hiñuä iqi tqäuniqän-ganqe, iqu anjä avqñqä imä äpmaminqe.

2

*Jisasi Ique ämikqenqä**

¹ Inğanj ämaqä naqä Romätanjä iqu, ämaqä iqueqä ämiminqä eeqänänjä iuqä yoqä ämepu a täupñqä, kukñuä yänänäñqä änyä-hänjä hui imäkkqe. Iqueqä yoqe, Sisa Okastusi ique. ²⁻³ Iqu e tqanga, ämaqä eeqänänñi, qu quwqä yoqä inä mapñqänä, quwqä anjä yäuä dunqä anqumä äukuwi. Inğanj qu ämaqä iuqä yoqe änyä qe ämakuwi. Siliya inqisanj, Kuiliniyäsi iqu kiyapqä wäunjuä itä äpmaminqe.

⁴ Josepä iqu hueqä-himqä Dewiti iquesanjä eä etanji, iqu Nasäretqä iu ävämanj, Betlähemänqä ekqe. Ämiqä naqä Dewiti iqu hiñuiqänänñi, Betlähemä iu äpmaminqe. Nasäretqänñi, qua Galilisänjä inqisayi. Betlähemänñi, qua Jutiya-tänjä inqisayi. ⁵ Mäliyanj, iquenyqä ätminjuwi, ii äwqä-tänñi etanji, qu iyaquvqä yoqä mapñqä, Josepä iqu iisä anä äukiyi. ⁶ Iyaqu Betlähemä iu äpmayj, Mäliya ymeqä nyuätñqä hiñuä äwqänqqe. ⁷ Ga ii Ymeqä Qokä Hitmqä Ique änyuäqe, ämaqä iquauqä anjä hiqaqä wiqe hma etanji, yuä huäqä ätuätä, bulumäka iquauqä buayänqä hevqä iu äwätekqe.

Enjätqä iqua, sipsipqä-miqä iquau äwimakuwinqä

* 2: Matiu 1:18-25

⁸ Heatqä iquerji, Betlähemä-tänjä qäqiqiñi, sipsipqä-miqä hñqua iquauqä sipsipqä ämipu, qamqä iqi äp-maminjuwi. ⁹ Inğanj Naqä Iqueqä enätqä hñqu, iquauqä hiñuä iqi maqänä tqäuqanğa, Goti Hanjuwä Iqueqä we-huñqe, iquau we äwuñgqe. ¹⁰ Iqua iinjä äqumbiyi, zä kiinjä iqanğuwänğa, enätqä iqu, “He zä miqä pambiyä!” ätukqe. “Nyi henyqä kukñuä anğuanänji, ämaqä eeqänänji yeeqä naqä-qakuänänjä ipñqä äma äpqänä. ¹¹ Tänganj Dewiti iqueqä anä-himqä täutañi, Ymeqä Hñqu eqiyä. Ymeqä Iqu, ämaqä eeqänänjä hiqä hanjä-iqetañi, hñjä equmu-atäniñqä Iqueqä. Iqu Naqä-qu eä, Kraisi, he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä. ¹² He Iquerji, hiñuä tiinjä äqumbiyitañi, näqñqä mapñqäuä. Iqu yuä huäqä äutnä, bulumäka iquauqä buayänqä hevqä iu witañguti qumbñqäuä” ätukqe.

¹³ Enätqä iqu e tquanğa, enätqä kuapänänjä iqua, qäukuä yätuta maqänä äquveppiyyi, iqtä anä äp-maminjuwi. Iqua Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiinjä ätkuwi.

¹⁴ “Qäukuä haqä yätuñi, Goti Hanjuwä Iqu yoqä naqä-tänjiyi. Inji qua buñi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu anğua wimäkätñqä äwinyätñqä iquauñi, äwqä hanjuä di ävqiyä.”

¹⁵ Inğanj enätqä iqua äväma, qäukuä haqä yätuñqä anğumä äyqanğuwänğa, sipsipqä-miqä iqua kukñuä tii ätñguwi. “Naqä Iqu nätmatqä ae ämänätqueqä-qae, ga e ätimäuqä-qinyqä hiñuä qunatuñquä Betlähemä duñqä jänänä äwanä.” ¹⁶ E ätmbiyi, maqänä äupiyyi, iqua Mäliyautä, Josepä iquesä, Ymeqä Hayuqä-tänjä bulumäka buayänqä hevqä iu witañgi ämäqumuakuwi. ¹⁷ Iqua e äqumbiyi, nätmatqä eeqänänji, enätqä iqu Ymeqä Iquenyqä ätukqenqä awä ätukuwi. ¹⁸ Iqua awä e tquanğä qätä äwikuwä iqua, kñuä kuapänä indqanğuwu. ¹⁹ Mäliya

nätmatqä eeqänänjinqä krjuä huätä mäwquatämäuqä da, krjuä yqänä indqänä äpmaminqe. ²⁰ Inğanj sipsipqä-miqä iqua anği äwäpiyanganj, nätmatqä qätä äwiyäpu hiñuä äqunquwiñqe, Goti Hanjuwä Ique yeeqä ävāpu, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Nätmatqä eeqänänjä enjätqä iqu ätukqä-pa, qäyuna qe ätimäukqe.

Jisasi Ique yoqä änyuätkuwiñqä

²¹ Ii Ymeqä ämikqä hiunji 8 ae äpäwqanğa, Iqueqä huiwi häuä äktäpu, yoqä änyuätkuwi. Känai äwqä änyä etanğa enjätqä iqu ätukqä-pa “Jisasiuä” änyuätkuwi.

Simiyonä iqu, Jisasi Iquenyqä hiñuä ätkqenqä

²² Iyaqu Mosisi iqu ätkqeunji qänaknä isinyä, hea 40 qanyä ae äpmayi, akiyä änyäsinyä Ymeqä Iqueni Naqä Ique wiyñqä, Jerusälemänñqä ätuma ekiyi. ²³ Ii tiññiqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iunji, ymeqä vqenqe, tiñjä äqänätanği. “Hiveqä-yaqueqä, ämaqä, ymeqä qokä hitmqä eeqänänjä iquauñi, Naqä Ique wipñqä.”† ²⁴ Iyaqu yänñi, akiyä nyämänäsinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqe qänaknä isinyä, hiqäva imäkiyñqä ekiyi. Bukä iunji, tiñjä qänätanği, “Yññä-heeqä hñquaqu mapñqti, ä yññä-quaunyqä meqä hñquaqu mapñqti.”‡

²⁵ Inğanj ämaqä hñqu Jerusälemä iu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Simiyonä ique. Iqu suqä äñguänänjinä imäkätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iminqe. Iqu Israitqä iquauqä yätamäkkä väniqä iquenqä hiñuä äqänä pmetanği, Dñä Äñguä Iqu, iqtä anä äpmaminqe. ²⁶ Qänğanänji Dñä Äñguä Iqu, “Si Kraisi Ämaqä he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunñuä ikqä Ique hiñuä ganä äqunñi, inğa päkondñänñeqä” ätukqe. ²⁷⁻²⁸ Hiunji iqueni, Dñä Äñguä Iqu krjuä vqanğa, iqu hiqäva-imäkkä

† 2:23 Äñgumä Itmakqä 13:2, 15 ‡ 2:24 Hiqäva-imäkkä 12:8

anjä duŋqä äukqe. Inŋanji Jisasi Iqueqä kaniqutä, känaisä, kukŋuä-suqä iu qänaki isinyä imäkiyŋqä, Ique äma pqaŋgiyänŋa, Simiyonä iqu atukuä ämaitä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änŋuiqä” ätätä, tiŋä ätkqe.

²⁹ “Naqä Iquki, nyi Tqä wäŋuä-kiyqunjqä. Si ändkŋä-ma, nyi äwqä haŋuä iŋŋqetä umqä, hiŋuinä ŋqänäwqatiyä. ³⁰ Nätmatqä Si imäkŋi, ämaqä iqune hänä inemäkkä di etaŋgi, nyi hiŋuä ae äqunänänä. ³¹ Si nätmatqä iŋji, ämaqä huitaŋä-huitaŋä eeqänänä iquauqä hiŋuä iqisaŋi näwinyä ae imäkŋiqä. ³² Iqu Israitqä, Tqä sämaqä iquau, yoqä naqä ävätä, ämaqä huiziquau we-huŋqä vätnjeqä” ätukqe.

³³ Simiyonä iqu Ymeqä Iquenyqä e tquanŋqenjqä, kandä-känatä, kŋuä kuapänä indqänŋiyi. ³⁴ Inŋanji iqu, Goti Iqu imbquau äŋguä iwimäkätŋqä tääqä ätäqetaŋi, känäu Mäliyaŋi tii ätukqe. “Ymeqä Tqenji, Goti Hanjuwä Iqu ae ätekqeqä. Inji Iquesaŋi, Israitqä hŋqua qui imäkŋgaŋguwänŋa, itaŋga huiziqua äŋguänä pmapnuwiqä. Iqu, nätmatqä Goti Iqu imäkäniqenjqä hiqŋqä eŋqä-panä eqanŋqenjqä, ämaqä kuapänä kukŋuä quvqä tupnuwiqä. ³⁵ Itaŋga si ipäqäyŋi tqä qeqä iu kiunjätauqanŋi, täŋä-huŋqä i matqä-panä iŋä matŋiqä. Iŋiŋqe, ämaqä kuapänänä iquauqä kŋuä zä indqänmipqe, ätnänäqi timäuniqeqä” ätukqe.

Anai, Jisasi Iquenyqä ätkqenjqä

³⁶ Apäkä hui Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä-tqä äpmamiŋqe. Iiyqä yoqe, Ana. Ii Panuelä iqueqä meqiyi. Panuelä iqu, Aseli iquesaŋäquvi. Ii äpäyaŋä ae ekqe. Ii hiŋuiqänänä quväukuä 7 kiqä qokä iqtä äpmamiŋiyi. ³⁷ Qänakndaŋi kiqä qokiqu äpäkonganŋa, apäqŋqä quväukuä kuapänä äpmamiŋqe. Iiyqä quväukuä eeqänänä, 84 äpäukqe. Ii hiqäva-imäkkä anjä iunji

mävquatämäuqä itä, buayä marqä äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanätä, Iqueqä wäunui heatqänqatä hinjuingatä itä, äpmaminqe. ³⁸ Hiunji iqueni, Simiyonä iqu qäpu tqanqa, Anai imbquau äwimeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änqaiqä” ätkqe. Inqä ätätä, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Jerusälemä iunji anqi itmetnqä dinqä hinuä äqämbu pmetanquwä iquauñi, ii Ymeqä Iquenyqä awi, iqisa ätipäqätkqe.

³⁹ Inqanji iyaqu Naqä Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa ee-qänä ae imäkiyi, iyaquvqä anä-himqä Nasäretqänqä, qua Galilisänjä inqinyqä äwäkiyi. ⁴⁰ Ymeqä Iqu naqä eätä, näqnqä kuapänä ämetä, yänänäqnqä ekqe. Inqanji Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä aquvänä itä, änguä iwimäkminqe.

Hiknä Jisasi Iqu, näqnqä-vqä iquatä kukñuä ätkuwinqä

⁴¹ Quväukuä ique-iqueni, hiunji naqänänjä Pasopanqanji, Jisasi Iqueqä känatä-kandä hiunji hinuä qunyiynqä, Jerusälemänqä iqäsmiñiyi. ⁴² Jisasi Iqueqä quväukui hipa eeqäpnä eäqe hnquaqu päwqanqa, suqä iunji qänaknä ipu, Jerusälemänqä ekuwi. ⁴³ Qu hiunji yäpakä ique qäpu ae äqämbiyi, quwqä anämqä wiqänqanji, Hiknä Jisasi Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmaminqe. Inqe kaniqutä känaisä, “Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmenä-qe” kñuä mindqänqä ikiyi. ⁴⁴ Iyaqu, “Iqu ämaqä huizitä anä äpätqänäuä” kñuä vqanqi, qu hiunji hnque qanä äwäminuwä. E äwipiyanqanji, iyaqu Ique moqumuaynqä, quvämaqä awä iu qävqä inqä ipäqäkiyi. ⁴⁵ Ique mämo-qumueqä iyi, qävqä inqänä Jerusälemänqä anqi ekiyi. ⁴⁶ Hiunji hnquaqi-hnquenä iunji, iyaqu hiqäva-imäkqä anä iunji, Iqu näqnqä-vqä iquauä awä iqi pmetanqi ämo-qumuakiyi. Iqinji Iqu iquauqä kukñui qätä äwiyätä, iquau yatnqä inä äwiminqe. ⁴⁷ Inqanji ämaqä iqueqä kukñui qätä äwipu äpmapiyä iqua, Iqueqä näqnqenqätä, Iqueqä kima tqanqenqätä, qu eeqänä yäunüä ikuwi.

⁴⁸ Iyaqu hiñuä äqunyiyi, tä äktäuwänäsinyä, känai tii ätukqe. “Ŋqä Ymeqä Iquki, suqä iinji suñqä yetquenyä? Tniqutä tñandäñi, äwqä hañä yeyqanji, ye Sinyqä qävqä itqänjueä.”

⁴⁹ I tquanğa, Iqu kimañi, “Qe Nyinyqä suñqä qävqä itqäninyqä? Änäänğä? Nyi Ŋqä Apiqueä aña täu pmetmqä diñqe, qe maqñqä eäninyqä?” ätukqe. ⁵⁰ Kukñuä kima iinqe, iyaqu kiqä quatiñqe, maqñqä emiñiyi.

⁵¹ Inğanji Iqu iyaqutä Nasäretqänqä anä qe äwäkuwi. Ga Iqu iyaquiüä kukñui, qänaknä äwimiñqe. E äpmapiyänğanji, känai kukñuä eeqänänji ämetä, iyyqä kñuä indqänqä imä yänänäñqä ämaemiñqe. ⁵² Jisasi Iqu naqä eätä, Iqueqä näqñqe äñguänänjä-tänju ekqe. Goti Hanjuwä Iqu Iquenyqä kuapänä winyätanji, ämaqä iqua-pqe inä äwinymiñqe.

3

*Jonä asñä-qäyqä iqu, kukñuä awä ätumiñqenqä**

¹ Sisa Taipiriyasi iqu, Romä pmeqä iquauqä naqä quväukui 15 pmetanğanji, Pondisi Pailoti iqu, qua Jutiya du kiyapqä pmetanğa, Heroti iqu†, qua Galili du ämimiñqe. Itanğa iqueqä känguequ Pilipä iqu, qua Ituriyä dutä, qua Tätakonitisi dutä ämimiñqe. Itanğa Lisaniyasi iqu, qua Apilene du ämimiñqe. ² Inğanji Anasi iqutä, Käyäpasi iqutä, iquaqu hiqäva-imäkkä naqä äpmamiñiyi. Inğanji Sakätiyasi iqueqä ymeqä Jonä iqu, aña avqñqä imä pmetanğa, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui iquenyqä äpkqe. ³ I etanğanji, iqu aña eeqänänjä eqä Jotänä-tänjä iu ikitä, awä tii ätumiñqe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä diñqe, hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä

* 3: Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Jonä 1:19-28 † 3:1 Heroti iqueqä yoqä huizi, Antipasiyi. Iqueqä kaniqueqä yoqä-pqe Heroti iqueyi.

quvqe ävquatämäupu, asnjä mapiyä” ätumiŋqe. ⁴ Iqu iinjä imäkmiŋqetani, hiŋuä-tqä Asayä iqueqä bukä iu äqänänqä-pa ätimäukqe.

“Anjä avŋŋqä duŋi, ämaqä hŋqueqä maŋi tääqä tii ätqiyä. ‘Naqä Iquenyqä hänaqe näwinyä jänänä tiinjä imäkepiyä. ⁵ Hänaqä ätŋnänqe, qua äptätŋyäpu, itaŋga qoqoŋä ätqäunqe, yaquetä ipu, itaŋga ätuqä änyänqe, hii iwqatäpu, itaŋga äquvätä ätimäutä iqä änyänqe, äŋguä nyätŋqä imäkepiyä. ⁶ Iŋi ämaqä eeqänäŋi, qu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä, ämaqä qui imäknätqänjuwä iquau hänjä iqumu-atqe, hiŋuä qumbnuwiqä’ ätqiyä” ätätä äqänä.†

⁷ Ingaŋi qokä-apäkä kuapänä, Jonä iqu asnjä wuqiyätŋqä wimeqanŋuwanga, iqu tii ätukqe. “He qämäkä quvqä iquauqä ymeqä-quenjqä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä äpäŋqiyä, he zä upiyä-qe’ tqu hitqanŋikä? ⁸ Hiqä kŋui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäunqueqä äktmbu motquapiyä. Iinjä imäkquwi, he zä hŋqu häukuä-tänj äŋqä-paŋuenjqä. Ga ‘Aprähämä iqu neqä awiqu hitanŋqetani, ne äŋguä äpmeŋunä-qe,’ matŋqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähämä iqueqä kaqä-kawäka epŋqe, äŋguä imäkänä. ⁹ Zä-häukuä äŋguä mäwiqanŋutqä iquauŋi tä täuveneŋqä diŋqe, japiŋi zä-quatä iqi ae äwinä” ätukqe.

¹⁰ Jonä iqu e tquanga, qu yatŋqä äväpu, “Iiŋqe ne äänä imäkatuŋquäwä?” ätukuwi.

¹¹ I tquanŋuwänŋa iqu kimani, “Ämaqä hŋqu gquä hŋquaqu-tänju sätäti, ämaqä gquä maeqä ique väŋqiyä. Itaŋga ämaqä hŋqu buayä-tänju eäqe, iqu-pqe asä e yänqiyä” ätukqe.

¹² Itaŋga ämaqä mbqä motauqä hŋqua, asnjä mapŋqä äwimepu, tii ätukuwi. “Ämaqä ämänätqueqä iquki, ne äänä imäkatuŋquäwä?”

† 3:6 Asayä 40:3-5

¹³ Kimanji iqu iquauji, “Heqä ämeyätqänjuwä iqua etquwä-pa, iunä motaupnqeqa” ätukqe.

¹⁴ Itanğa ämaqä mäkä-iqä iqua-pqe yatnqä äväpu, “Ne äänä imäkatunquäwä?” ätukuwi.

I tquanguwänğa iqu, “He ämaqeunji, ‘Mbqä nätap-piyä’ ätuäpu, suqä quvqä mitqueqä pambiyä. Quñi kukñuä quangä mämitqä pambiyä. Itanğa ‘Mbqe, wäunüä iququenqe, tä qäyunjqä’ kñuä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁵ Inğanji qokä-apäki, Kraisi ämaque mitnqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquenyqe hiñuä äqämbu äpmaminuwä iqua, Jonä iquenyqe, “Tqu Kraisi Qäqutiya?” kñuä äwiminqe. ¹⁶ Qu kñuä e indqänätanquwiñqe, Jonä iqu iquau tii ätukqe. “Nyi asñi, eqä ditänä eqiyätqänjä. Iñä etanği, Ämaqä nyi ämanqutäunqä Iqu, qänaki änä äpäñqiyä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue ewamqe, nyi ämaqä änguqunä manä, quvqunjqä. Iqu asñi, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Änguitä, tä itä hiqiyänqiyä. ¹⁷ Iqu spetqä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä Kiqä anju pñqä maeninqeqa. Itanğa kuä pai, tä maisquä du tnämäuniquqä” ätukqe. ¹⁸ Inğanji Jonä iqu, ämaqä kñuä änguä mapñqä iunqä, kukñuä hui inä ätuätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängui awä ätuminqe.

Heroti iqu, Jonä ique guä äpmuatekqenqä[§]

¹⁹ Galilisanjä ämaqä naqä Heroti iqu, iqueqä kängue-queqä apäkä Herotiyasi ämetä, suqä quvqä huizi, kuapänä imäkañgqeta, Jonä iqu äkasuwä ätukqe. ²⁰ Iutañi Heroti iqu suqä quvqä hñqu anğu inä imäkätä, Jonä ique guä äkiqiyäuekqe.

*Jisasi Iqu, asñä ämakqenqä**

[§] 3:18 Matiu 1:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 9:7-9 * 3:20 Matiu 3:13-17; Makä 1:9-11

21-22 Ämaqä eeqänäñji, qu asñä metqätanġuwänġanji, Jisasi Iqu-pqe asñä ämakqe. Iqu asñä ae ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqämanätqätanġa, qäukui qñqanä äütänäqe, Dñä Äñġuä Iqu, yññä-heeqä enqä-pa, Iquenyqä äquvepkqe. Äquvepqanġa, qäukuä yätutanji, manä tiinä ätukqe. “Si ñqä Ymeqä Nyi kiinä änyinätñqä Iqukiyqä. ñqä äwqe, Sinyqä yeeqä änyinġiyä.”

Jisasi Iqueqä kawäkaunqä†

23-38 Jisasi Iqu, Iqueqä quväukui 30 päwqanġa, Iqueqä wäunüä ipäqäkqe. Inġanji qokä-apäki Iquenyqe, ‘Josepä iqueqä Ymeqeqä’ kñuä indqänġuwi.

Kingänäñji, Goti Hanjuwä Iqu Atamä ique imäkkqe. Atamä iqu Seti ique eämakqe. Seti iqu Inosi ique eämakqe. Inosi iqu Kenanä ique eämakqe. Kenanä iqu Mähaleli ique eämakqe. Mähaleli iqu Jareti ique eämakqe. Jareti iqu Inokä ique eämakqe. Inokä iqu Metusela ique eämakqe. Metusela iqu Lamekä ique eämakqe. Lamekä iqu Noa ique eämakqe. Noa iqu Semä ique eämakqe. Semä iqu Apäksati ique eämakqe. Apäksati iqu Kainanä ique eämakqe. Kainanä iqu Sela ique eämakqe. Sela iqu Epe ique eämakqe. Epe iqu Pelekä ique eämakqe. Pelekä iqu Reu ique eämakqe. Reu iqu Serukä ique eämakqe. Serukä iqu Neho ique eämakqe. Neho iqu Tera ique eämakqe. Tera iqu Aprähämä ique eämakqe. Aprähämä iqu Aisakä ique eämakqe. Aisakä iqu Jekopä ique eämakqe. Jekopä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Peresi ique eämakqe. Peresi iqu Heslonä ique eämakqe. Heslonä iqu Ani ique eämakqe. Ani iqu Atäminä ique eämakqe. Atäminä iqu Aminätapä ique eämakqe. Aminätapä iqu Nesonä ique eämakqe. Nesonä iqu Salämonä ique eämakqe. Salämonä iqu Boasi ique eämakqe. Boasi iqu Opeti ique eämakqe.

† 3:21-22 Matiu 1:1-17

Opeti iqu Jesi ique eämakqe. Jesi iqu Dewiti ique eämakqe. Dewiti iqu Netenä ique eämakqe. Netenä iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Mena ique eämakqe. Mena iqu Melea ique eämakqe. Melea iqu Eliyakimä ique eämakqe. Eliyakimä iqu Jonamä ique eämakqe. Jonamä iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Simiyonä ique eämakqe. Simiyonä iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Jorimä ique eämakqe. Jorimä iqu Eliyesa ique eämakqe. Eliyesa iqu Josuwa ique eämakqe. Josuwa iqu Erä ique eämakqe. Erä iqu Elämatamä ique eämakqe. Elämatamä iqu Kosamä ique eämakqe. Kosamä iqu Ati ique eämakqe. Ati iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Neri ique eämakqe. Neri iqu Selatiyoli ique eämakqe. Selatiyoli iqu Serupapelä ique eämakqe. Serupapelä iqu Resa ique eämakqe. Resa iqu Joänanä ique eämakqe. Joänanä iqu Jota ique eämakqe. Jota iqu Josekä ique eämakqe. Josekä iqu Semenä ique eämakqe. Semenä iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Matä ique eämakqe. Matä iqu Näkai ique eämakqe. Näkai iqu Esäli ique eämakqe. Esäli iqu Nahumä ique eämakqe. Nahumä iqu Amosi ique eämakqe. Amosi iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jänai ique eämakqe. Jänai iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Heli ique eämakqe. Heli iqu Josepä ique eämakqe. Inji qokä-apäki, “Josepä iqu Jisasi Ique eämakqeä” kñuä indqänguwi.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminqeqä**

* 4: Matiu 4:1-11; Makä 1:12-13

¹⁻² Inġani Dnġ Änġuä Iqu Jisasi Iqueqä äwqä imä kuapänä munġanġa, Iqu anġu wätġqä, eqä Jotänä iunġi ävämakqe. Iqisanġi Dnġ Änġuä Iqu Jisasi Ique iwimäkqanġi, Iqu anġ avqġqä imä hiunġi 40 äpmakqe. Iqu iu pmetanġa, Setänä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätġqä duġqä yamwiqä äwimiġqe. Imġi Jisasi Iqu buayä maġqä äpmen-jaqänäqe, hiunġi yäpakä iquenġi Iqu buayä dä äwikqe.

³ Inġani Setänä iqu, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanġutqe, hikä tqi buayä kunmäknätġqä, kukġuä tuvä” ätukqe.

⁴ Inġaqe Jisasi Iqu kimaġi, “Goti Hanjuwä Iqueqä kukġui tii äqänä.

‘Ämaqe buayä dutanä pmeqä hmanġqä’ † ätukqe.

⁵ I tquanġa, Setänä iqu ätuma äyäqe, anġ-himqä ee-qänänġa qua täunġi maqänä ämotquakqe. ⁶ Ämotquetä tii ätukqe. “Anġ-himqä eeqänänġa täunġi, nyi Si misġqä ktapmqänä. Itaġi, Si yoqä naqä qondġqinyä. Nätmatqä eeqänänġi, ġqä ae änyimänġqe. Itaġi nyi ämaqä hġque wimqä etanġutqä di, nyi äwimqänä. ⁷ Inġi Si qoġä änäuk-täutnä, nyaqä yoqe haqeu mamäuqanġtqe, eeqänänġa tä Tqä hiänqiyä” ätukqe.

⁸ I tquanġa Jisasi Iqu kimaġi, “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi tii äqänä,

‘Si qoġä äuktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunġi Iqueqenä iqanġinyä’ äqänänä” ‡ ätukqe.

⁹ Itaġi, Setänä iqu Jisasi Iquenġi, Jerusälemänġqä ätumä äwäqe, hiqäva-imäkqä anġ atääqä yänġisa ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanġutqe, qua mäġi ikuapmäuvä. ¹⁰ Ii tiinjä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi tii äqänä.

† 4:4 Kukġuä-suqä 8:3 ‡ 4:8 Kukġuä-suqä 6:13

‘Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä enjätqe, si änguä mikipñqänä ätuänñiyä. ¹¹ Inj tqä yuki, hikä iu hui matäveqä isñqä diñqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäñqäüü,’ äqänänä”[§] ätukqe.

¹² I tquanğa Jisasi Iqu kimañi tiinjä ätukqe. “Bukä iunji tii äqänä.

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Ique, yamwiqä mävwä panä’ äqänänä”^{*} ätukqe.

¹³ Inğanj Setänä iqu, Jisasi Iquenji yamwiqä eeqänänji qäpu äväqe, hea hñganqä hiñuä äqänä pmetñqä diñqä ävämakqe.

Jisasi Iqu, Galili iuta wäunjuä ipäqäkqenqä†

¹⁴ Inğanj Dñä Änguä Iqueqä yänänäññqä ditä qäsä, Jisasi Iqu Galili duñqä anğumä äukqe. Ämaqä iqi pmeqe, Iquenyqä qätä äwikuwi. ¹⁵ Iqi äpme, iquauqä anğ aquvāññqä iu näññqä äväkiqe, ämaqä eeqänänjä iuqä hiñuä iqi, yoqä naqä täñä-qu emiñqe.

Nasäretqätanjä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä‡

¹⁶ Iqisañi Iqu Nasäretqänqä, anğ Iqu hiñuiqänä äpme naqä ekqä duñqä ävämakqe. Iqi ätimäuqe, Iqueqä suqä dunä itä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanj, anğ aquvāññqä yänğisa äpeyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui a täutñqä ätqäukqe. ¹⁷ Ämaqä hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, ämaqä bukä miqä iqu ämetä, Jisasi Ique vqanğa, Iqu ävatäqe, kukñuä tiinjä qänätanği äqunätä a ätäukqe.

¹⁸ “Dñä Änguä Iqu nyaqä yäpä tämä äpmenä. Ii tiinjia. Naqä Iqu nyi ätenjikqe. Qokä-apäkä nätmätqä maeqä du, Iqueqä kukñuä anğui awä tumqätä, ämaqä guä pmetanğuwä iquau, ‘Hiñğinä upñqeçä’ tumqätä, ämaqä hiñuä quvqä iquau-pqe, ‘Hiñuä anğ qämbñqeçä’ tumqätä, itanğa ämaqä,

§ 4:11 Apqä Bukä 91:11-12 * 4:12 Kukñuä-suqä 6:16 † 4:13 Matiu 4:12-17; Makä 1:14-15 ‡ 4:15 Matiu 13:53-58; Makä 6:1-6a

huizi iqua mändi kittqiyätqätanuwä iquau, qanyä pmapnqä iwimäkämqä änändowatkqeqä. ¹⁹ ‘Hea Naqä Iqu ämaqeqe änguä iwimäkänienqä äpätñqe, qäqiyqä’ awä tquämqä änändowatkqeqä”[§] qänätanqi a ätäukqe.

²⁰ Jisasi Iqu a qäpu ätäuäqe, bukä ämuänyätä, anqi äväqe, quamä äpmakqe. Inganji, ämaqä anjä aquväqñqä iu äpmaminuwä iqua, qu eeqänä Jisasi Ique hiñuä yänänäqñqä äqunminuwi. ²¹ Injä iqanguwänga, Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä bukä täu äqänänqä tä, he qätä äwiyänuwä iunji, tänga ätimäuqiyä.”

²² Iqu i tquanğa, eeqänänjä iqua Iquenyqä yeeqä ipu, kukñuä änguä ätpiyi, Iqu kukñuä änguänänjä tquanğeqñqä kñuä kuapä indqämbiyi, tiinjä ätnjuwi. “Tä Josepä iqueqä Hikñiqueqä. Kukñuä tä, Iqu ängisa ämetä tqiyä?”

²³ Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqeqe quamä änguänänjä pmeqeunqä kukñuä ätätqänuwä-pañi, he ‘Si duuta iqukiyqä. Tqä-täuä änguä imäkinyä’ ändpiyi, itanğa ‘Nätmatqä Si Kapänamä imäkñiqñqe, ne qätä äwiyququeqä. Injäqe Tqä anjä täqinji, asä i imäkiyä’ dpñqeqä” ätukqe.

²⁴ Inganji Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqeqe, hiñuä-tqä quwqä anjä-himqä iu-tañä iquenyqe, qu yeeqä miqä ipñqäuä. ²⁵ Nyi naqä-qakuä tiinjä-pqä etqänä. Kinğanänji, Laisa iqu pmetanğanji, quväukui hñquaqui-hñque, qañui 6 iunä piyä maqiyqä itä, buayä dä naqänänjä ätimäukqeqä. Inğanji apäqñqä kuapänä hiua, Israitqä iu äpmaminuwiqä. ²⁶ Injäqe Goti Hanjuwä Iqu Laisa iquenji, apäqñqä iuau-tañä huinyqä mändowatqä danä ikqeqä. Oeyä. Iqu iquenji, apäqñqä yäpaqänğisanjä anjä-himqä Säläpatqä

§ 4:19 Asayä 61:1-2

pmeqä huinyqä, anä-himqä naqä Saitonä ingisanqä ändowatkqeä. ²⁷ Tiinjä-pqä eminqe. Hiñuä-tqä Elisa iqu pmetangani, qokä-apäkä wänyimänqä-tänjä kuapä Israitqä iu äpmamiñuwiqä. Inäqe, eeqänänjä iquauqä wänyimänqä qäpu maeqä da ikqe. Naimänä, qua Siliya pmeqä iqnä, äñguä imängqeqä” ätukqe.

²⁸ Jisasi Iqu e tquanğa, ämaqä anä aquväqñqä iu äpmamiñuwä iqua, kukñuä qätä iinjä äwipiyyi, qu eeqänä äwqä tnänjä naqänänjä äwiñqce. ²⁹⁻³⁰ Iinjä ipiyyi, iqua ävaupu, Iqueni anä-himqä yäpaqängisa äkiwqatämäkuwi. E imäkäpiyitanji, qoqonjä, anä-himqä iu mätnätangqä yängisanji, iwaqä bu ävqutäumanä-tpu, ätuma yqanğuwänğa, Iqu quvaqä awä iqisa äqupäwunğa äwekqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnjä quvqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqenqä**

³¹ Iqisanji Iqu Kapänamä, anä-himqä Galilisänjä ingisanqä äwäkqe. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğani, Iqu ämaqä iquau näqñqä äwimiñqe. ³² Inğani Iqu, yoqä-tänjä-qu tquanğqenqä, qu qätä äwiyäpu, yäunjuä ikuwi.

³³ Inğani, ämaqä dnjä quvqä-tänjä anä aquväqñqä iu äpmamiñqä hñqu ämävauqe, manjä yänjänäqñqä tiinjä ätukqe. ³⁴ “Äi! Jisasi Nasäretqätanjä Iquki, Si squä nemäkätñqäwä? Si ne qui nemäkätñqä äpñätanä? Nyi Sinyñqe näqñqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänjä Iqukiyqä” ätukqe.

³⁵ E tquanğa, Jisasi Iqu yänjänäqñqä tii ätukqe. “Si kukñuä matqä panä. Ämaqä iqueni huätä vämayä!” E tquanğa, dnjä quvqä iqu, iqueni qu-tänjä awä iqi qua mänji äkimäuqe, ique qui mimäkqä itä ävämakqe.

* 4:29-30 Makä 1:21-28

³⁶ Ämaqe yäunüä ipiyi, tii ätn̄guwi. “Kuk̄n̄ui äk-itān̄wä? Iqueqä yoqetä yän̄än̄äq̄n̄qä iutatä tquan̄ga, dn̄jä quvqä iqua qätä äwiyäpu ävämeqäüä.” ³⁷ Jisasi Iqu nätm̄atqä iinjä imäkkqen̄qä tiwiqe, an̄jä-himqä im-imä äwekqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä k̄änemisä, ämaqä kuap̄änä hn̄quautä, änguä iwimäkkqen̄qä†

³⁸ Jisasi Iqu an̄jä aquv̄äq̄n̄qä iun̄ji ävämañi, Saimonä iqueqä an̄jä iu äpaq̄ukqe. Iq̄in̄ji Saimonä iqueqä k̄änemi, huiwä dn̄jä tn̄än̄jä iqan̄gi witan̄gqen̄qä, qu Iqu yätamäq̄ä vätn̄qä dn̄in̄qä yat̄n̄qä äwikuwi. ³⁹ I tquan̄guwän̄ga, Iqu äwäqe, apäkä ii-sän̄jä qäq̄iqi ätq̄äuqe, yaqä huätä wät̄n̄qänä kuk̄nuä yän̄än̄äq̄n̄qä ätukqe. Iqu e tquan̄ga, yaqä qäpu eqan̄gi, ii änguä maq̄änä imän̄äqe, ymisän̄jä näwinyä imäkekqe.

⁴⁰ Maptqä äq̄ukunät̄n̄qä itq̄ätan̄ga, qu ämaqä tänjä-yaqä huitan̄jä-huitan̄jä-tän̄ji, Jisasi Iquenyqä ätuma ätimäukuwi. Iinjä iquauñi, Iqu hn̄qunä-hn̄qunä hipa haqeqi äwiyätä, änguä iwimäkkqe. ⁴¹ Iqu e imäkätq̄ätan̄ga, dn̄jä quvqe ämaqä kuap̄än̄än̄jä iun̄ji ävämakewi. Ävämepiyän̄gan̄ji, qu Iquen̄ji, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukuwi. Qu, “Tqu Kraisi, Ämaqä mit̄n̄qä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqueqä” näq̄n̄qä etan̄guwitani, Iqu, qu äkasuwä ätuätä, “He matqä pambiyä-qe,” yän̄än̄äq̄n̄qä ätukqe.

Jisasi Iqu, an̄jä-himqä huii awä ätuäk̄ämin̄qen̄qä‡

⁴² Zinuän̄gan̄ji, Jisasi Iqu an̄jä avq̄n̄qä dun̄qä äväma äukqe. In̄gan̄ji ämaqe, qu Iquenyqä qävqä ikipu, ämäqumuapiyi, iquau mävämeqä yät̄n̄qä, iqi ätäuqumuatekuwi. ⁴³ E iqan̄guwiñqä Iqu iquau tii ätukqe. “Henyä ma, an̄jä-himqä huiun̄ji, Goti Hanjuwä Iqunä

† 4:37 Matiu 8:14-17; Makä 1:29-34 ‡ 4:41 Makä 1:35-39

miqenqä awä inä tumqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iinjñqä änändowatkqeqä” ätukqe. ⁴⁴ Iqinj ävämanji, Iqu qua Jutiya iu ikitä, iquauqä anj aquväqñqä iu awä ätuäkäminqe.

5

*Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä**

¹ Hiunji hñquenji, Jisasi Iqu eqä Genesäretqä iqueqä manjä iqi tqäutangä, ämaqä kuapänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wipñqä, Iqu-tänjä qäqiqi ätqäuminjuwi. ² Jisasi Iqu kukñuä awä ätuätäqänğanji, hämapäkä-piqä hñquauqä yimba hñquaqu eqä manjä iqi witanğinyä äqunğqe. Hämapäkä-piqä iqua yimba iu mäpmeqä, quwqä hämapäkä qa piunyqe, asñä äqäminjuwi. ³ Inğanji Iqu Saimonä iqueqä yimba ique hiñuä äqunäqe, ätkamäütä, Saimonä ique, “Yimba nändi äma uvä” ätukqe. Itanji Iqu yimba iu quamä äpmeqe, qokä-apäkä iquau kukñuä hui inä äwikqe.

⁴ Iqu näqñqä qäpu äväqe, Saimonä iquenji, “Si yimba eqä awä näñji äma äwätinä, iqisanji he qae hämapäkinqä eqä-huänjä bu tnämeqapiyä” ätukqe.

⁵ Itqanğa, Saimonä iqu kimanji, “Naqä Iquki, ne heatqä tqenji wäññuä yänñänäqñqä itqätanğu, zä aanqä änavqiyä. Ne hämapäkä tutqä qäpu mapiqä iqunä. Ga Si iinjä ändinj, nyi qa ätnämäumqänä” ätukqe.

⁶ Qu iinjä ipiyi, hämapäkä kuapä piqanğuwänğa, qae ändakmäumätä ikqe. ⁷ Iquauqä käyämaqä yimba huizi du äpmaminjuwä iqua, yätamäkkä wipñqä dinqä hipa äunqueqä äwikuwi. Iqua äppiyyi, hämapäki yimba hñquaqui ämaikuwi. Inğanji yimba iquaqu eqä-huänjä mämä quveqenyäsinyä ikiyi.

⁸ Saimonä Pitä iqu, hämapäkä eeqänänjä äpäkuwä iu äqunäqänğanji, iqu yäññuä naqänänjä itä, Jisasi Iqueqä

* 5: Matiu 4:18-22; Makä 1:16-20

yukä yäpä iqi äpäknäqe, “Naqä Iquki, Si änyiväma uvä. Nyi ämaqä quvqunjqä” ätukqe. ⁹ Iqunä ma. Ämaqä Saimonä iqutä anä äpmamiñuwä iqua-pqe, yäunjuä ikuwi. ¹⁰ Iqueqä wäunjuä anä iqä, Jemisi iqutä, Jonä iqutä, Sepri iqueqä hikñä iñgueqi-pqe, yäunjuä inä ikiyi.

Saimonä iqu i tquanga, Jisasi Iqu kimañi, “Si zä miqä panä. Nyi, si ämaqe, hämapäkä erqä-pa, piqätñanjä, ikimäkmqänä” ätukqe. ¹¹ Qu yimba eyqiyämañi, eqä mañä weä näñinyqä äpäupiwi, quwqä nätmätqä eeqänäñi hiñuinä äqunñuani, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqenqä†

¹² Hea hñqueñi, Jisasi Iqu anä-himqä hñque äpmamiñqe. Anä-himqä iuñi, ämaqä wänyimänqä kuapänänjä-tänjä hñqu äpmamiñqe. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, qonñ äwoktäutä, hiñjuä qua bu eätä, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si äkiñganñgutqe, nyi äñguä iqu nyimäkätñinyä.”

¹³ Itanña Jisasi Iqu hipa haqeqä äwiyäqe, tii ätukqe. “Nyi änyinñiyä. Si äñguä imännyä.” I tquanga, ämaqä iqueqä wänyimänqä, äñguä maqänä imänñqe.

¹⁴ Iñqe Jisasi Iqu tiññä ätukqe. “Nyi tä imäkqenqe, si ämaqä hñque mätquä panä. Si hiqäva-imäkqä iquenyqä äyätñä, tqä huiwi ique motquayä. Mosisi iqu ätkqä-pa, tqä huiwä äñguä ikimäkqenqä hiqäva imäkiyä. Iñqe, qu ‘ämaqä tqu iqueqä yaqe, äñguä ae imänñqeqä’ kñuä vätnqänännyä” ätukqe.

¹⁵ Iqu, “Si ämaqä hñque mätquä panä” qäyä ätukqä-qe, ämaqä im-imä äpmapiyä iqua, Jisasi Iquenyqä kukñui qätä kuapänä äwimiñuwi. Iñgañi ämaqä kuapänä kukñuä qätä wipñqätä, iquauqä yaqä äñguä iwimäkätñqätä, Iquenyqä

† 5:11 Matiu 8:1-4; Makä 1:40-45

äpminjuwi. ¹⁶ Qu iinjä itqätanguwänga, hea kuapänänjängaŋi Iqu äväma, anä avqŋqä imqä äwätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäqisminqe.

Jisasi Iqu, ämaqä yänä-a quvqä hŋque änguä iwimäkkqenqä[‡]

¹⁷ Hea hŋquenŋi Jisasi Iqu qokä-apäkiu näqŋqä vätkätanga, Parisitanä hŋquatä, kukŋuä-suqenqä näqŋqä hŋquatä anä-himqä eeqänänä Galilisanä, Jutiyatanä, Jerusälemätanä iuta äppiŋi, Jisasi Iqutä quamä anä äpmaminjuwi. Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqŋqe, Jisasi Iqu ämaqä tänjä-yaqä iquau änguä iwimäkätŋqänä Iqutä äpmaminqe. ¹⁸ Inŋaŋi ämaqä hŋqua, ämaqä yänä-a quvqä hŋque hevqä ämiqutäwa äpäpu, anä yäpä yängisa äma äpeyäpu, Jisasi Iqu-tänä qäqiqi hianä-tpu ikuwi. ¹⁹ Ämaqä kuapänä pmetanŋä änä mäpeyqä ipiŋi, anä haqä yätunqä äma äpepiŋi, atääqä yänisa itäqäktäupu, ämaqä yänä-a quvqä iqueni, iqueqä hevqeu guä ämäsäupiŋi, ämaqä pmetanguwä awä Jisasi Iqu tqäutangqä bunqä guä äyämäwatukuwi.

²⁰ Iqu quwqä quuvqä heqiyqä du hinuä äqunäqe, “ŋqä näueqä iquki, tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä” ätukqe.

²¹ Iqu e iqanŋqenqä, Parisi iquatä kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatä kŋuä tiinjä indqänguwi. “Suqä quvqä huätä mamäuqe, Goti Hanjuwä Iqunänjqä. Iqueni äkittqiyetä, naqä timäutŋqä ätqäqä Tqu, ii Tqukä?”

²² Iquauqä kŋuä indqänjqä imŋi, Jisasi Iqu näqŋqä ae eäqe, “He Nyinyqä kŋuä iinjä, sunqä indqängäuä?” ätukqe.

²³ “Nyi qeiqinyä imäkätmä tmqe, kukŋui äkikä? ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ tmqätanä ä, ‘Si ävautnä qanä uvä’ tmqätanä? ²⁴ Tiinjä eänä, Ämaqeuqä Ymeqä

[‡] 5:16 Matiu 9:1-8; Makä 2:1-12

Ekqä Iqu, qua täuñi suqä quvqe huätä mamäunqiyä. He iññiqe näqñqä mapñqe, Nyi ämaqä täñjä-yaqä iqueni tii ätquä. ‘Si ävautnä, tqä yquvanjä a ämaqätätinä, anjämqä uvä’ ätquänä” ätukqe.

²⁵ Jisasi Iqu e tquanga, iqu maqänä ävauqe, iqueqä yquvanjä a ämaqätäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änquiqä” ätätä, iqueqä anjämqä äukqe. ²⁶ E äqumbiyi, qu eeqänä yäunüä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änquiqä” ätkuwi. Iññiqe, tiñjä ätkuwi. “Tännga ne nätmatqä huitañjä yänänäqñqe timäuqanği hiñuä äqunänünä” ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä kñuä kuapänä indqänqwi.

Jisasi Iqu, Lipai (Matiu) ique tääqä ätuätumakqenqä[§]

²⁷ Iqisanjä Jisasi Iqu äwäqe, ämaqä mbqä motauqä hñqu, mbqä motauqä anjä iu pmetanği äqunqqe. Iqueqä yoqe, Lipai ique. Iqueni Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe. ²⁸ I tquanga, iqu nätmatqä eeqänänñi iqi ävämetä, pämä ätqäuqe, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

²⁹ Lipai iqu Jisasi Ique itmakqenqä, iqueqä anjä du ymisanjä naqänänjä imäkkqe. Ämaqä kuapänä mbqä motauqä iquatä, ämaqä huizi-pqä iquatä, buayä anä änäpu äpmamiñuwi. ³⁰ I pmetanğuwännga, Parisi iquatä, iquauqä ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jisasi Iqueqä wäunüänqä ämotquamiñqä iquauñi, “He ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkkqä iquatä buayä anänñi, suñqä nätqänäuä” ätukuwi.

³¹ I tquanguwännga, Jisasi Iqu kimañi, “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquauñqä mäwqä ipnä. Ämaqä yaqä iquanä upñqäuä” ätukqe. ³² “Iñäqe, kñuä äkunmäknäpu suqä quvqä vquatämäupñqä diñqe, Nyi ämaqä suqä anğüä

[§] 5:26 Matiu 9:9-13; Makä 2:13-17

imäkqä iquau tääqä tumqä mapqä iqäqeqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau tääqä tumqä äpqäqeqä” ätukqe.

*Qu Jisasi Ique, suqä buayä manqänjqä yatjqä äwikuwinjqä**

³³ Inqanji qu Jisasi Ique, tiinjä ätukuwi. “Ämaqä Jonä iqu wäunjuänjqä ämotquetjqä iqua, buayä manqänjqä imäkäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänjuwiqä. Itanga, Parisi iquauqä-pqä iqua, asänänjqä. Injäqe Saqä iqua, buayätä eqätä änätqänjäuä” ätukuwi.

³⁴ I tquanguwänqä, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä apäkä metjqä hñqu, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanqani, he iquauñi, ‘Buayä manqä pambiyä’ tupñqä-tanä? Oeyä! ³⁵ Qänakndañi, ämaqä hñqua ique ätuma uwqanqawänqä, iqueqä käyämaqä iqua buayä manqe, inqanä pmapnuwänqeqä” ätukqe.

³⁶ E ätuäqe, Iqu kukñuä ktqä tii ätukqe. “Gquä yäüä hñqu äpäkñgqe, ämaqä hñqu gquä änyä-hänjä dutañi, yäüä nänjuenyqä mapisqä yänqiyä. E äpisätqe, iqu änyä-hänjä ique qui imäkänqiyä. Itanga änyä-hänjitanñitä, yäüä ditañi, asänänjä maeqä etanqi, yäüä iqu ängwä matimäuqä yänqiyä. ³⁷ Tiinji inänjqä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänjä hui, yaqueqä huiwä yäüä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqe, wainqä-eqä änyä-hänji, yaqueqä huiwä yäüä iqueni äpisätä, qua bu iquasäunä. Yaqueqä huiwä-pqä qui inä imäkñänqiyä. ³⁸ Iinñjqe, qu wainqä-eqä änyä-hänji, yaqueqä huiwä hänjä iu iquatimäupñqäüä. ³⁹ Itanga ämaqä wainqä-eqä yäüä änguwä iqua, änyä-hänjä duñqe mäwinqä inä. ‘Yäüä iqu ämäwqätäunä’ ätätqänjäuä” ätukqe.

* 5:32 Matiu 9:14-17; Makä 2:18-22

6

*Qu Jisasi Ique, suqä Sämbatqenqä yatnqä äwikuwinqä**

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueñi, Jisasi Iqu kuä-witqä wänuä iu ikäminqe. Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua anä ikipu, kuä-witqe ätäkäpu än-minjuwi. ² Iqua e iqanqä äqumbiyi, Parisi hñqua tii ätukuwi. “Nätmatqä iinji, neyaqä suqä hiunji hapä pmeqänqanji, ne pmua imäkätunqeqä. He iinji sunqä imäkqäüä?” ätukuwi.

³ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Hiñuiqänänji, neqä awiqu Dewiti iqutä, iqueqä ämaqä iquatä buayä dä äpäkonäpiyänqä imäkkqenqe, he kukñui a matäuqä itqänuwätanä? ⁴ Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yänqisa äpaquväqe, buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwäminqe, ämakqe. Buayä iinji, hiqäva-imäkkqä iquanä ämepu bñqä äwäminqe. Huiziquaunqe, ii pmuai. Inqäqe, Dewiti iqu ämeqe, änätä, hui iqueqä ämaqä iquau äwikqeqä” ätukqe. ⁵ Tiinjä-pqe inä ätukqe. “Hiunji hapä pmeqeunji, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu ämitqänä.”

Jisasi Iqu, ämaqä hipa quvqä-tänjä hñque, ängüä iwimäkkqenqä†

⁶ Hiunji hapä pmeqä huiziquenji, Jisasi Iqu anä aquväqñqä hñque äpaquväqe, näqñqä äwiminqe. Qutä anänji, ämaqä hipa ämuangisanji quvqä-tänjä hñqu äpmaminqe. ⁷ Inqanji kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä kñui, “Ämaqä Iqu ämaqä tquenji, hiunji hapä pmeqä tänqanji, ängüä iwimäkänqutiyä, ä ängüä mäwimäkkqä yänqutiyä?” vqanqji, Jisasi Ique kukñuä mitpnuwänqä hänaqenqä qävqä ipu, hiñuä äqumbu äpmaminjuwi. ⁸ Itanqji Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänqä

* 6: Matiu 12:1-8; Makä 2:23-28 † 6:5 Matiu 12:9-14; Makä 3:1-6

imñijqe näqñqe eäqe, Iqu ämaqä hipa quvqä ique ätukqe. “Si ävautnä, ämaqä iquauqä hiñuä iqi pämä tqävä.” I tquanğa, iqu ävautä e imäkkqe.

⁹ Iqu e imäkkqanğa, Jisasi Iqu iquau ätukqe. “Nyi yatñqä eyqänä. Neyaqä suqä duñi, hiunji hapä pmeqänğanji, ne suqä äñguä imäkatunquätanä, ä quvqä imäkatunquätanä? Ne ämaqä qui imäkmbñqä pmetanğuwä iquauñi, yätamakqä vatunquätanä, ä qui iwimäkatunquätanä?” ätukqe.

¹⁰ E ätuäqe, Iqu ämaqä eeqänänjä iu hiñuä äqunğawäqe, ämaqä hipa quvqä ique, “Si tqä hipae jänä vöpäyä” ätukqe. Iqu tquanğqä-pa imäkkqanğa, iqueqä hipae äñguä qe imänğqe. ¹¹ Iiñä äqumbiyi, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä äkasuwä kuapänä munğanğa, tii ätñguwi. “Ne Jisasi Iquenji, äänä imäkatunquäwä?”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 hñquau atäunjuä äwikqenqä[‡]

¹² Heatqä hñquenji Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä qoqonä yätunqä äyäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tätqätanği zä ävekqe. ¹³ Mäptqä timäunğanğa, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iquau tääqä ätuätumeqe, qutanjä 12 iquau atäunjuä äväqe, “ämaqä wäunjuänqä dowatqä” änyuätkqe. ¹⁴⁻¹⁶ Ämaqä iñji, hñqu iqueqä yoqe Saimonä ique. Iquenji, Jisasi Iqu “Pitä iqukiyqä” ätukqe. Hñqu Endru, Saimonä iqueqä känğueque, hñqu Jemisi ique, hñqu Jonä ique, hñqu Pilipä ique, hñqu Batromi ique, hñqu Matiu ique, hñqu Tomasi ique, hñqu Jemisi, Aläpiyasi iqueqä ymeqä ique, hñqu Saimonä, ämaqä Selotqä iutanjä-que, hñqu Jutasi, Jemisi iqueqä ymeqä ique, hñqu Jutasi Iskarioti ique. Ämaqä

[‡] 6:11 Matiu 10:1-4; Makä 3:13-19

yäpakä tqu, qänakndaŋi Jisasi Ique ämaqä himä-wiuŋqä iquau väniŋqä ique.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänjä hŋquau äŋguä iwimäkkqenqä

¹⁷ Iqu iquau atäuŋuä ae äväqe, iquatä anä äppiŋi, Iqu aŋä quauŋä hŋqäqi, ämaqä kuapänänjä iquatä pämä anä ätqäukuwi. Iqutä anä ätqäumiŋuwä iqua, kuapänänjä hŋqua, Iqueqä wäuŋuä ämotquamiŋqä iquai. Ämaqä huiziqua, hui qua Jutiya im-imä äpmakäwänjuwä iutaŋi, hui aŋä-himqä Jerusälemä iutaŋi, hui eqä-huänjä maŋä, aŋä-himqä Tayätä Saitonätä iŋgisarjä-pqe anä äpmamiŋuwi. ¹⁸ Inŋarŋi qu Jisasi Iqueä kukŋui qätä wipŋqätä, iquauqä täŋä-yaqä äŋguä imämbŋqätä, äwimakuwi. Ga ämaqä djä quvqä iquauta qui imäknätqätanŋuwä iquauŋi, Jisasi Iqu äŋguä qe iwimäkkqe. ¹⁹ Ämaqä eeqänänŋi, qu Jisasi Iqueä yänänäqŋqä dutaŋi äŋguä imänäpiyä diŋqä, äwutmaqänanä-tpu imiŋuwi.

Hanjä-iqä ämetqänjuwä iqua, yeeqä ipŋqenqä§

²⁰ Inŋarŋi Iqu Iqueqä wäuŋuänŋqä ämotquamiŋqä iquau hiŋuä äqunäqe, tii ätukqe. “Ämaqä nätmataqä maeqä iquenyä, he yeeqä enyänä. Tinjqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeunŋi, hiqeä. ²¹ Ämaqä täŋga buayä dä eyätŋqä iquenyä, yeeqä enyänä. Tinjqä. Qänakndaŋi he buayä kuapänä änapu, äwqä äŋguä hipäsäniqeä. Ämaqä kŋuä äqiyätqänjuwä iquenyä, he yeeqä enyänä. Tinjqä. He qänakndaŋi, tä spnuwiqä. ²² Qänakndaŋi, he Ämaqeä Ymeqä Ekqä Iquenyä quuvqä eqiyätqänjuwä duta, qu äwqä äkasuwä kiinjä etäpu, huätä endowatäpu, kukŋuä quvqä etäpu, hiqä yoqenqä ‘quvqeä’ etäpu, qui imäkaŋŋpŋqänŋarŋi, he yeeqä iqäpŋqä. ²³ Hea inŋarŋi,

he aquvänä ipu, häukuä qutäqäpñqä. Tinjqä. Nätmatqä äñguänänjä kuapänänji, qäukuä haqä yätu henyqä näwinyä äwinä. Suqä qu emäkñqä-panji, iquauqä kaqä-kawäka qänğanänji hiñuä-tqä iquauñi iñä imäkmiñuwiqä” ätukqe.

Äñguä äpmeñuwä iqua, hanjä-iqä mapñqenqä

²⁴ “Itanğa ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iquenä, äñguänä mimbiyä! Hanjä-iqä hemeñqiyä! Nätmatqä hiqä äwqä äñguä imäkmbñqe, he ae ämeñäuä. ²⁵ He tänğa buayä änäpu, äñguä äpmeñuwä iquenä, äñguänä mimbiyä! Hanjä-iqä hemeñqiyä! Qänakndañi, he dä heyäniqeqä. He tänğa tä äsätqäñuwä iquenä, he äñguänä mimbiyä! Hanjä-iqä hemeñqiyä! Qänakndañi, he ka ipu, kñuä qäyqäpñuwiqä. ²⁶ Ämaqä eeqänänji henyñqä aquvänä iqanğpñqanğani, he äñguänä mimbiyä! Hanjä-iqä hemeñqiyä! Qänğanänğanğani, hiñuä-tqä quanğä iquauñi, kaqä-kawäka iquauñqä aquvänä asä e imiñuwäqe, iquauñi hanjä-iqe, äwimakqeqä” ätukqe.

*Himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä wiñqenqä**

²⁷ “Nyi he etqänä. Nyaqä kukñuä qätä änyiyätqäñuwä iquenä, he hiqä himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä henğuatñqeqä. Ämaqä henyqä mäwiñqä itñqä iquauñi, he suqä äñguänänjä dinä iwimäkqäpñqeqä. ²⁸ Ämaqe, he qui imäkmbñqä diñqä tääqä ätätqäñuwä iquauñi, he iqua äñguä pmapñqä diñqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquäpñqeqä! He ämaqä qui emäkätqätanğuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu iquau yätamäkqä vätnqä tääqä tquäpñqeqä! ²⁹ Ämaqä hñqu saqä manğawä iu kpäsqañqutqe, si hñgisa inä wimäkqätñqeqä. Ämaqä hñqu saqä gquä quäuqä äquvätqe, gquetä qäsä qäyä

* 6:26 Matiu 5:38-48

ämequänä. ³⁰ Ämaqä eeqänäni, nätmatqänqä yatnqä kiyqanquwä iquauñi, si äwisnqeqä. Ämaqä hnqu saqä nätmatqä meqanqutqe, si 'Anqi dapiyäqe' mätquä pa iqätnqä. ³¹ Suqe, ämaqä qu he emäkpnqä enyänqä-pañi, he-pqe quñi inä iwimäkpnqeqä" ätukqe.

³² "He ämaqä henyqä äwinyätnqä iquauñqänä enqanqutqe, iinjä itqänjuwitanñi, he nätmatqä änguanänñä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutanñi, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjäqä. Ämaqä suqä quvqä imäqäqä iquapqe, iquauñqä winyätqätanqäqä iquauñqänä äwinyätä, asä inä imäqäqä-quaiqä. ³³ He ämaqä ängüä emäkqanquwä iquauñä ängüä iwimäkqanqppqe, he nätmatqä änguanänñä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutanñi, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjäqä. Ämaqä suqä quvqä imäqäqä iquapqe, asä inä imäqäqä-quaiqä. ³⁴ He 'Iqu anqumä kima dapqonqä' knuä indqämbu, ämaqä hnque qanyinä vqanqppqe, he nätmatqä änguanänñi squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjäqä. Suqä quvqä imäqäqä iqua, 'Iqu anqumä dapqonqä' knuä indqämbu, suqä quvqä imäqäqä huiziquau qanyinä wipnqäuä. ³⁵ Itanqa, hiqä himä-wiunqä iquauñqä enganguti, iquauñi ängüä iwimäkpnqäuä. 'Ämaqä tqu, anqumä mändapqä yänqiyä' knuä qäyä indqänäpu, qanyinä wipnqäuä. He suqä iinjä imäkpqe, Goti Haqä Yätutanñä Iqueqä ymeqä äpmepu, qänakndanñi nätmatqä kuapanä Iqueqä hipa iutanñi mapnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qu Iquenyqä 'änqiuqä' mätquä ipu, suqä quvqä imäkätqätanquwä iquauñi, änguanä ämitqäuä. ³⁶ Goti Hiqä Heniqu, ämaqeunqä wiunqä miqä, huäqä äwunätnqä-pa, he-pqä huäqä heunätnqeqä" ätukqe.

Huiziquauqä suqenqä miwäsäuqenqä

³⁷ "He ämaqä iquauqä suqenqä iwäsäupu, 'Ämaqä quvqä-quaiqä' matqä pambiyä. He iinjä mimäkqanqppqe,

Goti Hanjuwä Iqu heñä-pqe memäkcqä yänqiyä. Ämaqä hñqu suqä quvqä imäkcqanqenqä, ‘Iquenji pizqä päkiyä’ mätquä pambiyä. He e mätquä iqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu henyqä e mätquä yänqiyä. He suqä quvqä qäyä etque-qanqpi, heqä äwqe hanuä imäknäpu, hui enyänä. He iinjä imäkcqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu heñi, iinjä emäkänqiyä” ätukqe. ³⁸ “He nätmätqä ämaqeu vqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä tiinjä hetapänqiyä. Iqu qa manguä ämanyuäqe, mäнди äkisäutä, anqumä hui ämanyueqanqa manguä ämnätä, hui qua mäñi äpäknqgqä-panjä iinjä hetapänqiyä. He nätmätqä qäyunä äwipqä-panjä iñji, asä iinjä hetapänqiyä” ätukqe.†

³⁹ Iwä Iqu iquauñi, kukñuä ktqe tiinjä-pqe ätukqe. “Ämaqä hiñuä quvqä hñqu, hiñuä quvqä hñqueni, äñguä itmetä hänaqenji äñguä motqueniqiyä? Oeyä, qäquaqu qua hovqä bu päwäyñqinyqä. ⁴⁰ Ämaqä hñqu näqñqä ämetqe, iqueqä näqñqä-vqä iquenji, mämäwqätäuqä yänqiyä. Ämaqä näqñqä eeqänä qäpu ämapqä iqua, quwqä näqñqä-vqä iqutäñi, asänänjä hipñqäüä” ätukqe.

⁴¹ “Si tqä tta-tunqueqä hiñuiu, hinoqukuä wänqä änyätanqä ipi äqunätinä, tqä hiñui zä naqänänjä iqu qäyä witangi kñuä mindqänquki, sunqä tutndi? ⁴² Inji äänä etanqikä? Tqä hiñuiunji, zä naqänänjä hñqu qäyä witangi hiñuä änä mäqunqä itnä, tqä tta-tunquequeñi, ‘Tasi-guequkiyä, tqä hiñuiunji, hinoqukui nyi huätä makmäumqänä-qe, äänä tutñqäwä? Si wopqä itnä, kukñuinä tqä-qukiyi. Zä naqänänjä tqä hiñuiu äwiñqe, huätä ganä mamändñqeqä. Iinjä itñji, si hiñuä äñguä äqänätinä, tqä tta-tunquequeä hinoqukui, huätä mamäutñqeqä” ätukqe.‡

† 6:38 Matiu 7:1-2 ‡ 6:42 Matiu 7:3-5

Zä huitañä-huitañä iquauqä häukuinqä[§]

⁴³ “Zä änguä di, nänqä ququvqä maqiyqä yänä. Itanga, zä quvqä di, häukuä änguä maqiyqä yänqiyä. ⁴⁴ Ämaqe, zä-häukuä hinguä äqunäpu, ‘änguätiyä, quvqätiyä?’ kñuä indqämbñqäüä. Qu zä-yäunqä maeqä guä yänä-tänjä iqiñi, zä-eaqä häukui dupñqe, mäwqä ipñqäüä. Qu wainqänqänä kñuä indqänqä äupqe, guä yänä-tänjä iquauñi, hiñgi manduqä ipñqäüä. ⁴⁵ Iiñä enqä-panji, ämaqä änguänänjä iqua, kñuä änguänänjä indqänäpu, suqä änguänänjä di imäkññqäüä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitañä-huitañä indqänäpu, suqä quvqä imäkññqäüä. Ämaqä iquauqä kukñui, ii iquauqä kñuä indqänqä dutanjqä” ätukqe.

Anjä qäyunä mätcenqä^{*}

⁴⁶ Itangi “He ‘Naqä Iqukiyä’ ändäpiyä-qe, Nyaqä kukñuiñqä qänaknä manyiyqä itqänjuwi, sunqäwä? ⁴⁷ Ämaqä Nyinyqä äpätä, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätä, qänaknä iqäqä iquenyqe, Nyi näqñqä hitapmqänä. ⁴⁸ Ämaqä iqu tiinjqä. Ämaqä hñqu, qua mäñqä mämä äptäqe, hikä iunji añä haqeqi yänänäqñqä ämätqä-panjä, iñiqä. Maqñqä hitangua, eqä huakä ätimäutä, añä du yänänäqñqä äpäsqäqe, ämaqä iqu añä yänänäqñqä ämätätqä-qae, añi ämenjä miqä yänqiyä. ⁴⁹ Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qätä änyiyätä, qänaknä miqä iqä iqu, ii tiinjqä. Ämaqä qua mäqueqä añä hinginä ämätätqe, qänakndanji eqä huakä äpätä, añi qui imäkätä, qua iqi äpäñqñqä-panjä iñiqä” ätukqe.

[§] 6:42 Matiu 7:15-20, 12:33-37 * 6:45 Matiu 7:24-29

7

*Jisasi Iqu, Romätanjä mäkä-iqä hñqueqä wäunjuä-wiyqä hñque, äñguä iwimäkkqerñqä**

¹ Itanga Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau kukñuä iinjä qäpu ätuäqe, Iqu añä-himqä Kapänamänñqä äukqe. ²⁻³ Iqinjä Romätanjä mäkä-iqä iquauqä naqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, täñjä-yaqä ämetä, äpäkoñqänä äwominqe. Ämaqä naqä iqu, iquenyqä kuapänä wingangqetani, iqu Jisasi Iquenyqä qätä äwiyäqe, ämaqä Israitqätanjä naqä hñquau, Jisasi Iqu äpätä, iqueqä wäunjuä-wiyqä ique äñguä iwimäkätñqä diñqä ändowatkqe. ⁴ Qu Jisasi Ique äwimapiyi, kukñuä aquvänä ätuäpu, “Iyääqä” ätukuwi. “Ämaqä naqä tq, äñguänänjä-queqä. Si yätamäqä wisñqe. ⁵ Iqu Israitqä iquenyqä äwinyätä, neqä añä aquväqñqä änamäsikqe” ätukuwi.

⁶ E tquanguwännga, Jisasi Iqu qutä anä äukuwi. Qu äupi, ämaqä mäkä-iqä iquauqä naqä iqueqä añä-tänjä qäqiqi pätkätangua, iqu iqueqä quvämaqä iquau, Jisasi Ique tii tupñqä ändowatkqe. “Naqä Iquki, Si qae pmayä! Si nyaqä añä tängisanqä yaptñqä diñqe, nyi ämaqä äñguänänjä-qunä hmanjqä. ⁷ ‘Nyi ämaqä äñguänänjunä manä’ kñuä nyiyqanji, ñqä-näuä mäkimeqä da iqänä. Inji, Si kukñuinä tqangti, nyaqä wäunjuä-nyiyqä iqu äñguä imänänä. ⁸ Nyi-pqe inänjqä. Nyi ämaqä yoqä-tänjä hñqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñi, hñque ‘Si uvä’ tquangmdqe, iqu äwänqiyä. Hñque ‘Si biyä’ tquangmdqe, iqu äpäñqiyä. Itanga ñqä wäunjuä-nyiyqä hñque, ‘Si tä imäkiyä’ tquangmdqe, iqu imäkänqiyä” ätukqe.

* 7: Matiu 8:5-13

⁹ Ingañi Jisasi Iqu kukñuä iinjä qätä äwiyäqce, yäunjuä itä, qänaki hiñuä ämäqunäqce, ämaqä Ique qänaki wivändä-taŋguwiu ätukqce. “Täukue! Ämaqä tqu quuvqä eqiyätñqä-panä iñi, Israitqä duñi, hiñuä mäqunquä itñqeqä” ätukqce.

¹⁰ Ingañi ämaqä, mäkä-iqä naqä iqu ändowatkqä iqua, iqueqä anä iunqä angi äupiyyi, wäunjuä-wiyqä iqu äñguä pmetanği äqunjuwi.

Jisasi Iqu, hikñä ae äpäkongqä hñque, angi ävauqumu-atkqenqä

¹¹ Hiunji hui ae päwqanğa, Jisasi Iqu anä-himqä, kiqä yoqce Nainqä iunqä äukqce. Ingañi iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iquatä, ämaqä kuapanä huizitä anä äukuwi. ¹² Qu iqi ätimäupiyyi, anä-himqä iqueqä täknä hävqä-tänä qäqiqi uwqanğuwänğa, ämaqä anä-himqä iutañä kuapanänñä iqua, ämaqä pizqä hñque täknä yäpaqä mänğisañqä äma äukuwi. Hikñä e äpäkongqä iqueqä känai, apäqñqä eä, ymeqä iqunänñä-tänjiyi. ¹³ Naqä Iqu ii hiñuä äqunäqce, huäqä wunğanği, “Si kñuä maqiyqä panä” ätukqce. ¹⁴ E ätuäqce, qäqiqi äwäqce, isuänji a äqätkqce. I iqañğa, ämaqä äma äpminjuwä iqua iqi tqäuqanğuwänğa, ämaqä pizqä iqueni, “Hikñä iquki, ‘Si pämä vayä!’ äktqänä” ätukqce. ¹⁵ I tquanğa, ämaqä ae äpäkongqä iqu ävautä, kukñuä ätipäqäkqce. Kukñuä tqanğa, Jisasi Iqu kiqä känäu anği äwikqce.

¹⁶ Ingañi ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä zä ipu, Iqueqä yoqce haqeqä ämamäupu, “Hiñuä-tqä Naqä Hñqu ätimäuqiyä” ätkuwi. Itanğa “Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä yätamäkqä vätnqä ätimäuqiyä” ätkuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iinjä imäkqanğqenqce, ämaqä Jutiyatanjätä, anä huiziutañä-pqetä, qu qätä äwikuwi.

Jonä asnjä-qäyqä iqu, Jisasi Iquenqä yatnqä äwikqenqä†

¹⁸⁻¹⁹ Ämaqä Jonä iqu wäunuänqä ämotquaminqä iqua, iquenji nätmätqä eeqänänjä Jisasi Iqu imäkqanqenqä awä ätukuwi. Jonä iqu qätä äwiyäqe, iqueqä ämaqä hñquaqui tääqä ätuätumeqe, Naqä Jisasi Iquenyqä ändowatätä, tii ätukqe. “Ämaqä äpäñqiyä ätätqänjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hiñuä inä äqänanä pmetunquätanä?” qe yatnqä e winyqä” ätukqe.

²⁰ Iquaqu Jisasi Ique äwimayi, tii ätukiyi. “Jonä asnjä-qäyqä iqu, ye Si yatnqä kiyenqä äyändowatqiyä. Ämaqä äpäñqiyä ätätqänjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hiñuä inä äqänanä pmetunquätanä?”

²¹ Iquaqu anä pmetanqwa, Jisasi Iqu ämaqä kuapänänjä, täñjä-yaqä-tänjä iquautä, dnjä quvqä-tänjä iquautä, hiñuä pisqä iquautäñi, äñguä iwimäkkqe. ²² Inqanji iquaquvqä kimanji imäkätä, tiinjä ätukqe. “Qe nätmätqä hiñuä äqunäsinyä qätä äwiyänjiyinqe, äwäsinyä, Jonä ique awä tiinjä suinyqä. ‘Ämaqä hiñuä pisqä iqua, hiñuä äñguä äqängäuä. Yukä quvqä iqua, qanjä äñguä äwqäuä. Wänyimänqä-tänjä iqua, äñguä imähgäuä. Qätäyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonguwä iqua, anqä ävauqäuä. Nätmätqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äñgui qätä äwiyqäuä. ²³ Ämaqä, qu Nyi imäkqanqenqä kñuä indqänäpiyä iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä iqanqutqe, qu aquvänä ipñqäuä’ suinyqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenqä ätukqenqä‡

²⁴ Ämaqä Jonä iqueuä kukñuä äma äpkiyä iquaqu ae uwqanqiyänqanji, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. “He anjä avqñqä dunqe, squä hiñuä qumbñqä äukuwäwä? Qoä-qamqä yunjuä miqanqce

† 7:17 Matiu 11:1-6 ‡ 7:23 Matiu 11:7-19

qumbɲqä äukuwätanä? Oeyä. ²⁵ Squä hiɲuä qumbɲqä äukuwäwä? He ämaqä hɲqu qäkä änguänänjä yäuqä pmetanɲqä ique, hiɲuä qumbɲqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä änguä äyäupu, nätmatqä eeqänänjä änguä imäkɲqä iqua, ämaqä miqä naqä iqueqä anjä du pmetɲqäüä. ²⁶ He squä hiɲuä qumbɲqä äukuwäwä? Ämaqä hiɲuä-tqä hɲquenyqä hiɲuä qumbɲqä äukuwätanä? ɲɲqä. Iiɲä sätäti, Nyi tiɲjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hiɲuä-tqä huizi iquaunji ämäwqätäunä” ätukqe. ²⁷ “Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukɲui, tii äqänänä.

‘Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kukɲuä ämapqä hɲque, Si hiɲuiqä kimetɲqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetɲqä iqueqä’§ äqänänä.

Kukɲuä iiɲi, ämaqä tquenyqä ätqiyä. ²⁸ Itanɲi Nyi he tiɲjä etqänä. Ämaqä qua täu pmeqä iqua, Jonä iquenji mämwqätäuqä ipnuwiqä. Injäqe anjä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmeɲqä iqu, Jonä ique ämäwqätäunä” ätukqe.

²⁹ Ämaqä eeqänänjä iquatä, ämaqä mbqä motauqä iquatä qäsäni, qu kukɲuä iiɲä tqanɲi äwipiyi, Jonä iquesa asɲä ämakuwitani, iqua “Goti Hanjuwä Iqueqä suqä eeqänänji, jänänänjiqä” ätkuwi. ³⁰ Itanɲi, Parisi iquatä, kukɲuä-suqenɲqä näqɲqä iquatä, Jonä iqu asɲä uwqiyätɲqe mäwiɲqä ikqä iqua, qu hänaqä Goti Hanjuwä Iqu iquaunqä näwinyä imäuekqeunɲqä kukɲui, qätä mäwiɲqä ikuwi.

³¹ Inɲanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä tänɲa äpmeɲuwä iquaunqce, Nyi änäänjä tmqäwä? Qu ämaqä änäänjuakä? ³² Qu tiɲɲqä. Ymeqä ququawä aquväɲɲqä iu äpmapu, ymeqä huizi iquaunqä tääqä tiɲjä ätätqänjuwiqä. ‘Ne henyqä häawä qäyä ätqanɲu, he himnuɲuä miqä

§ 7:27 Malakai 3:1

iquwiqä. Ne pmapqä qäyä iqanġu, he kġuä maqiyqä iquwiqä” ätätqänjuwiqä. Qu ymeqä tqua enġä-parjä iinjäqä. ³³Jonä asnjä-qäyqä iqu äpäqetanġi, bretqetä, wainqä-eqetä maġqä iqanġa, he ‘Dġä quvqä-tänjä-queqä’ äyä ätkuwiqä. ³⁴Injäqe Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetanġi, buayä änätä eqä änätä iqanġa, he tii ätqäuä. ‘Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änätä, wainqä-eqä kuapä ġqueqä. Itanġa ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkqä iquauqätä näueqä-queqä’ inä ätqäuä. ³⁵Injäqe, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukġuä näqġqe ae ämapiyä iqua, tiinjä motquapnä. Goti Hanjuwä Iqueqä näqġqe, ii aanjä naqä-qakuiqä” ätukqe.

*Apäkä hui, Jisasi Iqueqä yukiu asnjä äqäkqenġä**

³⁶Parisitanjä ħġqu Jisasi Iqu buayä anä nyiyġqä tääqä ätuätumakqe. Tääqä tuätumeqanġa, Iqu iqueqä anġiunġä äwäqe, ymisaġä nätnġä yuki ipämäuä ħiqoti äweukqe. ³⁷Apäkä, ämaqe, “Ii suqä quvqä imäkqiyqä” ätmġiunwä ii, anjä-himqä iu äpmamiġqe. Ii “Jisasi Iqu Parisi ħġqutä buayä anä änätqänġinyqä” tqanġä qätä äwiyäqe, eqä-häkä jinaġä-weqä äġġuänänjä-tänġi äma äpkqe. ³⁸Ii äwäqe, Jisasi Iqueä tuwä iqi, yukä-tänjä qäqiqi ätqäuqe, kġuä äqäkqe. Iiyqä ħiġuä-eqe Jisasi Iqueqä yukä iu ioqanġa, iiyqä detä ye imäkätä, Iqueä yukiu kikiyä kuapänä äwunätä, aowä jinaġä-weqe equatekqe.

³⁹Ii iinjä imäkqanġa, Parisi, Jisasi Ique itmakqä iqu, ħiġuä iinjä äqunäqe, kġuä tiinjä indqänġqe. “Ämaqä Tqu ħiġuä-tqä-qu etanġutqe, apäkä Ique a äwqätqä iinyqe, ‘Ii suqä quvqä imäkqiyqä’ näqġqä ħiänġiyä.”

⁴⁰Iqu kġuä iinjä indqänġanġa, Jisasi Iqu, “Saimonä iquki, Nyi kukġuä ħġqu ktmqeqä” tqanġa, iqu, “Näqġqä-vqä Iquki, Tqä kukġui yqä tiyä!” ätukqe.

* 7:35 Matiu 26:6-13; Makä 14:3-9; Jonä 12:1-8

⁴¹ I tquanga Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmatqä kuapä-täjä pmetäniqe. Iquesari, ämaqä hñquaqu nätmatqä anğu kima winyinyqä meqä-quaqu pmesinyiyiqä. Ämaqä anğu kima väniñqä meqä hñqu, kuapä-täjue. Mä huiziqueqe, homänjqä. ⁴² Itangi iquaqu, ique kima vqä di hma hiätqätanganı, iqu ‘qäyä eänä’ tuäniqeqä. İnı, Saimonä iquki, ämaqä tquaqu, ämaqä iquaquvqä kima vqenqä ‘qäyä eänä’ tqä iquenyqe, äwqä yeeqä iñqe, ämäwqätäuniqe, äsqukä?” ätukqe.

⁴³ I tquanga Saimonä iqu kimari, “ ‘Ämaqä nätmatqä anğu kima väniñqä, kuapänä meqä iqueqä’ kñuä änyänä” ätukqe.

Ga Jisasi Iqu, “Si qäyunä iwäsäunya” ätukqe.

⁴⁴ I ätuäqe, Iqu tuwänği hiñui, apäkä ii ämäqunätä, Saimonä ique tii ätukqe. “Si apäkä täsiñi hiñuä äqunäjinyä? Nyi saqä anä yäpä tängisa yapqanganı, si Nyaqä yuk-iunqe, eqä mändapqä inı. İnäqe, apäkä täsi, iyyqä hiñuä-eqe Nyaqä yuki ioqäqe, iyyqä detä yenuä imäkqiyä. ⁴⁵ Itanga Nyi saqä anä tängisa äyapmä pmetanganı, si himä kikiyä manunqä iqanğnä, ii Nyaqä yukiu kikiyä yqänä änunätqänä. ⁴⁶ Si olipqä eqä aowi, Nyaqä nuäñi-unı mänjiquatqä iqanğnä, ii aowä jinañä-weqe, Nyaqä yukiu änjiquatqiyä. ⁴⁷ Iiñiqqe Nyi si tii äktqänä. Ii Nyinyqä kuapänä äwinyätä, iñä nyimäkqanğqetani, iyyqä suqä quvqä kuapänänjä etanğqä-qe, huätä ae ämamäuqä. İnäqe, ämaqä hñqu, suqä quvqä wänqäpu imäkqäqä enqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä iñi huätä ämamäuqe, iqu Iquenyqe, wänqäpu winyänqiyä” ätukqe.

⁴⁸ I ätuäqe, apäkä iñi tii ätukqe. “Tqä suqä quvqe, huätä ae ämamäuqe.”

⁴⁹ I tquangqenqä, ämaqä buayä anä änäpu äpmaminuwä iqua, qätä äwipiyi, “Ämaqä, suqä quvqä huätä mamäuqänqä ätqäqä Tqu, Tqukä?” äñguwi.

⁵⁰ Inji, Jisasi Iqu apäkä iinji tii ätukqe. “Si qäqiqi qui imäknmätnä iqanğnä, tqä quuvqä heqiyqe yätamäkqä äkiyqiyä. Si äwqä qeiqi inqä uvä” ätukqe.

8

Apäkä hiua, Jisasi Ique yätamäkqä äwimiñuwinqä

¹ Qanakñi, Jisasi Iqu anğ-himqä wänqä iutä, naqä iutä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä kukñuä anğui awä ätuäkämiñqe. Inğanñi Iqueqä ämaqä 12 iqua-pqe, Iqutä anä ikämiñuwi. ² Itanğa apäkä, Jisasi Iqu iuauqä dnğ quvqetä, tånğ-yaqetä hiñuiqänä huäta ändowatkqä iua, Iqutä qanğ anä ikämiñuwi. Apäkä huizqä yoqe, Mäliya ‘Maktälatanğ iyyqä’ ätmiñuwi. Hiñuiqänänñi, Jisasi Iqu dnğ quvqä 7 huätä ämamäukqä iyyi. ³ Itanğa apäkä huiziyqä yoqe, Jonaiyi. Iyyqä qokiqueqä yoqe, Kusa, ämaqä naqä Heroti iqueqä anğ ämimiñqä ique. Itanğa huiziyqä yoqe Susenayi. Apäkä kuapänänğ hiua-pqe anänñi. Iua iuauqä yquayä ämepu, Jisasi Iquesä, Iqueqä ämaqä iquautä yätamäkqä äväpu, anä ikämiñuwi.

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuqenqä**

⁴ Ämaqä kuapänänñi, anğ-himqä im-imda äpäpu, Jisasi Ique wimeqanğuwänğa, Iqu kukñuä ktqä ätukqe. ⁵ “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänä. Iqu ätnämäwäwqanğanñi, hui hänaqä iqi päkmbnä. Ii ämaqä qonjqä iqanğuwänğa, yñğä äpäpu ämambnä. ⁶ Hui qua hikä-tånğ iqi päkmbnä. Ii bakä äukaupqe, eqä ye etanği, qanakndanñi yäuä päpnä. ⁷ Hui guä yänğ-tånğ awä imä päkmbnä. Kuä bakitä, guä yänğ bakitä qäsä äukaupiyi, kuä baki qui imäkmbnä. ⁸ Hui qua anğguä du päkmbnä. Bakä äukaupiyi, nänğqe kuapänä 100 hukmbnuwiqä” ätukqe. Jisasi Iqu e ätuäqe, Iqu manğ

* 8:3 Matiu 13:1-23; Makä 4:1-20

yänänäqḡqä, “Ämaqä qätä-tänuenä etanḡutqe, kukḡuä iinḡe kḡuä äḡuänä indqämbiyä” ätukqe.

⁹ Iinḡ tquanḡa Iqueqä wäunḡuänḡä ämotquaminḡä iqua, kukḡuä ktqä iquenḡä yatḡqä äwikuwi. ¹⁰ Iqu iquauḡi tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqenḡä kukḡuä qakui zä witanḡqä-qe, Iqu he näqḡqä mapḡqe, etapqiyä. Inḡaqe ämaqä huizi iqua, qu kukḡuä ktqenä äwiyätqänḡuwiqä. Qu hiḡuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näqḡqä maeqä-quayqä” ätukqe.

¹¹ E ätuäqe tiinḡä ätukqe. “Kukḡuä ktqä qakui, tiinḡä. Kuä-witqä uwqä iinḡi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukḡuiniḡä atäunḡä eänä. ¹² Kuä-witqä uwqä hänaqä iqi päknätqe, ii tiinḡä. Qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqueqä kukḡui qätä äwiyäpu, quwqä äwqä imä manyueqanḡuwänḡanḡi, Setänä iqu, ‘Qu quuvqä maeqiyqanḡpi, Goti Hanjuwä Iqu qunḡi anḡi mitmeqä yäniqeqä’ kḡuä indqänätä äpätä, kukḡuä iinḡi huätä mamäunḡiyä. ¹³ Itanḡa kuä-witqä uwqä qua hikä-tänḡä iqi päknätqe, ii tiinḡä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukḡuä qätä äwipiyänḡanḡi, aquvänä ipu ämapqe, kuä hukä tapiḡä maeqä enḡä-panḡä iinḡiqä. Qu quuvqä eqiyäpiyä-qe, yamwiqä wimeqanḡa, qua iqi päkm-bḡqäuä. ¹⁴ Itanḡa kuä-witqä uwqä guä yänḡ-tänḡä iqi päknätqe, ii tiinḡä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukḡuä qätä äwipiyi, hanḡä-iqenḡätä, mbqenḡätä, nätmätqä yeeqä inḡä isuaunḡätä, kḡuä kuapä indqänäpu quuvqä heqiyqe yänänäqḡqä maeqä iänḡiyä. Inḡi, qu kuä-witqä nänḡä naqe, maeqä enḡä-panḡä iinḡiqä. ¹⁵ Itanḡa kuä-witqä uwqä qua äḡuä iu päknätqe, ii tiinḡä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukḡui qätä äwiyäpu, kḡuä indqänḡä imä äḡuänä ämaipu, quwqä qeqä-quuvqe jänänä imbu yänänäqḡqä ätqänḡuwi, nänḡä naqä äuknätḡä-panḡä iinḡiqä” ätukqe.

Kukɲuä ktqä, hiqi-tä mäsaüqenqä†

¹⁶ “Ämaqä hiqi-tä ämäsaüpu, zä mäpatqiyeqä ipɲqäüä. Iquvanä yäpä imä maeqä ipɲqäüä. Ämaqä anä yäpä iɲgisa äyappiyä iqua, hiɲuä qumbɲqä diɲqe, qu hiqi-te, kiqä ätqäüqä ätnänä iqi tqäteɲqäüä. ¹⁷ Ii tiinjqä. Nätmatqä eeqänänä zä äwämitätqe, ätnänängisa witäniqeqä. Nätmatqä eeqänänä ämaqä iqua zä epqe, ätnänä iqi wiqanquti, qu hiɲuä äqunäpu näqɲqä hipnuwiqä. ¹⁸ He kukɲui qätä anɲuanä wiɲɲqä diɲqe, kɲui anɲuanä indqämbiyä. Ämaqä näqɲqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanɲa ämaqä näqɲqä maeqä iqua, näqɲqä wänqä qu ämeɲuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä, Ique äwimakuwiɲqä‡

¹⁹ Inɲanɲi Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä ätimäupiyyi, ämaqä kuapänä pmetanɲa, qu Iqu-tänä qäqiqi mapqä ikuwi. ²⁰ I iqanɲuwänɲa ämaqä hɲqu Jisasi Iqueɲi, “Tqä tñaisä, tunɲuäkatä Sinyqä hiɲuänqä äpquwi, yäpaqä täɲgisa ätqäunäüä” ätukqe.

²¹ I tquanɲa, Iqu kimanɲi tii ätukqe. “Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukɲuä qätä äwiyäpu qänaknä itqänjuwä iqua, qu ɲqä nipaqa, guäkayqä” ätukqe.

Jisasi Iqu yunuitä, eqetä, äminyekqenqä§

²² Hiunɲi hɲqueɲi, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunɲuänqä ämotquamiɲqä iquatä, yimba ätkamäüpu, Iqu iquaunɲi, tiinä ätukqe. “Eqä-huanä yätäqä nänɲisaɲqä äwanä” ätukqe. I ätuäqe, iqua äukuwi. ²³ Yimba iu qanä äwäpiyä iunɲi, Jisasi Iqu hiqaqä äwäkqe. Inɲanɲi yunüä naqänänä hɲqu ätimäutä, eqe yimba iu huaquvämäqanɲa, eqä-huanä kuapänä ätuäqetanɲi, iqua qui imäkɲqänä ikuwi.

† 8:15 Makä 4:21-25 ‡ 8:18 Matiu 12:46-50; Makä 3:31-35 § 8:21 Matiu 8:23-27; Makä 4:35-41

²⁴ I imäkqanğa, qu Ique ävauqumuatäpu, “Naqä Iquki, Naqä Iqukiyä! Ne qui imäknatuñquä iqunä!” ätukuwi.

Iñi Iqu ävauqe, yuñuitä eqetä, “Qaiyä” ätukqe. E tquanğa, yuñuitä eqetä ämñänği. ²⁵ Jisasi Iqu iinjä imäkäqetanji, ämaqä iquauñi, “Hiqä quuvqä heqiyqe, äñgikä?” ätukqe.

Iñganji qu zä ipu, kñuä kuapänä indqänäpu, quwqä-quwä kukñuä ätñguwi. “Yuñuitä eqetä ‘qäyä enä’ ätuätä äminyeqäqä Tqu, Ämaqä Tqukä?” ätñguwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä dñä quvqä hui-tänjä hñque, äñguä iwimäkkqeqä**

²⁶ Iñganji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäuñuänqä ämotquamiñqä iquatä, Gerasa iqua-tänjä hiññqä du ätimäukuwi. Gerasa, ii Galilisänjä eqä-huäjä nänğisanji. ²⁷⁻²⁹ Iqñi Jisasi Iqu yimba iutanji ätimäwa päwqanğa, ämaqä anjä-himqä iu pmeqä dñä quvqä hui-tänjä hñqu äwimakqe. Iqu ppqä itqätanği, ämaqä iqua yukä hipa iu guä äkiqiyäupu, hiñuä äqumbu, qäyä äpmetanğä, dñä quvqä iqua, iqu guä ändakemä wätñqä yänñänäqñqä iwimäkäpu, anjä avqñqä duñqä wätñqä iwimäkmiñuwi. I imäkätqätanğua, ämaqä iqu tpqäyäqä ikitä, anji mäpmeqä itä, hikä hovqä ämaqä pizqä wiquu hinginäwa äwäyäkämiñqe. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, zääqä ätätä, Jisasi Iqueuä yukä iqi äpäknäqe, mañi tiinjä ätukqe. “Jisasi, Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä Ymeqä Iquki, Si äänä nyimäktñqäwä? Nyi yatñqä äkiyqänä, ‘Si qui minyimäqä panä’ ” ätukqe. Iqu iinjä ätukqe, ii Jisasi Iqu “Dñä quvqe huätä äwänä” ae ätkqetanji.

³⁰ Ämaqä iqu e tquanğa, Jisasi Iqu yatñqä ävätä, “Tqä yoqe, squkukä?” ätukqe.

* 8:25 Matiu 8:28-34; Makä 5:1-20

Ämaqä iqu kimaŋi, “Ŋqä yoqe ‘Hatŋunenjqä’ ” ätukqe. Tiiŋänjqe, dŋä quvqä kuapänäŋi, iqueä äwqänqisa äpekuwiŋqä ätukqe. ³¹ Ingaŋi dŋä quvqä iqua, Jisasi Ique yatŋqä yänänäŋqä äväpu, “Si ne qua hovqä aañä mämnänä väŋqä eŋqä-panä iuŋqä mänandowatqä panä” ätukuwi.

³² Ingaŋi yaqueqä kuapänänä, hipkä hmbi buayä änäpu pmetanğä, dŋä quvqä iqua, Jisasi Ique yatŋqä yänänäŋqä tii äwikuwi. “Ne yaqueqä iquauä äwqä yäpä duqumä paquvatunquä, hiŋuinä naqänäwqatiyä” ätukuwi. I tquanguwänqa, Iqu hiŋuinä äqunäwatqke. ³³ Inŋi, dŋä quvqä iqua, ämaqä ique ävämaŋi, yaqueqä iquauä äwqä imä qe äpaqukuwi. Iiŋä iqanğuwänqa, iqua iwaqä iu tnänä äwäpiyi, eqä bu quauqanğuwänqa, eqä qe änyuäpätäukqe.

³⁴ E iqanğä äqumbiyi, ämaqä yaqueqä miqä iqua zä äväpu, kukŋui anğä-himqä iutä, im-imä pmetanğuwä iutä ätuäkäkuwi. ³⁵ Ämaqe qätä iiŋä äwipiyi, “Nätmatqä iiŋi äänä timäuqanği tqäpiyä” tpu, hiŋuä qumbŋqä äpkuwi. Iqua Jisasi Ique äwimapiyi, ämaqä dŋä quvqä iqua ävämakuwä iqu, qäkä äyäuä, kŋuä anğua wimeqanğä, Jisasi Iqueqä yukä-tänä qäqiqi pmetanği hiŋuä äqunğuwä. Iqua hiŋuä iiŋä äqumbiyi, zä äwiŋqce. ³⁶ “Dŋä quvqä-tänä iqu, anğua äänä imänğutiyä” tpu kŋuä kuapä indqänğanğuwänqa, ämaqä, Jisasi Iqu imäkqanği hiŋuä äqunğuwä iqua awä ätukuwi. ³⁷ Iiŋä timäuqanğqenqä, ämaqä Gerasa pmeqä iqua, zä kuapänä äwinyätä, Jisasi Ique, “Nevämayä” ätukuwi. Inŋi, Jisasi Iqu yimba ätkamäuqe, anği äukqe.

³⁸ Iqu äwätŋqä iqanğä, ämaqä, dŋä quvqä iqua ävämakuwä iqu, Jisasi Ique yatŋqä yänänäŋqä ävätä, “Nyi Sitä anä weŋqätanä?” ätukqe.

Yatŋqä e vqanğä Jisasi Iqu ämaqä iquenŋi, anği ändowatätä, tii ätukqe. ³⁹ “Si tqä anğä dunğä anği äwätinä,

kukŋuä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu si ikimäkqenqä, awä tuvä” ätukqe. I tquanğa ämaqä iqu äwäqe, nätmätqä eeqänänjä Jisasi Iqu iwimäkkqenqä, ämaqä anjä himqä iu pmetanğuwä iu awä ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä hiuaqui anğua iwimäkkqenqä†

⁴⁰ Jisasi Iqu iqi ävämetä, qua Galiliu anğı timäuqanğa, qokä-apäkä Iquenyqä hijnüä äqumbu äpmamiñuwä iqua, yeeqä ipu itmakuwi. ⁴¹ Iqinji, ämaqä naqä anjä aquvâqŋqeu miqä hŋqu, Jisasi Ique äwimakqe. Iqueqä yoqe Jarusi, ique. Äwimeqe, iqu Jisasi Ique qonjä äwoktäuqe, iqueuä anjä dunqä wiyänqänä yatŋqä yänänäqŋqä äwikqe. ⁴² Iqu ymeqä apäkä hmbnänjä-tänjä-qu eeä, iipu äpäkonätŋqä qäqiqä etanğı, iinğä ätukqe. Ipiyqä quväukuı 12 inji.

Jisasi Iqu Jarusi iqtä itmanğa äwätqätanğiyänğa, qokä-apäkä kuapänänjä-pqä Iqtä anä äwäpu, kukundä-kukundä äuminjuwi. ⁴³ Quwqä awä iqinji, apäkä hui äuminğqe. İi hea ique-iquenji, qanğua yaqä e pmetanğı, quväukuä 12 ämäwqätäukqe. Ämaqä anğua iwimäqänğqe,‡ hma eminğqe. ⁴⁴ İi Jisasi Iqueä tuwä-tänjä qäqiqi äpäqe, Iqueqä gquä quäuqä iu itmaqänğqe. İi iinğä iqanğa, iiyqä yaqe, maqänä hma ekqe.

⁴⁵ İinğä iqanğa Jisasi Iqu, “Tqu indmaqänğiyä?” ätukqe.

Ämaqä eeqänänji qu hŋqunä-hŋqunä, “Nyi hmanjqä. Nyi hmanjqä” tqanğuwänğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Naqä Iquki, ämaqä hävemä tä äpätunquä imda ikitmaqänğäuä.”

⁴⁶ İ tquanğa Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqä hŋqu Nyi indmaqänğiyä. Nyaqä yänänäqŋqä hui, änyiväme-qanğı ätqänä.”

† 8:39 Matiu 9:18-26; Makä 5:21-43 ‡ 8:43 Pipa Grikä pmeqeuqä kukjuä iu äqänänğä huiunji, kukjuä tiinğä-pqä inä ätä äqänä, “iiyqä mbqä eeqänä qäyä ae tnämäuqanğqä-qe,”

⁴⁷ Iqu i tquanga, apäkä iinji, “Nyi zä mäpmeqä imä” kñuä ämeqe, yäunjuä itä, hipeñui quamañi, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi eäqe, qokä-apäkä iuqä hiñuiqisañi awä tiinjä ätukqe. “Ii tiinjä. Nyi tänjä-yaqä nyätangi iktmaqängänä. Nyi iinjä imäkqanga, nyaqä tänjä-yaqe, qäpu maqänä eqiyä” ätukqe.

⁴⁸ I tquanga, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Apäkä iiki, tqä quuvqä heqiyqe, änguä ikimäkqiyä. Si äwqä qeiqi inqä uvä.”

⁴⁹ Jisasi Iqu kukñuä yqänä tätqätanga, ämaqä naqä anjä aquvāññä iu miqä iqueqä anjä iutanjä hñqu äpäqe, ämaqä naqä iqueñi tii ätukqe. “Tqä ymeqe, ae äpäkonqiyä. Itangi, Ämaqä Näññqä-vqä Iqueñi, hanjä-iqä hui inä mäwqä panä.”

⁵⁰ Jisasi Iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, Jarusi iqueñi, “Si zä miqä itnä, quuvqenä heqiyä. Ii angi änguä imänññqiyä” ätukqe.

⁵¹ Iqisañi Jisasi Iqu, Jarusi iqueqä anjä du ätimäuqe, qokä-apäkä huizi, anjä yängisa pepñqe, hiñuinä mäqunquä ikqe. Pitä ique, Jonä ique, Jemisi ique, apäkä iyyqä kanä-käna-yaqutä, quwqä-quwänä pepñqä imäkkqe. ⁵² Inññi ämaqä anjä yängisa äpmapiyä iqua, kñuä huäqä-hunqä qiyätqätanquwännga, Jisasi Iqu, “He kñuä maqiyqä pambiyä. Mäpäkonqä iqäqe, hiqaqä äwinä” ätukqe.

⁵³ Iqu e tquanga, qu, hitqä ii pizqä witanqññqä näññqä epiyi, tä äsukuwi. ⁵⁴ Itangi Jisasi Iqu, iyyqä hipa a ämaqätätä, “Ymeqä iiki, si pämä pmayä” ätukqe. ⁵⁵ Iqu e tquanga, iyyqä quuvqe, angi wimeqanga, maqänä ävaukqe. Ävauqanga, “Buayä winyqä” ätukqe. ⁵⁶ Inññi kaniqutä känaisä yäunjuä kuapänä iqanqiyännga, Jisasi Iqu iyaquini, yänñññqä ätukqe. “Qe ämaqä hñque

nätmatqä tä timäuqanġi äqunänjiyinqe, awä mätquä pa-nyinyqä” ätukqe.

9

*Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau, wäunjuänjqä ändowatkqenqä**

¹ Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dnä quvqe huätä dowatäpu, tänjä-yaqä hiutanjä-huitanjä-tänjä iquau ängüä wimäkäpñqä diñqä, yänjänäqñqetä yoqetä äwikqe. ² Iqu iquauñi, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä awä ätuäpu, tänjä-yaqä-tänjä iquau ängüä iwimäkñqänä ändowatkqe. ³ Ändowatätä tii ätukqe. “He yäkqätä, qatä, buayätä, mbqätä, gquä hñquaqtä, mämeqä pambiyä. ⁴ He anjä-himqä hñque äwimepu, ämaqä hñqueqä anjä iu äpaquväpiyi, anjä-himqä ique vämapñqänqanqe, iquenyä pmepñqä. ⁵ Anjä-himqä hñqueni, ämaqä yeeqä maeyqanqñqe, anjä-himqä ique ävämeñqänqanqñi, qu quwqä suqä quvqenqä näqñqä hipñqänä, hinoqukuä heqä yukä iu täka emäkmitätqe, iqi ptä quväteqiyemä uwqäpñqä” ätukqe.

⁶ Iqu e tqauñga, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängüänäni awä ätuäpu, qokä-apäkä iuqä tänjä-yaqä quvqe, huätä ämamäupu, ängüä iwimäkäpu, anjä-himqä ee-qänänjä iu qanjä ikäpñqänä, Ique ävämakewi.

Heroti iqu, Jisasi Iquenqä kñuä kuapänä indqänqenqä†

⁷ Inqanji ämaqä naqä Heroti, anjä-himqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu imäkqanqñqenqätä, ämaqe Iquenyqä tqanquwinqätä qätä äwiyäqe, iqu kñuä kuapänä indqänqñqe. Hñqua, “Jonä, qua äptekuwä iqu, anġi ävauqiyä.” ⁸ Hñqua, “Laisa iqu ätimäuqiyä.” Hñqua,

* **9:** Matiu 10:5-15; Makä 6:6b-13 † **9:6** Matiu 14:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20

“Hinguä-tqä hiruiqändqä hñqu, anğu ävauqiyä.” ⁹ Iinjä äwiyäqe, Heroti iqu tii ätkqe. “Nyi Jonä iqueni, hiinguä ae ätäwikqeqä. Nyi qätä tä äwiyänqe, ii tquenyqä äwiyänänä?” Iinjä äwiyäqetani, iqu Jisasi Ique hinguä qunmätä iminqe.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä[‡]

¹⁰ Ämaqä Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, anğu äppiwi, nätmätqä eeqänänjä qu imäkuwiñqe, Jisasi Ique ätukuwi. Inğanj Jisasi Iqu, iquau ätuma äwäqe, quwqä-quwänä anä pmetanä-tpu, anjä-himqä Betsaitä ingisañqä äukuwi. ¹¹ Injäqe ämaqe, qu näqñqä eäpu, iquau qänaknä äwivändkuwi. Qu Ique äwimeqanğuwänğa, Iqu yeeqä itmetä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä awä ätuätä, ämaqä täñä-yaqätänjä iunji, anğuä iwimäkkqe.

¹² Hiitäñji, ämaqä 12 iqua Ique äwimapiwi, tii ätukuwi. “Si ämaqä iunji, qu anjä-himqä iunqä äwäpu, buayänqätä, anänqätä qävqä ipñqänä dowatiyä. Ne äpmenquä täunji, anjä aañqeqä” ätukuwi.

¹³ I tquanğuwänğa, Iqu iquauñji, “Hiqä-hiuä buayä wipiyä” ätukqe.

Qu kimañji tii ätukuwi. “Ne buayi kuapänä mämeqä iänju. Ne bretqä hipa hñgini eeqätä, hämapäkä hñquaqunä ämenünä. Ne ämaqä eeqänänjä täunqe, buayä mbqä anği yatunquäwä?” ätukuwi. ¹⁴ Iqini ämaqä qokinänji, 5,000 äpmamiñuwi.

I tquanğuwänğa Iqu Iqueqä ämaqä iquauñji tiinjä ätukqe. “He iquauñji, ‘He 50-50 injä, quamä pmakäupiyä’ tupiyä.”

¹⁵ Iqua e tquanğuwänğa, qokä-apäkä iqua qätä äwiyäpu, quamä e äpmakuwi. ¹⁶ Quamä pmeqanğuwänğa, Jisasi Iqu, bretqä hipa hñgini eeqä, hämapäkä

[‡] 9:9 Matiu 14:13-21; Makä 6:30-44; Jonä 6:1-15

hŋquaquŋitä ämeqe, hŋuä haqä yätu äqänä Goti Hanjuwä Iquenyqä “äŋguiqä” ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, kiqä ämaqä iqua huiziu yaŋä wipŋqä äwikqe. ¹⁷ Qu buayä qäpu änäpu, äwqä puäsqaŋga, iqi änäqtutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi.

Pitä iqu, “Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä” ätkqenqä§

¹⁸ Hea hŋque Jisasi Iqu, Kiqä-kiuänä Goti Hanjuwä Iqutä kukŋuä anä ätqämanminiyänŋaŋi, Iqueqä wäuŋuänqä ämotquamiŋqä iqua, Iqutä anä äpmapu, Iqu iquau yatŋqä tiŋjä äwikqe. “Qokä-apäkä iuqä kŋuä indqänqä duŋi, Nyi Tqunqä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanga iqua kimaŋi, “Hŋqua, ‘Jonä asŋä-qäyqä iqueqä’ ätätqänuwiqä. Inäqe hŋqua, ‘Laisa iqueqä.’ Hŋqua, ‘Hŋuä-tqä hŋuiqändqä anŋi ävauqä hŋqueqä’ ” ätukuwi.

²⁰ Iqua e tquanguwänŋa, Iqu “Hiyaqä kŋuä duŋi, Nyi Tqunqä?” ätukqe.

Pitä iqu kimaŋi, tii ätukqe. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Kraisi, ne äminesŋqä ätekikqä Iqukiyqä” ätukqe.

²¹ Inŋaŋi Jisasi Iqu, kukŋuä yänänäŋqä tiŋjä ätukqe. “He täŋqe, ämaqä huiu awä mätkuä pambiyä. ²² Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, haŋä-iqä naqänänä meŋqiyä. Ämaqueu ämiqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä kukŋuä-suqenqä näŋŋqä iquatä, qu Ique tuwä äwiyäpu äpäkpŋqäuä. Inji hea hŋquaqui-hŋquerenŋaŋi, Goti Hanjuwä Iqu, Ique anŋi ävauqumuatänqiyä” ätukqe.

Suqä, Jisasi Ique qänaknä wivändqenqä

§ 9:17 Matiu 16:13-20; Makä 8:27-30

²³ Inġanġi Jisasi Iqu eeqäpnänjä iquau tii ätukqe. “Ii tiinjä. Ämaqä hñqu, Nyi qänaknä nyivändätñqä wiñganguťqe, iqueqä äwiñqä eeqänänġi, kiuä mäñdi äkit-tqänätä, hiunġi ique-iqueñġi, iqueqä zä-huätatä huñqe ämetä, Nyi qänaknä nyivändänä. ²⁴ Ii tiinjä. Ämaqä hñqu, iqueqä hññä-pmeqe a yänänäññqä äkiqätmitätqe, qui imäknäniqueqä. Inäqe ämaqä hñqu, Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hññä-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hññä pmetäniqueqä. ²⁵ Itanġa ämaqä hñqu, näťmatqä qua täuñġi eeqänä ämetä, iqueqä hññä-pmeqe qui imäkñganguťqe, iqueqä näťmatqä eeqänänġi iñġi, yätamäkqä äänä väñiqiyä? ²⁶ Itanġa ämaqä hñqu, Nyinyqätä, Nyaqä kukñiñqätä, womba wiñganguťqe, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, yänänäññqä motqueqä Iqueqetä, Apiqueqetä, eñätqä iquauqetä, ämetä äpätqänġanġi, Iqu ämaqä iquenyqe, womba inä yäniqueqä” ätukqe.

²⁷ “Nyi naqä-qakuä tiññä etqänä. Ämaqä täqisaññä hñqua, qu mapäkoñqä hññä yqänä äpmamitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqe hiñuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanġa inġqenqä**

²⁸ Jisasi Iqu e ätukqeunġi, wikä hñqunä päwqanġa, Iqu Pitä ique, Jonä ique, Jemisi iquesänġi, qoqonġa yätunġä äťuma, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä siyñqä ekqe. ²⁹ Inġanġi Iqu Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä äťqä-manäsiyänġanġi, Iqueqä hipeñui, huitanġa änyätä, Iqueqä gque, qäpaiqänänġa we-huñqänänġa inġqe. ³⁰ E pmetanġa, ämaqä hñquaqu, Mosisi iqutä Laisa iqutä, äťimäusinyä, Iqutä kukñuä anä äťmiñuwi. ³¹ Iquaqu Goti Hanjuwä Iqueqä we-huñqetä äťimävi, Jisasi Iqutä kukñuä anänġi, Goti Hanjuwä Iqu äťukqä-ma, Jerusälemä du imäkätä, qua täu ävämetñqenqä äťnmiñuwi. ³² Inġanġi Pitä iqutä,

* 9:27 Matiu 17:1-13; Makä 9:2-13

ämaqä huiziquaqutä quvaqä hñui harjä ämipu hiqaqänqä iqämanminjuwi, yäunüä ipiyi, Jisasi Iqueqä huiwiunji we äunä, ämaqä hñquaqu Iqutä tqäutangä äqunquwi. ³³ E äqumbiyi, iquaqu Jisasi Ique äväma wenyäsinyä tii itqä-tanqiyängga, Pitä iqu Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, ne täqi äpmerñque, ii äñguiqä. Ne arjä wänqä hñjua maqänä mätanä. Hñqu Tqänqä, hñqu Mosisi iqueqänqä, hñqu Laisa iqueqänqäuä” ätukqe. Pitä iqu iinjä ätuätäqä-qe, iqueqä-kiuäñi kukñui äkitanätiyä-qe, iqu maqñqä emiñqe.

³⁴ Pitä iqu kukñuä yqänä tätqätanga, qaquvqä hñqu ätimäuqe, iquaunji haqeqi äpatqäkqe. Iinjä wimeqanga, iqua zä ikuwi. ³⁵ Inganji qaquvqä yäpä imdani, marjä tii ätukqe. “Ämaqä Tqu, Nyaqä Ymeqeqä. Nyi ae ätekqä-queqä. He Ique qätä wipiyä” ätukqe. ³⁶ Marjä qäpu tqanqgetäñi, Jisasi Iqu kiqä-kiuänä äyä pmetanji äqunquwi. Ingata tiñi, iqua nätmataqä hñuä e äqunquwiñqe, ämaqä hñque awä mätkuä da imiñuwi.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dñä quvqä-tänjä hñque, äñguä iwimäkkqenqä†

³⁷ Awinğanji, qu qoqonjä iu ävämanji, qokä-apäkä kuapänä Jisasi Iqutä hänaqä awä iqi äminguwi. ³⁸ Ämimbiyi, quvaqä awä iqisanji, ämaqä hñqu tääqä tii ätukqe. “Näqñqä-vqä Iquki, nyi ymeqä kiuänänjä-tänjunä etangi, Si ique hñuä qundñqä yatñqä yänänäqñqä äkiyqänä. ³⁹ Dñä quvqä hñqu, iqueqä äwqä yäpä imä äpaquvätä, zääqä yänänäqñqä ätätñqeqä. Dñä iqu imäkqanji, iqu yäunüä-yäunüä itä, makusewä iqueqä marjita ätimäutñqeqä. Dñä iqu ‘maqänä mävämeqä imä’ kñuä vqanji äpakänä äpme, iqueqä huiwiu quvqä imäkätñqeqä. ⁴⁰ Iñqe, nyi Tqä ämaqä wäunüänqä

† 9:36 Matiu 17:14-21; Makä 9:14-29

ämotquetqänjä iquau, dnä quvqä huätä dowatpñqä yatñqä yänänäqñqä ae ävqeqä. Inäqce, iqua änä mimäqä da iquwiqä” ätukqe.

⁴¹ I tquanğa, Jisasi Iqu kimanı, tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmeñuwä iquenä, he quuvqä maeqiyqä itqänjuwiqä. Hiqä kñuä indqänqetä, suqetänı, jänä hmanjqä. Nyi hesä anänı, squänğanqä pmetmqe? Hiqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqce, squänğa imäkmbnuwänqäwä? Tqä ymeqe, ätuma biyä” ätukqe.

⁴² Inğanı, ymeqä iqu äpätqätanğa, dnä quvqä iqu ique qua mänı mamäuqanğa, ymeqä iqu yäunüä-yäunüä ikqe. E iqanğa, Jisasi Iqu dnä quvqä ique kukñuä yänänäqñqä ätuätä, ymeqä ique ängüä iwimäkätä, kanıque anğı äwikqe. ⁴³ Inğanı, qokä-apäkä eeqänänı, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä yäunüä ikuwi.

Jisasi Iqu, äpäkonäninqä anğı ätukqenqä[‡]

Inä ipiyi qu, Jisasi Iqu wäunüä eeqänänjä imäkminqenqä kñuä kuapä indqänätqätanğuwänğa, Iqu Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquau, tii ätukqe. ⁴⁴ “He kukñuä tquenı, qätä ängüänä nyipiyä. Ämaqe, qu Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenı, ämaqä hñquauqä hipa du wipñqäüä” ätukqe. ⁴⁵ Kukñuä iqueqä qakuinqe, Iqueqä ämaqä iqua maqñqä eminjuwi. Kukñuä qakui, iquaunqä zä witanğı, iqua näqñqä ängüä mämeqä iminjuwi. Ique yatñqä vqänqce, iqua zä ipu, yatñqä mävvqä ikuwi.

Qu, “Neyaqä awä iqisanı, yoqä naqä-tänı tqukä?” ätnğuwinqä[§]

⁴⁶ Hea hñquenı, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä yänänäqñqä, “Neyaqä awä iqisanı, yoqä naqä-tänı tqukä?” ätnğuwı.

[‡] 9:43 Matiu 17:22-23; Makä 9:30-32 [§] 9:45 Matiu 18:1-5; Makä 9:33-37

⁴⁷ Iinqe Jisasi Iqu, iquauqä kñuä imñi näqñqä ae ämeqe, ymeqä wänqä hmbi ätuma äpäqe, Iqueqä-tänjä qäqiqi ätqätekqe. ⁴⁸ I iäqe, iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyinyqä-pqe kñuä indqänätä, ymeqä tq u pqañgi yeeqä ävätmeqä-panä iñi, yeeqä inä änyiyätmetñqe. Itanğa ämaqä hñqu Nyi äpqañgä yeeqä änyiyätmeqäqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqe, yeeqä inä ävqiyä. Ii tiinjqä. Heyaqä awä iqinj, ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkit-tqänätä äpmamitätqe, iqu yoqä naqä-tänjä-quvi.”

*‘Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä’ ätukqenqe**

⁴⁹ Inğanji Jonä iqu, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwiyäqe, tii ätukqe. “Naqä Iquki, ämaqä hñqu Tqä yoqä ätätä, dñä quvqe huätä mamäuqañgi äqunanitanji, iqu ne qänaknä mäneyqä etanji, ne iquenji, ‘Si iñi miqä panä’ ätququeqä” ätukqe.

⁵⁰ I tquanga, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäkqä pam-biyä. Ämaqä hñqu hñgisa metqueqä iqäqe, iqu hiqä-queqä” ätukqe.

Sämaliya pmeqä hñqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä

⁵¹ Hea Jisasi Iqu qäukuä haqä yätunqä anğu yäninqä qäqi pätkätanğanji, Iqu Jerusälemä dunqä wätñqä kñuä yänänäqñqä indqänqqe. ⁵² Inğanji, Iqu ämaqä kukñuä äma uwqä hñquau, hiñuiqä ändowatkqe. Iqua äupiyyi, Iquenyqä nätmataqä nawenyä imäkññqä diñqä, Sämaliya pmeqä iquauqä anjä-himqä hñque äpaqukuwi. ⁵³ Äwimeqañguwänğa, ämaqä iqi äpmaminuwä iqua, Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqenqä näqñqä ämapiyyi, Iqu iquauqä anjä du wimetñqä diñqe, mäwinqä ikqe. ⁵⁴ I iqanquwinqe, Iqueqä wäunquänqä ämotquaminqä iquaqu, Jemisä iqtä Jonä iqtä, näqñqä ämayi, Jisasi

* 9:48 Makä 9:38-41

Ique tii ätukiyi. “Naqä Iquki, Si ye tääqä tenqä äkingiyä? Qäukuä haqä yätutaŋi, tä iwa äpätä, ämaqä täu tä nätnqä diŋqäüä.”

⁵⁵ I tquangiyiŋqe, Iqu hiŋuä ämoqunätä, “Iiŋi matqä panyinyqä” ätukqe. ⁵⁶ Iiŋä tquanga, qu anjä-himqä huiz-iunqä äukuwi.

Suqä, Jisasi Ique qänaki wivändqenqä†

⁵⁷ Qu hänaqä awä iqi qanjä wätqätanguwänga, ämaqä hŋqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Si anjä-himqä eeqänänjä iunqä uwqanqtqe, Nyi qänaki kivändmqänä.”

⁵⁸ Jisasi Iqu kimaŋi, tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anjä-tänjiqä. Yŋŋä iqua, anjä-tänjiqä. I etaŋgi, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anjä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

⁵⁹ Ämaqä hŋququqenji, Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe.

I tquanga, ämaqä iqu, “Naqä Iquki, apique ganä qua qäyä mapteumqä, Si hiŋuinä ŋqänäwqatiyä” ätukqe.

⁶⁰ I tquangaŋi, Jisasi Iqu kimaŋi, tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua, quwqä ämaqä pizqä iquenji, qua qäyä pteŋqeä. Si äwätinä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä, awä tuäkätŋqeä” ätukqe.

⁶¹ Itanga ämaqä huiziqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, nyi qänaki kivändmqä etaŋgqä-qe, ŋqä ämaqä iquau yeeqä wimqä anämqä ganä umqe, Si hiŋuinä ŋqänäwqatiyä.”

⁶² Iquenji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hŋqu wäunüä imäkätäqanŋaŋi, hea ique-ique iqueqä anämqä kŋuä yqänä vqanŋuti imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeunji, yätamäkqä änä mäwqä yänqiyä” ätukqe.

† 9:56 Matiu 8:18-22

10

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä kuapänänjä iquau, wäunuänqä ändowatkqenqä

¹ Qänakndañi Naqä Iqu, ämaqä 72 atäunuä itä, hñquaqunä-hñquaqunä ändowatkqe. Anjä-himqä ee-qänänjä iuñi, Iqu Iqueqä-kiuä äwäniñqä diñqä, iqua hiñuiqä upñqä ändowatkqe. ² Iiñä mimäkqänğani, tii ätukqe. “Wäunuä iuñi, ymisañä yäüä kuapänä iätanğqä-qe, ämaqä wäunuä itqänjuwi, kuapänä hmanjqä. Iiñiñqe, wäunuä-tänjä Kaniquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu ämaqä wäunuä iqä hänjä hñquau ymisañä aquvä mipñqä dowatätñqä diñqä tupuiyä.” ³ E ätuäqe, “He upiyä. Nyi endowatkqe, ii tiinjqä. Sipsipqä, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä upñqä endowatkänä. ⁴ Hiqä mbqä qaetä, hiqä yquayä qa-mñqetä, itanğa hiqä yukiu muasmäuqe, qäsä äma mäwqä pambiyä. Qañä äwäpiyä iuñi, qokä-apäkä hui, hänaqä awä iqi äminäpiyi, ‘Hiunjiyqä’ mätquä pambiyä” ätukqe.

⁵ “He anjä hñqua-hñquau äpaquväpiyi, tii ganä tqüäpñqä. ‘Ämaqä anjä täu äpmeñuwä iquenä, he äwqe, hanjä inqä pmapiyä.’ ⁶ Ämaqä äwqä hanjä inqä hñqu anjä iu äpmamitätqe, hiyaqä kukñuä äñguänänji, iquenyqä wätñqeä. Inäqe ämaqä äwqä hanjä inqä hñqu, iu mäpmeqä imitätqe, hiqä kukñuä äñguänänji, hiqä-hiuänqä asunğumä quvepänqiyä. ⁷ He buayä-sua, eqä-sua hitapqanğuwä, änäpu, anjä iquenyä pmapñqeä. Quati tiinjqä. Ämaqä hñqu wäunuä imitätqe, iqu iqueqä mbqe ämeniqä eänqe, ii äñguiqä. I etanği, he anjä huizi du mäpmeqä pambiyä” ätukqe.

⁸⁻⁹ “Itanğa he anjä-himqä hñqua-hñquau timäuqanğuwänğani, qu henyqä aquvänä ipu, ymisañä iwäsäuqanğpqe, ämepu änäpu, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iqi pmetanğpqe, äñguä iwimäkäpu, kukñuä awä tiinjä

tupnqeä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesänjä qäqiqi ae äquvepqiya.’

¹⁰ Ijäqe, he anjä-himqä hñqua-hñquau timäuqannguwanğa, qu aquvänä miqä iqanpqe, anjä-himqä hanaqä iqi ätqäupu, tii tqüapnqä. ¹¹ ‘Qua hinyanjä heyaqä anjä-himqä täutanä, neyaqä yukä täu ämäkänqe, ne ptä quväteqäma yanqunä, hiqä suqä quvqenqä ämetquetunquänänyä. Iñi, he näqnqä tiinjä hipnqäuä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, qäqiqi ae äquvepqeä’ tqüapnqä. ¹² Nyi he etqänä.* Qänakndañi, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeñi, ämaqä anjä-himqä iquesanjä iquauqä hanjä-iqe, Sotomä äpmanjuwä iquauqä hanjä-iqe ämäwqätäuniceqä” ätukqe.

¹³ Iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä Kolasinä pmeqä iquendä, Betsaitä pmeqä iquendä, hiqä hanjä-iqenqä ‘Oänä’ etqä. Tiinjä. Nätmatqä ämaqä mimäknänäni, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä-parji, ämaqä hñqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä, awä iqisa imäkkqä-säpi, qu qänğanä tiñi ae heqäpningä. Quwqä suqä quvqenqä womba ipu, tuwä äwiyäpu, quwqä huäqä-hunqä qäki ämäyäupu, tä wätakiu pmeqäpningä. ¹⁴ Iñinqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeñi, heyaqä hanjä-iqe, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätänäni, ämäwqätäuniceqä. ¹⁵ Itanga Kapänamä pmeqä iquenyä, he qäukuä haqä yätunqä hipnuwatanä? Oeyä, he ämaqä pizqä iquauqä anjä bunqä wäpnuwiqä” ätukqe.

¹⁶ I ätuäqe, ämaqä, Iqu ändowatätñqä iquañi, Iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä hñqu heyaqä kukñuä qätä eyqäqe, Nyaqä kukñuä-pqe, qätä inä änyiyqiya. Ämaqä hñqu he tuwä eyqäqe, iqu Nyi-pqe tuwä inä äñjiyqiya. Ämaqä hñqu Nyi

* 10:12 Matiu 11:20-24

tuwä änjyqäqe, Nyi änändowatkqä Ique-pqe, tuwä inä äwiyqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, iquauqä wäunjuinqä yeeqä äwikqenqä

¹⁷ Qänakñi ämaqä, Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, aquvänä ipu, angumä äppiwi, tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne Saqä yoqe tquangua, dnjä quvqä iqua, neyaqä kukñuiu qänaknä iquwiqä.”

¹⁸ Iwä, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nyi hiñuä äqunänqeqä. Setänä Goti Hanjuwä Iqutä himä-wiunqä iqu, qakuä haqä yätuta päknganga, nyuauä enqä-pa iqangi äqunänqeqä.

¹⁹ Qätä nyipiyä! Qämakitä, qänjuakätaitä qo äkitäupu, Setänä iqueqä yänänäqñqe, ämävqätäupñqä diñqetäñi, Nyi yoqä naqä ae etapqeqä. Iiññqe, nätmätqä qui emäkätñqä di, aañqeqä. ²⁰ Itangi, ‘Dñä quvqä iqua, neyaqä kukñuiu qänaki iquwiqä’ ätäpu, aquvänä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä yoqe, qäukuä haqä yätu ae äqiyqäqenqä aquvänä ipiyä” ätukqe.

²¹ Ingañi, Dñä Ängüä Iqu yeeqä wimäkqangi, Jisasi Iqu tii ätkqe. “Apä, qäukuitä quaetä Miqä Iquki, ämaqä näqñqätä kñuä-tänä iquauñqe, Si nätmätqä tä zä äkittqiyänä-qe, ymeqä dänä-suau enqä-pa, äyä ämotquenyä. Si e imäkqangnä, Nyi ‘änñuiqä’ äktqänä. Auä, Apä, Si Tqä äkiñqeu qänaknä itnä imäkinyä.”

²² Ämaqeñi, tiñä-pqä inä ätukqe. “Iñqä Apiqu nätmätqä eeqänäñi, Iñqä hipa täu änjyqeqä. Ämaqe, Ymeqä Iquenyqä näqñqe, aañqeqä. Apiquänñqä. Ämaqe, Apiquenyqä näqñqe, aañqeqä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatä, iquanänñqä.”†

²³ Ingañi, Iqu tuwänñgi hiñuä ämoqunäqe, Iqueqä wäunjuänñqä ämotquamiñqä iquaunä tii ätukqe. “Ämaqä nätmätqä he hiñuä äqunätqänjuwiu hiñuä qumbñqä iqua,

† 10:22 Matiu 11:25-27

aquvanä ipnqäüä. ²⁴ Tiiñä etqänä. Nätmätqä he hiñuä äqunätqänjuwi, hiñuä-tqä iquatä, ämaqä naqä iquatäñi, qu hiñuä quñqänqä kuapänä winyätqätangqä-qe, hiñuä mäquñquä imiñuwiqä. Kukñuä he qätä äwiyätqänjuwi, qu qätä wiyqänqä winyätqätangqä-qe, qätä mäwiyqä imiñuwiqä” ätukqe.

Hänjä hea ique-ique pmeqä meqenqä

²⁵ Ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, tiiñä ätukqe. † “Näqñqä-vqä Iquki, hänjä hea ique-ique pmeqä mamqe, nyi äänä imäkmqäwä?”

²⁶ I tquangä Jisasi Iqu, “Kukñuä-suqä iuñi, äänä äqänänä? Si a äänä ätäutqänjävä?” ätukqe.

²⁷ Iqu kimañi, “*‘Goti tqä Naqä Iqueni, tqä qeqä-quuvqetä, yänänäqñqetä, knuitä, Ique äwitnä, itanga Iquenyqänä kuapänä kinquätñqeqä.’* Tiiñä inänjqä. *‘Si tqä-täunqä äkinyätñqä-pañi, ämaqä si-tänjä iqi äpmeñuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqeqä’* ” ätukqe. §

²⁸ Ga Jisasi Iqu kimañi, “Ii qäyunä ätnyä. Si e imäkätñi, hea ique-ique pmetñqinyä” ätukqe.

²⁹ Itañi, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iqu, qu iquenyqä, ‘Iqu suqä äñguänänjä iqä-queqä’ kñuä mapñqä wiñganñi, tii ätukqe. “Ämaqä nyi-tänjä iqi äpmeñuwi, tqkuakä?”

Kukñuä ktqä, ämaqä äñguä Sämaliyatanjä iquenyqä

³⁰ Mä, Jisasi Iqu kimañi, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Jerusälemä ävämañi, Jerikonqä quveqätqätanga, ämaqä quwä-meqä hñqua, iqueqä yquayä eeqä ämotaupu, äpäseqa weqanquwännga, iqu äpäkonmätä yäniqeqä.

³¹ Iqu e witañga, hiqäva-imäkcqä hñqu hänaqä asä iu äquveqätä, ique hiñuä äqunäqe, hänaqä hñgisa

† 10:25 Matiu 22:34-40; Makä 12:28-31 § 10:27 Kukñuä-suqä 6:5; Hiqäva-imäkcqä 19:18

jänä mäwqätäuniceqä. ³² Itani ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä anä iu wäunuä iqä hñqu ätimäuqe, ique hiñuä äqunäqe, hänaqä hñgisa jänä inä mäwqätäuniceqä. ³³ Itanga yäpaki, Sämaliyatanä hñqu-pqe qañä äpmitätqe, ique äwimeqe, hiñuä äqunäqe, iquenyqä huäqä kiñjä wunäniceqä. ³⁴ Iinjä itä, qäqiqi äwimeqe, olipqä eqä aowitä, wainqä-eqetä, ämaqä iqua äpäkpqeu equateqe, huäqä wotäniceqä. Itani, iqueqä dongi iu ämäqumuateqe, anä ämaqä hiqaqä äwiqismipqä iunqä ätuma äwäqe, ique äminiceqä. ³⁵ Zinuitäñi, iqu ämaqä anä miqä iquenji, mbqä kuapänä ävätä tii tuäniceqä. ‘Si ämaqä tquenji, äñguänä miyä. Itanga si mbqä saqä-pqä hui äwisqä etangutqe, nyi anji äquvepätmänganji, nyaqä kima ktapqämqä’ tuäniceqä” ätukqe.

³⁶ I ätuäqetani, ämaqä ique yatñqä tiñjä äwikqe. “Ämaqä tquaqui-tquenyqe, si kñuä äänä kiyqiyä? Ämaqä quwä-meqä iqua äpäsekuwä iquenyqe, ‘Tqu nyi-tänjä iqi pmeqä-queqä’ kñuä indqänätä, suqä qäyunä motqueniqe, tqukä?”

³⁷ I tquanğa, ämaqä iqu tii ätukqe. “Ämaqä qeqä äwimänätä, ique yätamäqä väniqä iqueqä.”

Inğanji, Jisasi Iqu, “Si äwätnä, suqä asänänji imäkiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Malaisä, Mäliyatä, äwimakqenqä

³⁸ Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuänqä ämotquamiñqä iquatä, qu qañä äupiyyi, anä-himqä hñque ätimäukuwi. Iqi timäuqanğuwänğa, apäkä anä-himqä iutanä hui, Iquenyqä yeeqä itä, iyyqä anjionqä ätuma äukqe. Iyyqä yoqe, Mala. ³⁹ Malai, känapi huisänjiyi. Iyyqä yoqe, Mäliya. Ii Naqä Iqu-tänjä qäqiqi, Iqueä kukñui qätä

äwiyä äpmaninqe. ⁴⁰ Ii e pmetanğa, Malai, ymisarjäsua näwinyä imäkätä, wänuä kuapänä etanğı, kjuä indqänminqe. Iinqe, ii Jisasi Iquenyqä äwätä, “Naqä Iquki, nqä napi nyivameqanğı, nqä-näunä ymisarjä näwinyä imäkätqänänä. Si iinqe, kjuä äänä kiyqi? Si nqä napıni, tu. Ii äpätä, yätamäqä nyiyätñqäuä” ätukqe.

⁴¹ Iwä Iqu kimanı, tii ätukqe. “Nqä näueqä Malaiki, si nätmatqä kuapänäninqä kjuä indqänätnä, hanğ-iqä ämetqäninyä. ⁴² Inğaqe nätmatqä hñqu, huiziquau ämawqätäunä. Mäliya nätmatqä qäyunänqä äwinyänä. Ye nätmatqä tä, huätä mämatnämäuqä yenqueä” ätukqe.

11

Suqä, Goti Iquenyqä tääqä tqenqä

¹ Hiunji hñqueni, Jisasi Iqu hñqäqi äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminqe. Iqu tääqä ae ätqanğa, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä hñqu, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Jonä iqu iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquau näqnqä äwiminqä-panı, ne-pqe neqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqenqe, Si mänätquayä” ätukqe.

² I tqanğa Jisasi Iqu, tii ätukqe.* “He Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpiyanğani, tii tqäpnqä. ‘Apiquki, ämaqe, Tqä yoqe haqä yätqä äwi, pmua hitanğı qumbnä. Sinä miqe, äpänä. ³ Hiunji ique-ique, buayä nätapqanğnä. ⁴ Ämaqä quvqä inetqueqanğuwä iquauñqä, ne äwqä hanğä imäknätunğetanı, Si nenyqä äwqä hanğä imäknätnä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutñqe. Yamwiqä nemetñqä itñqä iunı, Si hiuinä mäquñquä panä’ tqäpnqeqä” ätukqe.

⁵⁻⁷ Iqu tiñä-pqä ätukqe. “Ämaqä hesanğ hñqu, iqueqä käyamaqä hñque heatqanğa äwimetä, ‘Nyämaqä iquki, nqä näueqä hñqu qanğ äpätnqe, änyimeqanğı, nyi ique

* [11:2 Matiu 6:9-13](#)

buayä wimqe hma etangqenqä, si buayä hñquaqui-hñque dapiyâ' tuänqiyä. I tquanğa, ämaqä anjä yäpä yänğisa äpmamitätqä iqu kimañi, 'Si wäunüä yänänäqñqä män-dapqä manä. Nyitä ñqä ymeqä iquatä, ne qñqañä ämeyä-tanä, hiqaqä ae äwiqueqä. Nyi ävautmä buayä mäktapqä ymqänä' tuätñqätanä? ⁸ Nyi tii etqänä. Iqu 'Ñqä nyämaqä-queqä' kñuä vqanguti, ävautä mavqä yänqiyä. Inäqce, ämaqä yäpaqänğisa ätqäuqä iqu, qñqañä ptqä yqänä äqäyätä, ymisänñqä yatñqä vätqätanğı, iqu enyqä qäyä wiñganğuti, ävautä nätmatqä eeqänäñi, iqu äwa iqangutqe, ävänqiyä" ätukqe.

⁹ "Iññqce, Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqangpqe, Iqu nätmatqä etapänqiyä. He qävqä ipiyi, he ämäqumuapñqäuä. He anjä qñqañä ptqä päsqangpqe, qñqañi äütänänqiyä. ¹⁰ Ämaqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqangpqa iqua, nätmatqä ämapñqäuä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämäqumuapñqäuä. Ämaqä qñqañä ptqä päsqangpqa iquañi, Goti Hanjuwä Iqu qñqañä äwuteyänqiyä" ätukqe.

¹¹ "Ii tiinjqä. Heyaqä ymeqetanä hñqu, hämapäkänqä tqangutqe, kaniqu qämäkä quvqä momuayqä yänqiyä. ¹² Iqu yññä quinjqä tqangutqe, kaniqu qänjuakäta momuayqä yänqiyä. ¹³ Kaniquenyä, he suqä quvqä imäqkä-quenä etangqä-qe, he nätmatqä äñgui ämepu, hiqä ymeqä du inä ävätqänjuwiqä. Iññqce he näqñqä tiññä hipñqäuä. Hiqä Hiniqu, Qäukuä Haqä Yäturñä Iqu, ämaqä 'Tqä Dñä Äñguä Ique dapiyâ' ätuäpu, yatñqä vqangpqa iquañi, Iqu ävänqiyä" ätukqe.†

Jisasi Iquenqätä, Belsäpulä iquenqätä#

¹⁴ Hea hñqueni dñä quvqe, ämaqä hñqueä äwqä imä ämnä, ique kukñuä matqänqä imäkätqätanğı, Jisasi Iqu

† 11:13 Matiu 7:7-11 # 11:13 Matiu 12:22-32; Makä 3:22-30

“Huätä uvä” ätukqe. Dñä quvqä iqu ae ävämeqanğa, ämaqä iqu kuknuä tqanđi, ämaqe yäunuä ikuwi. ¹⁵ Iiñä ipiyitani, ämaqä hñqua tii ätkuwi. “Belsäpulä, dñä quvqä iquauqä naqä iqu, yänänäqñqä vqanđi, Iqu dñä quvqä iquau huätä ändowatätqänä.” ¹⁶ Itanğa huiziqua, yamwiqä äväpu tii ätukuwi. “Si wäunuä hui imäkiyä. Ne Sinyqä, ‘Iqu Goti Iqueqä Wäunuä Imäkqä-queqä’ kñuä neyätñqänänyä” ätukuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iquauqä kñuä iuñi, näqñqä eä tii ätukqe. “Ämaqä anä-himqä hñquesanđ iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanğpqe, anä-himqä iqueni, qui imäknänñqiyä. Itanğa ämaqä hñqueqä ymeqä iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanğpqe, iqua-pqe qui inä imäkmbñqäuä. ¹⁸ Iwä Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunğqä iqu, iqueqä ämaqä iqua iwäsänäpu mäkä humbqe, iqua äänä pmapnuwänqäwä? He Nyinyqä tii ätquwiuä. ‘Belsäpulä iqu yänänäqñqä vqanđi, dñä quvqe huätä ändowatätqänä.’ Iiñqe, Nyi yatñqä eyqänä. ¹⁹ He Nyinyqe, ‘Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäqñqeta, dñä quvqä iquau huätä ändowatätñqeqä’ qäyunä tqanğpqe, hiqä ämaqä iqua, dñä quvqä huätä ändowatätqänjuwi, yänänäqñqä tqeqeta, ändowatätqänjuwäwä? Hiqä ämaqä iinđ iqua, ämetquapñqeqä. Heyaqä kuknuä iinđi, ii qäyunä hmanjqä. ²⁰ I etanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu yänänäqñqä dapqanđi, Nyi dñä quvqä iquau huätä dowatqanğmdqe, he näqñqä tiinđ mapñqeqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeqeqä.”

²¹ “Ämaqä yänänäqñqä hñqu, nätmatqä mäkä iqä-sua a äqätä, iqueqä anju ämitqätanğutqe, iqueqä nätmatqä eeqänäni, anğuanä witänñqiyä. ²² Itanđi qänakñi, ämaqä aanđ yänänäqñqänänđ hñqu äpäqe, ämaqä iqueni ämawqätäutä, iqueqä yänänäqñqä isuatä e äpмамitätqä-qe, iqueqä nätmatqä eeqänäni ämotawanđi, ämaqä hñquau-mända vänñqiyä” ätukqe.

²³ “Ämaqä hñqu wäunüä yätamakqä manyqä im-itätqe, iqu Nyaqä himä-wiunqä-queqä. Qokä-apäkä aquvä qiyqenqä yätamakqä manyqä imitätqä iqu, ämaqä huätä im-imä ändowatäniqeqä” ätukqe.

Dñä quvqä ämaqä hñque ävämetä, anji äwimakqenqä[§]

²⁴ “Dñä quvqä hñqu ämaqä hñque ävämanji, anj yenuä dunqä äwäqe, iqu anj hapä pmeqä iunqä qävqä ik-iqunñqiyä. Itanga hñque mämoqumueqä iäqe, ‘Nyi anj hiñuiqänä ävämaqä dunqä, anju umqänä’ tnänñqiyä. ²⁵ I ätnäqe, iqu äwäqe, anj iqueni siyä äpipu anjuä imäkepqa qunänñqiyä. ²⁶ Iinj äqunäqe, iqu äwätä dñä quvqä 7 yätmenñqiyä. Dñä iquauqä quvqe, dñä kiñganänj iqueqä quvqe, ämäwqätäunñqiyä. Iquau yätmetä, qu anj yäpä yänqisa äpaquväpu pmapñqäuä. Ämaqä iqu hiñuiqänänji quvqä äpmamitätqe, tänganji aanj quvqänänj pmenñqiyä” ätukqe.

Suqä, aquvänä iqenqä

²⁷ Jisasi Iqu e tuätqätanga, apäkä hui, qokä-apäkä iuqä awä iqisanji, manj tiinj ätukqe. “Apäkä, Si äkinyuätä anjuä äktapkqe, ii aquvänä yänñqiyä.”

²⁸ I etanji Iqu kimanji, tii ätukqe. “Si kukñuä naqä-qakuä ätätñj qayuä. Inj qe ne iinj, matqä yanqunä. Tiinj tatanñqueqä. ‘Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwiyäpu, qänaknä itqänuwä iqua, qu aquvänä iqäpñqäuä’ tatanñqueqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, hiñuä-tqä Jona iquenqä ätkqenqä^{*}

²⁹ Qokä-apäkä kuapänä timäunqunguwänga, Jisasi Iqu tiinj ätukqe. “Qokä-apäkä tänga äpmenjuwi, quvqä-queqä. Iqua, ‘Ne Sinyqä näqñqä metunquä diñqe, wäunüä hui imäkiyä’ ändquwä-qe, Nyi iinj mimäkqä

§ 11:23 Matiu 12:43-45 * 11:28 Matiu 12:38-42

imqänä. Iqua näqŋqä mapŋqä diŋqe, hiŋuä-tqä Jona iqu qeyqä. ³⁰ Ii tiinjqä. Ämaqä hiŋuiqänä, anjä-himqä Ninipe äpmamiŋuwä iqua, Jona ique hiŋuä äqunäpu, näqŋqä ämakuwä-panjä iŋi, qokä-apäkä tännga äpmeŋuwä iqua, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Ique hiŋuä äqunäpu, näqŋqä asänänjä iinjä hipnuwiqä. ³¹ Hiŋuiqänänji, apäkä, qua hituŋuä nämä pmeqä ämiqä naqä ii, Solomonä iqu iqueqä näqŋqenqä awä tqanŋi qätä wiyätŋqä äpkqeqä.† Injäqe tänŋanji, Ämaqä, Solomonä ique ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä äpmetanŋi, ämaqe, Ique qätä mäwiqä itqänuwi. Iiŋiŋqe hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqän-ganji, apäkä naqä iinjä ävautä, ämaqä tännga äpmeŋuwä iquauqä suqä quvqenqä, awä täniqeqä. ³² Asä iinjä, ämaqä Ninipe äpmamiŋuwä iqua, Jona iqueqä kukŋuä qätä äwipiŋi, iquauqä kŋuä äkunmäkŋguwiqä.‡ Injäqe tänŋanji, Ämaqä Jona ique ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä äpmetanŋi, ämaqe, iquauqä kŋuä makunmäkŋqä iquwi. Iiŋiŋqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqän-ganji, ämaqä Ninipe äpmamiŋuwä iqua ävaupu, ämaqä tännga äpmeŋuwä iquauqä suqä quvqenqä awä tpuwiqä” ätukqe.

Hiŋuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä§

³³ I ätuäqe, tiinjä-pqä ätukqe. “Ämaqe, hiqi-tä ämäsäpiŋi, qu anjä yäpä imä-qe, ä häkä yäpä imŋä-qe, matqäteqä ipŋqäuä. Ämäsäpiŋi, qu kiqä ätqäuqä ätnänjä iqi tqätepŋqäuä. Ämaqä anjä yäpä inŋisa äyappiyä iqua, hiŋuä qumbŋqä diŋqäuä. ³⁴ Tqä hiŋuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä. Tqä hiŋui anŋuä äqännä, si ämaqe yätamakqä wiyquki hitanŋutqe, tqä huiwä eeqänänjä imŋi, we anŋuä äkunänä. Injäqe, tqä hiŋui quvqä äqännä

† 11:31 1 Ämiqä Naqä 10:1-13; 2 Tiwiqä 9:1-12 ‡ 11:32 Jona 3:6-10

§ 11:32 Matiu 5:15-16, 6:22-23

yätamakqä mäwquki hitanğutqe, tqä huiwi eeqänänjä imñi hea äwinä. ³⁵ Itanğa si anğuanä minganğinyä, we-huñqä si-tänjä yäpä imä äyanänqä di, hea mäwiqä yätñqänänyä. ³⁶ Inji tiinjqä. Tqä huiwä äwqä eeqänänji wenyä-huñqä eä, hea mäwiqä etanğutqe, inji tqä huiwä eeqänänji we äunä, hiqi-tä enqä-pa yänätänqiyä” ätukqe.

*Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quau, hanjä-iqä wimeninjä**

³⁷ Jisasi Iqu kukñuä qäpu tqanğa, Parisi hñqu, Iqu äpätä buayä anä nyiyänqä yatñqä äwikqe. Itanğa Jisasi Iqu anjä yäpä inğisa äpaquväqe, buayä nätnqä qua iqi eqäkñgqe. ³⁸ Jisasi Iqu buayä nätnqä itäqänğanji, eqä akiyä inqä du asñä ganä maqnqä iqanği äqunäqe, Parisi iqu kñuä kuapänä indqänminqe.

³⁹ Inğanji Naqä Iqu tii ätukqe. “He Parisi iquenyä, eqä-häkitä hevqetä haqänğisanji, asñä anğuanä äqäyäpiyä-qe, hiqä yäpä inğisanji, quwä-meqetä suqä quvqä huitanjä-huitanjitä manğuä äyä enyänä. ⁴⁰ He kñuä qäyunänji, mindqänqä-quenjqä. Ämaqe qä huiwä yäpaqänğisa imäkkqä Iqu, yäpänğisanjä-pqe mimäkkqä ikqätanä? Iqu inä imäkkqe qä. ⁴¹ I etanği, nätnmatqä buayä hevqä yäpänğisanji, ämaqä äwa itqätanğuwä iquau yätamakqä inä wipñqe qä. He e imäkqanğpqe, hiqä nätnmatqä eeqänänji, Goti Hanjuwä Ique qä hiñuä iqinji anğuanänjä witänqiyä” ätukqe.

⁴² “He Parisi iquenyä, hanjä-iqe tiinjñqä emenqiyä. Iwuneqätä, kuämiqätä, nätnmatqä isuaqu-tänjä asänänjä huizitä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänjuwiqä. I etanği suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, Goti Hanjuwä Iquenyqä hinqetänji, he tuwä wiyquenjqä. Anğuanänji, tiinjñqä. Suqä he hiqä nätnmatqä iwäsäupu, hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä

* 11:36 Matiu 23:13-36

he tuwä äwiyätqänjuwä iquaquinä-pqe qänaknä iqanjpqe, ii änguä wänqiyä” ätukqe.

⁴³ “He Parisi iquenyä, hanjä-iqe tiinjqa emenqiyä. Anjä aquväqqä iuji, zä-hawä änguänänjä iqinyä pmapnqä kiinjä hijquenjqa. Ga, ququawä aquväqqä iu pmetanguwännga, ämaqe, ‘hiunjinganjqä’ etpnqä kiinjä hijquenjqa” ätukqe.

⁴⁴ “Ga hanjä-iqe tiinjqa emenqiyä. He ämaqä qua maqnqä äptepqä eqqä-paņuenjqä. Ämaqä qua maqnqä äptepqe, ämaqä huiziqua maqnqä epu qarjä hageqi äwäpiyitani, Goti Iqueqä hiñuä iqini kiyä mätkä eänäuä” ätukqe.†

⁴⁵ Inğanji kukñuä-suqenqä näqnqä hñqu, kima ävätä, “Näqnqä-vqä Iquki, Si kukñuä iinjä ätätqänjanganji, ne-pqä qäsä qui inemäkätqänjqä” ätukqe.

⁴⁶ Iqu e tquanğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñuä-suqenqä näqnqä iquenyä, hanjä-iqe he-pqe emenqiyä. Ii tiinjqa. He ämaqueu, yquayä hanjä änä mämeqänjqä ävätqänjuwenjqä. Iinjä etangi, he qu yätamakqä wipnqä dijqe, hipa hui mäwqä itqänjuwiqä.

⁴⁷ Mä hanjä-iqe tiinjqa emenqiyä. Hiñuä-tqä, hiqä tawäka qänğanä äpäkkuwi, he tänğanji quwqä qua äptekuwä iuji, änguänä imäkätqänjuwenjqä.

⁴⁸ He suqä ii imäkäpiyänğanji, tawäkauqä suqenqä ‘änqiuqä’ ätätqänjuwiqä. Ii tiinjqa. Hiñuä-tqä, tawäka äpäkkuwä iquauņqe, he quwqä huiwä pnqä wiqä anji imäkätqänjuwiqä. ⁴⁹ Inji Goti Hanjuwä Iqu kñuä jänänjä änguänänjä indqänätä tii ätkqeqä. ‘Hiñuä-tqä iquautä, ämaqä Nyi wänuänjqä ändowatqä iquautä, ämaqä iquauņqä ändowatmniqeqä. Itanğa iqua hñquau äpäsäpu, huizi iquau quwqä itquapnuwiqä’ ätkqeqä. ⁵⁰ I etangi, Goti

† 11:44 A Täuqä 19:11-22; Hiqäva-imäqä 21:1-3

Hanjuwä Iqu qua tä änyä imäkqanğa, ämaqä, hiñuä-tqä iquau pizqä äpäkka äpminuwä iquauqä suqä quvqetanä kimañi, ämaqä tänğa äpmeñuwä iqua-mända mapñqeqä. ⁵¹ Hiñuä-tqä iquauñi, qu Epo iquesa äpäsipäqäkañi, yäpaki Sakätiyasi ique äpäsatqutukuwi. Sakätiyasi ique äpäkkuwi, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iuñi, hiqäva-imäkqä ttawä iutä, hiqñqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä awä iqi äpäkkuwi. Nyi heñi naqä-qakuä etqänä. Suqä quvqä eeqänänjä iinqä kimañä hanjä-iqe, qokä-apäkä tänğa äpmeñuwi mapñqäuä” ätukqe.

⁵² Itanğa, “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquenä, hanjä-iqe tiññanqä-pqä inä emenqiyä” ätuätä, kukñuä ktqä tiññä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iquenyqä näqñqä meqä anä hänaqä iutanä qñqanä hutäuqe, he ae ämakuwiqä. Hiqä-hiuä näqñqä mapñqe, anä yäpä yängisa mäpeyqä itqänuwiqä. I etanği, qokä-apäkä yängisa äpeyäpu näqñqä menätpu iqanğuwä iquauñqe, he hänaqä qñqanä äyätqänäuä” ätukqe.

⁵³ Inğanj Jisasi Iqu iqisanj ävämeqanğa, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä quvqä wiñganğa, qu nätmätqä huitanä-huitanä iuñqä yatñqä ävqa-ävqa äuminuwi. ⁵⁴ Iqua tänñanqä guä äquväutqänuwä-pa, Iqu kukñuä kimañi qäyunä mätquanğutqe, iqua Ique guä kiqiyäupñqä ätuma wanä-tpu, iinqä ätuminuwi.

12

*Jisasi Iqu, Parisi iquauqä suqenqä awä ätukqenqä**

¹ Qokä-apäkä kuapanä ätimäupu, ätqäupu, quwqä yukä duñi qo ktäupäumä änyminuwi. Inğanj Jisasi Iqu Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iquauñi, kukñuä awä tiññi ganä ätukqe. “Parisi iquauä nätmätqä änyuämäuqä iinqe, he wa wipiyä. Quwqä suqä, wopqä ipu kukñuinä

* 12: Matiu 10:26-27

tqenqä etqänä. ² Nätmatqä eeqänänjä huäqä äutnmitätqe, ätnänjä iqi timäunqiyä. Itanğa nätmatqä eeqänänjä zä äwämitätqe, ämaqä iqua näqñqä hipñqäüä. ³ Inji, he kukñuä eeqänänji, hiawiqä imda ätmipqe, ämaqe, hiunjinğanä qätä wipñqäüä. He anjä hiqñqä imda hiyäkakä ätmipqe, qu anjä haqä yätqä ätqäupu, awä tññqäüä” ätukqe.

He ze, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipñqeqä†

⁴ “Ŋqä näueqä iquenyä, ‘He ämaqä huiwä dunä päsqä iquaunqä, zä miqä pambiyä’ sä etqänä. Iqua qänakndani, nätmatqä hui mimäkqä ipnuwi. ⁵ He zä tqenyqä ipñqeqe, Nyi ämetquamqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä äpäsätäqanğanji, Iqu yänänäqñqä-tänju eä, ique tä hea ique-ique äsänqä du tnämäunqiyä. Auqä. Nyi he etqänä. ‘He ze, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipñqeqä.’

⁶ He näqñqeqä. Ämaqe, qu yññä wänqä hipa hñginji eeqä hnjuauñqe, mbqä wänqä hnjuauqu ipñqäüä. Iññä etanği, Goti Hanjuwä Iqu yññä hmbinyqe, huäqä äumäkätä, kñuä huätä mäwquatämäuqä yänqiyä. ⁷ Tiinjä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, hiyaqä dä nyuänjä iunji, a ae ätäuqeqä. Iutanji, he zä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu yññä kuapänä isuaunqe, huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, huäqä aanjä kuapänä äwunänä” ätukqe.

Zä miqä, Jisasi Iquenyqä awä-tqenqä‡

⁸ “Nyi tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu, zä miqä itä, huizi dunji, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunjqä’ tqanğutqe, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquaunji, ‘Iqu Nyaqeqä’ tuänqiyä. ⁹ Injäqe ämaqä hñqu, zä itä, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunä manä’ tqanğutqe, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquaunji, ‘Iqu Nyaqä hmanjqä’ tuänqiyä. ¹⁰ Ämaqä hñqu, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tqanğutqe, Goti

† 12:3 Matiu 10:28-31 ‡ 12:7 Matiu 10:32-33

Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinji, huätä mamäunqiyä. Injqe ämaqä hñqu, Dñä Äñguä Iquenyqä kukñuä ququvqä di tqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinji, huätä mämamäuqä yänqiyä” ätukqe. §

¹¹ “Ämaqä hñqua he anjä aquväqñqeu miqä iquauñqä-qe, ämaqä miqä naqä iquauñqä-qe, ämaqä yoqä-tänjä iquauñqä-qe, etma uwqanqppqe, ‘Ne kukñuä kimanji, äki tuatunqäwä?’ kñuä indqänäpu, zä miqä pa iqäpnä. ¹² Dñä Äñguä Iqu kukñuä tupñqe, inqanä ämetqueniyeqä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä yquayä kuapä-tänjä hñquenyqä

¹³ Inqanji ämaqä hñqu, ämaqä awä iqisa ämävauqe, Jisasi Iquenji, “Näqñqä-vqä Iquki, ñqä apiqu ae äpäkongqeqä. Nyi Si ñqä tasipeque, yeqä apiqueqä nätmätqe yewäsäutñqä, tutñqä änyingiyä” ätukqe.

¹⁴ I tqanqanqä Jisasi Iqu, “Ämaqä iquki, qe äqewäsäutmä, qeyaqa nätmätqe iwäsäumqe, tqu pmuatenjikkäwä?” ätukqe. ¹⁵ Iqu iinjä ätuäqe, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Nätmatqä eeqänänñqä hiñuä aowä mäqunquä ipñqä diñqe, he wa wipiyä. Ämaqä hñqu yquayä kuapä-tänju emitätqe, iqueqä yquayä hänjä-pmeqä mäwqä yänqiyä” ätukqe.

¹⁶ E ätuäqe, Iqu kukñuä ktqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä yquayä kuapä-tänjä hñqueqä wäunjuä iunji, ymisanjä kuapänä witänqiyä. ¹⁷ Inqanji iqu, ‘Nyi anjä naqä hma enqe, ymisanjä pñqä emqe, äänä imäkmqäwä?’ kñuä indqänqunqiyä. ¹⁸ Iinjä itä, tii tnänqiyä. ‘Nyi tiinjä imäkmqänä. Ñqä buayä pñqä maeqä anjä äpnakmi, anjä naqänänjä imäkätmä, ymisanjä eeqänänji aquvä äqiyätmä, anjä iunji pñqä maemqeqä. ¹⁹ Nyi ñqä-näwä tiinjä äyä ätñgänä. “Nyi yquayä kuapä-tänjunqä, quväukuä

§ 12:10 Matiu 12:31-32; Makä 3:28-29

kuapänänä iunqäüä. Tängari nyi hapä pmetmqeqä. Buayä eqä änätmä, yeeqä itmä pmetmqeqä” ätnğanä,’ tänqiyä. ²⁰ Iinjä iqangutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä qämä-qämänjukiyqä’ tuänqiyä. ‘Tänga hea tquenji, äpäkondnqinyä. Itanga nätmätqä eeqänänä näwenyā imäkätqänä iqu, tqu maqutnätqäwä?’ tuänqiyä” ätukqe.

²¹ Jisasi Iqu kuknuä ktqä injä ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. “Ämaqä hnqu nätmätqä aquvä i äqäka äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqe mäwqä iqangutqe, kuknuä ktqä du ätimäukqä-panä inji, äwimenqiyä.”

*Ymisanjñqätä, gquenqätä, kjuä kuapänä indqänqenqä**

²² Ingari Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, Iqu tii ätukqe. “Iinjñqe, Nyi he tiinjä etqänä. He ‘Ymisanä squä natunquäwä?’ ätäpu, häñä pmapñqä diñqä kjuä kuapänä mindqänqä pambiyä. ‘Ne gque, squä ipnatunquäwä?’ ätäpu, hiqä huiwiunqä kjuä kuapänä mindqänqä pambiyä. ²³ Häñä-pmeqe, buayinqänä pmeqä manä. Huiwi nätmätqä gquä iunqänä manä. ²⁴ He ynñä iquauñqä kjuä indqämbiyä. Qu ymisanä vowä mamäuqä ipu, ymisanä maptqä ipñqäüä. Itanga qu anä ymisanä pñqä hipñqe, anji hmanjqä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu iquauqä ymisanä äväñqiyä. Ynñä iquanqe, Goti Hanjuwä Iqu huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, Iqu huäqä kuapänä äwunänä. ²⁵ Itanga ämaqä hesanä hnqu, häñä-pmeqenqä kjuä kuapänä indqänätqe, iqueqä häñä-pmeqe haqä nänä imäkawatätñqä di, hmanjqä. ²⁶ He nätmätqä wänqä injä ipu, änä mimäkqä ipiyitani, nätmätqä huiñqänänä, kjuä kuapänä sunqä indqänätqänäüä?” ätukqe.

²⁷ “I indqänäpiyi, he qätaqä hutqenqä, ‘Äänä ätätätiyä?’ tpu, kjuä indqämbiyä. Qätaqä isua, wäunjuä ipu gquä

* 12:21 Matiu 6:25-34

mimäkäyäuqä ipñqäuä. Itanji Nyi he etqänä. Solomonä, ämaqä naqä hinuiqä äpmamiñqä iqu, iqu gquä hänä qe-qätqä ii imäknmiñqe, qätaqä hutqe, iqueni ämäwqätäunä. ²⁸ Tängani qätaqe, yqänä ätqäuqä-qe, awiñgani ämaqä ätäväpu, tä du tnämäuqäpñqäuä. Iiñä etanji, Goti Hanjuwä Iqu imäkqanji, qätaqe hutqä äñguänänjā ätänä. Iiñiqe, ämaqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänjuwä iquenyä, he näñqä tiinjā hipñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu ne-pqe gquä äneptätqänä’. ²⁹ Itanğa ‘Ne buayä eqä squä natuñquäwä’ kñuä indqänäpu, qundqändqä miqä pambiyä. ³⁰ Ämaqä eeqänänjā im-imä äpmeñuwi, qu quuvqä maeqiyqä da, nätmätqä iu mapñqenqä kñuä indqänätqänjuwiqä. I etanji, he nätmätqä iiñiqä äwa itqänjuwiñqe, hiqä Heniqu näñqä eänä. ³¹ Itanji he Goti Hanjuwä Iqunä meyqeñqä qävqä ipñqeqä. Inğanji Iqu nätmätqä iiñä-pqe etapänqiyä” ätukqe.

Hiqä Hiniqu, aquvänä itä, Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqenqä

³² Iqu tiipqä ätukqe. “Sipsipqä iquenyä, he zä miqä ipñqe. Hiqä Hiniqu, aquvänä itä Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqe. ³³ Nätmätqä he ämeñuwi, eeqänänjā mbqänqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, ämaqä äwa itqänjuwä iquau wipñqeqä. Itanğa qua täunji, he nätmätqä qui imäkñqä di aquvä maqiyqä ipñqe. Nätmätqä eeqänänji aquvi, qäukuä haqä yätunji qäpñqeqä. Yänjini, nätmätqä eeqänänji qui mimäkñqä itä, ämaqä quwä mämeqä ipu, imätanjuä maquvqä yäniqeqä. ³⁴ He iqiñi aquvä qäpñqe, tiinjā hitanjiyi. Ämaqe, anjā quwqä nätmätqä äñguänänjā pñqä witänñqä iunqänä wiñguänqiyä” ätukqe.†

“Naqä Iqu anji päniqenqä, näwenyä pmapiyä” ätukqenqä‡

† 12:34 Matiu 6:19-21 ‡ 12:34 Matiu 24:42-51

³⁵ Tiipqä inänji. “Hiqä wäunuä iqä gquä ipnäpu, hiqi-tä ämäsäupu, näwenyā e pmapiyā. ³⁶ Tiinjā enqāpanji. Ämaqä naqä hñqu, apäkä ämetä ymisanjā naqänänjä iuta äpätñqä iqanji, iqueqä ämaqä iqua, iquenyqä hiñuä äqumbu pmepnä. Iwä iqu äpätä, qñqanjä ptqä qäyqanjanji, iqua qñqanjä maqänä wätepnqäüä. ³⁷ Ämaqä naqä iinjā iqu äpäqe, iqua hiqaqä mawiqä äyā etanğä qunğanğa, iqua aquvänä ipñqäüä. Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, gquä wäunuä imäkätñqä näwe ipnätä, ‘He buayä bñqä quamä pmapiyā’ ätuätä, buayä äma äpätä vññqiyä. ³⁸ Ämaqä naqä iinjā iqu, heatqä quaesqanğa äpätqä, ä zä vätñqä qäqiqiññğa äpätqä-qe, iqua hiqaqä mäwiqä etanğpi qunğanğa, iqua aquvänä ipñqäüä.

³⁹ Itanğa he tiinjā-pqenqä näqñqä inä mapiyā. Ämaqä anjä-tänjä hñqu, ‘Quwä-meqä hñqu, hea inğa ti pññqiyä-qe’ näqñqä eä äpmamitätqe, iqu quwä-meqä iqueni, iqueqä anjä qäyā pñnasqiyätä yäpā yänğisa päyätñqe, hiñuinä mäquñquä yññqiyä. ⁴⁰ Iiññqñqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyā! Hea hñqueni, he Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqe, ‘Tänğa mapqä yññqiyä’ kñuä indqänätqä-tanğuwänğanji, Iqu äpññqiyä” ätukqe.

⁴¹ Pitä iqu, kimanji, “Naqä Iquki, Si kukñuä ktqä iinjī, nenyä änatnyä ä, ämaqä eeqänänñqä änatnyä?” ätukqe.

⁴² I tqanğa, Naqä Iqu tii ätukqe. “Ämaqä wäunuä miqä kñuä anğüä ämetä, kiqä wäunui anğüä imäkqä iquenyqe, awä etmqe. Ämaqä naqä iqu ämaqä iinjā iqueni, iqueqä wäunuä-wiyqä iquau ämitä, ymisanjā hea qayunänänğa väniqä diñqä atäunuä vññqiyä. ⁴³ Naqä Iqu anği äpäqe, iqueqä wäunuä imitätqä di hiñuä qunğanjanji, iqu aquvänä yññqiyä. ⁴⁴ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmatqä eeqänänji mitñqenqe, iqueni atäunuä vññqiyä. ⁴⁵⁻⁴⁶ I etanğqä-qe, wäunuä miqä tqe, ‘Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yññqiyä’

kɲuä indqänätä, qokä-apäkä wäunuä-wiyqä huizi iquau äpäsätä, buayätä eqätä änätä, hiqiiyqä imitätqe, hea hɲqueɲi, iqu maɲqä etanɲaɲi, iqueqä ämaqä naqä iqu aɲgi paɲqiyä. Iqu quvqä imitätqä äqunäqe, iqueɲi mɲä ätävätä, kukɲuä qätä mawiyqä huiziqua pmetanɲuwä iunqä huätä dowatäniqeqä” ätukqe.

⁴⁷ “Wäunuä-wiyqä, iqueqä naqä iqueqä äwiɲqenqä näɲqä qäyä eäqä-qe, nätmatqä näwenyä mimäkqä itä, naqä iqueqä äwiɲqeunji qänaknä miqä imitätqe, ämaqä naqä iqu yänänäqɲqä päsäniqeqä. ⁴⁸ Itanɲa wäunuä-wiyqä huizi, naqä iqueä äwiɲqä duɲqä maɲqä eä, suqä aɲguä miqä imitätqe, naqä iqu wänqäpu päsäniqeqä. Ämaqä nätmatqä kuapänä huizi iquauqä hipa iuta ämamipqä iqua, kimaɲi kuapänä wipnuwiqä. Qokä-apäki, ämaqä hɲque nätmatqä kuapänä äwimitpqe, iqu qunji, kima kuapänä väniɲqä tupnuwiqä” ätukqe.

“Ämaqe, Nyinyqä iwäsämbɲqä äpqeä” ätukqenqä[§]

⁴⁹ “Nyi qua täuɲi, tä hänaqä ikävemqä äpqäqe. Tä iɲi, hänaqä ae äsqä-säpi, Nyi aquvänä iqämiɲgä. ⁵⁰ Nyi asɲä huitaɲä hui mamqänä. Asɲä iɲi, mämeqä änyä etanɲqenqe, haɲä änyiyqiyä. ⁵¹ He Nyi äpqenqe, ‘Iqu ne ämaqä qua täu äpmeɲqu iqune, äwqä haɲuä nemäkätɲqä äpqeä’ kɲuä eyqiyä? Oeyä. Nyi he etqänä. Ämaqe, Nyinyqä iwäsämbɲqä äpqeä. ⁵² Täɲganqätä, qänakɲqätä, ämaqä hipa hɲɲiɲä hɲqua aɲä hɲqueu äp-mamipqe, ɲyinyqä iwäsänäpu, hɲquaqui-hɲqueɲä iqua, hɲquaquiɲä iquaqui äkasuwä tupnuwiqä. Hɲquaquɲä iquaqu, hɲquaqui-hɲqueɲä iquau äkasuwä suinyiyiqä. ⁵³ Iqua Nyinyqä tiɲä iwäsämbnuwi. Kaniqutä ymeqä qokä iqutä, äkasuwä tninyiyi, känaisä kiqä meqisä, äkasuwä

[§] 12:48 Matiu 10:34-36

tninyiyi, itanga ämaqä hñqueqä känaisä, iqueqä apäkisä äkasuwä tninyiyiqä” ätukqe.

*“Nätmatqä tännga ätimäuqäqä tänqe, änguänä iwäsäupiyä”
ätukqenqä*

⁵⁴ Inḡaḡi, Jisasi Iqu qokä-apäkä kuapänänjä iuḡi, ti-
inḡä ätukqe.* “He qaquvqä, mäptqä quveqäqä mäḡgisa
timäuqanḡi, hiḡuä äqumbiyänḡaḡi, ‘piyä qiyätḡqeqä’
ätätqänḡuä. Ga, asä iinḡi ätimäutqänä. ⁵⁵ He yuḡuä,
ämaqä mäpmeqä mäḡgisa yapqanḡi, hiḡuä äqumbiyän-
ḡaḡi, ‘mäptqä tnänḡä timäutḡqeqä’ ätätqänḡuä. Ga, asä
iinḡi ätimäutqänä. ⁵⁶ He wopqä ipu, kukḡuinä tqä-
quenḡqä. He nätmatqä qäukuä haqä yätutatä, qua täutatä
ätimäuqäqenḡqä, änguänä iwäsäutqänḡuwiqä. Nätmatqä
tännga ätimäuqäqä tänqe, he miwäsäuqä iquwi, äänä
etanḡikä?

⁵⁷ Hiqä-hiuänä, ‘suqä äḡgui äsqutiyä’ tpu, miwäsäuqä
iquwi, ii suḡqäwä? ⁵⁸ Ämaqä hñqu, si määndi äkikit-
tqiyätä, guä kkiqäyätḡqä, hänaqä awä iqi äwäsiyänḡaḡi,
si ämaqä iqtä kukḡuä jänä imäkinyḡqä diḡqä yamwiqä
isḡqeqä. Ii, haḡä-iqä tiinḡi, mäkimeqä diḡqeyi. Iqu ämaqä
jänä imäkqä iquenyqä äktäma uwqanḡa, jänä imäkqä
iqu ämayukä-imanḡqä hñqueqä hipaeu kivqanḡuti, iqu
guä pmuateqä anḡä du pmuatekiyqä inḡäuä. ⁵⁹ Nyi si
kukḡui tiinḡä äktqänä. Mbqä qu atäunḡuä kipqä iquenḡi, ee-
qänä päsesḡqä diḡqä, guä pmeqä anḡiunḡi, mävwatämäuqä
isḡqeqä” ätukqe.†

13

Kḡuä makunmäḡḡqä iqua, qui imäkmbḡḡenḡqä

* 12:54 Matiu 16:1-4; Makä 8:11-13 † 12:59 Matiu 5:25-26

¹ Inganji ämaqä iqi äpmamiñuwä hñqua, Jisasi Iqueni, ämaqä Galili pmeqä hñquaunqä ätukuwi. Galili pmeqä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqä-tanguwänga, ämaqä naqä Pailoti iqu, “He iquauñi pizqä päkpiyä” tquanga, qu iquau äpäsqanguwänga, iquauqä häñeçetä, hiqäva iutañitä, naqä-huinyä imäkñgqerñqä ätukuwi.

² Jisasi Iqu kimañi tii ätukqe. “Nätmatqä quvqä Galili pmeqä iquau e äwimakçetani, he ‘Ämaqä e äpäkonjuwä iquauqä suqä quvqe, Galili pmeqä huiziquauqä suqeñi ämäwqätäunä’ kñuä indqänätqänäuä?” ³ Oeyä, kñuä iinjä mämeqä pambiyä. Nyi etqänä. He heqä kñuä makunmäkñqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanğpqe, hepqe qui inä imäkmbñqäuä. ⁴ Tiinjä-pqe. Ämaqä 18 iquauñi, hiñuiqänäñi Siloamä iunji, anjä quäuqä iqu äpisäutä, ämaqä iu äpäkkqä iquauñqe, he ‘Ämaqä e äpäkonjuwä iquauqä suqä quvqe, ämaqä Jerusälemä iu inğa äpmamiñuwä huiziquauqe, ämäwqätäunä’ kñuä indqänätqänäuä?” ⁵ Oeyqä. Nyi he etqänä. Heqä kñuä makunmäkñqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanğpqe, he-pqe qui inä imäkmbñqäuä” ätukqe.

Kukñuä ktqe, zä-eaqä iquenyä

⁶ Inganji Iqu kukñuä ktqä tiinjä hñqu ätukqe. “Ämaqä hñqu, zä-eaqä hñqu, iqueqä wainqä wäñuä iqisa tqäutangi, häukuä wiqänqä-tä qävqä äpätkqe, aañqä qunäñiqeqä. ⁷ I äqunäqe, ämaqä wäñuä iu miqä iqueni, tiinjä tuäñiqe. ‘Quväukuä hñquaqi-hñquenyä iquauñi, nyi äpkqe, häukuä mäwitungi aañqä äqunğqeqä. Zä tqu, qua aowä hiñginä ämetñqä di, suñqäwä? Si zä iqueni huätä tävä’ tuäñiqeqä.

⁸ I tqunğa wäuruä-wiyqä iqu tii tuäniqe. ‘Naqä Iquki, qäyä eänä. Quväukuä hñqunä qäyä äpawänä. Nyi kiqä hukä iqi qua mñä yasäqi äuatmä, yaqueqä zä äkaka qakuä iqi qäyä emä. ⁹ Qänakndañi häukuä winiqätiyä, mäwiqä yaniqätiyä? Häukuä mäwiqanğutqe, si huätä inğa täumäuqätñqä’ tuäniqe” ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä hui änguä iwimäkkqenqä

¹⁰ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqunä, Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau, anğä aquväqñqä hñqueu näqñqä äwikqe. ¹¹ Inğanji äpäkä dnä quvqä-tänğä hui äpmaminqe. Dnğä quvqe, ii tänğä-yaqä väqtätangi, quväukuä 18 ae äpäukqe. Iiyqä tuwä-hiiki qui imäknätangi, pämä jänänäñi matqäuqä iminqe. ¹² Jisasi Iqu ii hiñuä äqunäqe, tääqä ätuätumeqe, “Tqä yaqä quvqe, huätä ae äkivämeqiyä” ätukqe. ¹³ E ätuäqe, hipa haqeqi wiyqanğa, apäkä inğä ii, maqänä jänä pämä ätqäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu qe ämamäukqe.

¹⁴ Inğä etangi, ämaqä naqä, anğä aquväqñqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu Sämbatqanğa, apäkä ii änguä wimäkkqanğqenqä äwqä tnänğä winğanğa, qokä-apäkiu tiinğä ätukqe. “Hiunji wäuruä iqe, 6 inänjqä. Hiunji iquauñi, Iqu yaqä änguä emäkätñqä pññqeqä. Hapä pmeqanğanji, inğqe mapqä ipññqeqä” ätukqe.

¹⁵ Kimanji, Naqä Iqu tii ätukqe. “He wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hiunji hapä pmeqanğanji, he ee-quenä, bulumäka anğä duñqä äwäpu, bulumäkatä dongitä eeqänäñi, eqä bñqä ätuma uwquenjqä. ¹⁶ I etangi apäkä, Aprähämä iqueqä meqä täsi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqu a äkiqätä pmetangi, quväukuä 18 ae äpäukqe. Itanğa hiunji hapä pmeqanğanji, Nyi nätmätqä ii a äkiqätänğqe, huätä mämamäuqä imqe, ii sunğawä?” ätukqe.

¹⁷ Iqu e tquanganji, Iqueqä himä-wiunqä iqua womba naqänänjä iqanquwä-qe, qokä-apäkä eeqänänji, Jisasi Iqu e imäkätqätanqenqä yeeqä naqänänjä ikuwi.

*Kukjuä ktqä hnjuaqinqä**

¹⁸ Inganji Iqu kukjuä hui inä tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeunji, ii änäängä? Nyi kukjuä ktqe, äkitanji tmqäwä? ¹⁹ Ii tiinjqä. Ämaqä hnqu zä-guawä† piikä wänqce ämetä, iqueqä wäunquä du vowä menqiyä. Qänakndanji, piikä iinjä ipu, zä enqä-pa naqä tqäunqanqänqä, ynñä iqua äpäpu, äpa du yuuwä imäkpnjqäwä” ätukqe.

²⁰ Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqce, Nyi kukjuä ktqe, äkitanji tmqäwä? ²¹ Ii tiinjäqä. Ii nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä enqäpanjqä. Apäkä hui pälawä kuapänä ämetä, eeqänänji änyuämäutñqä dinqce, nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä hmbunä ämetä, naqä-huinyä imäkänqiyä” ätukqe.

Qnqanjä wänqä ique, yäpä ingisa peyqänqä‡

²² Qänakñi Iqu Jerusälemä timäutñqä äwätäqänqanji, Iqu qokä-apäkä du näqnqä ävätä, anjä-himqä naqeutä wänqeutä ikäminqce. ²³ Inganji ämaqä hnqu, “Naqä Iqukiyä, mäpäkonqä ipñqä hänjä iqumuatätñqce, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hmbunä anqu itmeniqätanä?” ätukqe.

I tquanga, Iqu ämaqeunji tii ätukqe. ²⁴ “Nyi he etqänä. Qänakñi, ämaqä kuapänänji, Goti Iqunä miqeunqä yanä-tpu ipiyä di, änä mäyqä da ipnuwiqä. Iinjqce, he anjä hänaqä wänqä iuta hipñqenqä yänjä qämbiyä. § ²⁵ Anjä Kaniqu ävautä, qnqanjä ae ämäyeqanqä, he yäpaqä

* **13:17** Matiu 13:31-33; Makä 4:30-32 † **13:19** Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqce, mastetqä. ‡ **13:21** Matiu 7:21-23

§ **13:24** Matiu 7:13-14

mängisa ätqäupu, qnqanjä ptqä äqiyäpu tääqä tupnuwiqä. ‘Naqä Iquki, Si qnqanjä nauteyä.’ Inäqe Iqu kimanji, tiinjä hetäniqeqä. ‘He ängisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maqñqeqä.’²⁶ Inganji he tii tupnuwiqä. ‘Ne Sitä buayä eqä anä äyä änminqeqä. Si neyaqä anä-himqä hänaqä näñi ätqäunä, ne näqñqä äyä änätapminiqä.’²⁷ Inäqe Iqu tii hetäniqeqä. ‘He ängisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maqñqeqä. He ämaqä suqä quvqä imäkquenjqae, huätä upiyä’ hetäniqeqä.²⁸ He Aprähämä ique, Aisakä ique, Jekopä ique, itanga hiñuä-tqä iquau, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmetangä hiñuä ae äqunqanqunwänganji, Goti Hanjuwä Iqu henyä hñqäqinyqä huätä hindowatäniqeqä. Iqinji he iñqe, kñuä äqäyäpu, hiqanjä manqtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.²⁹ Inganji ämaqä mäptqä timäuqä inqisanjä, mäptqä quveqäqä inqisanjä, yuñuä yapqä inqisanjä, yuñuä quveqäqä inqisanjä iqua, qu äppiyyi, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu buayä hñqä quamä pmapnuwiqä.³⁰ Qätä nyipiyä! Ämaqä tänqä qua täu yoqä maeqä äpmamipqä iquautanjä hñqua, qu yoqä naqä-tänjä timäupnuwiqä. Itanga ämaqä tänqä qua täu yoqä-tänjä äpmamipqä iquautanjä hñqua, qu yoqä maeqä timäupnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, Jerusälemänqä huäqä äwunminqeqä**

³¹ Inganji, Parisi hñqua äwimapiyyi, “Heroti iqu äkpäsätñqä itñqä-qae, Si anä täunji äväma, anä huiñqä uvä” ätukuwi.

³² Iqu kimanji tii ätukqe. “He tänjä hindqä iquenyqä äwäpu, Nyaqä kukñuä tä awä tupiyä. ‘Tängatä äwiñgatänji, Nyi dñä quvqä iquau huätä ändowatätmä, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquau äñguä iwimäkmqänä. Inji hea hñquaqi-hñque päwqanqanji, Nyi Inqä wäuñui qäpu imniqeqä’ tupiyä.³³ Inäqe tängatä, awiñgatä, ä awiñgamändanji, Nyi asänä iqa umqänä. Ii tiinjäqä. Ämaqe, Goti

* 13:30 Matiu 23:37-39

Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iqueñi añä hñqäqi päsqe qäyä etañguti, Jerusälemä dunä päsqe qäyunjqä” ätukqe.

³⁴ “Jerusälemä, Jerusälemä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hiñuä-tqä sinyñqä dowatqangqä iquauñi, hikä pizqä päsqukiyqä. Hea kuapänäñi, Nyi saqä ymeqä iquauñi, kukutakisqä kiqä ymeqä itmetä, hikuwä yäpä iqi ämoqumuattetänqä-pa, naqä hmbinyä i moqumuatemätmä itñqeqä. Iñä etañgqä-qe, he iñqe mañqä enä. ³⁵ Tiñä timäuniqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä añi ävämeqanğa, ii aañqä hiäniqeqä. Itanğa Nyi tiñä etqänä. He qänaknda hiñuä äñqänäpu, ‘Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta pñangqä Iqueñi, nätmätqä äñgui äwimeñqiyä’ ätäpiyänğanqe, hiñuä mañqñqä iqäpnuwiqä” ätukqe.

14

Hiunji hapä pmeqänğa, ämaqeu äñguä wimäkqeqä

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueñi, Jisasi Iqu ämaqä naqä Parisitanä hñqueqä añä iu buayä näñqä uwqanğa, qu “Iqu änä-änä imäkänqutiyä” tpu, hiñuä äñguänä äqumbu äpmamiñuwi. ² Inğanji ämaqä huiwä ppkä päpmakeyqä hñqu, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi äp-mamiñqe. ³ Jisasi Iqu ique hiñuä äqunäqe, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquautä, Parisi iquautä, quwqä suqä du kimañi, yatñqä tiñä äwikqe. “Hiunji hapä pmeqänğanji, ne ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquauñi, äñguä iwimäkatunquä-tanä, qäyä hiätñqätanä?” ätukqe. ⁴ Iqu yatñqä e vqanğa, qu kima mätquä ipu äpmamiñuwi. Iwä Iqu ämaqä ique a äwqätätä, äñguä iwimäkäqe, hiñuinä äqunäwatqke.

⁵ Iñä imäkäqetanji, iquauñi tii ätukqe. “Ämaqä hesañä hñqu hiunji hapä pmeqänğanji, iqueqä ymeqä-pqä, ä iqueqä bulumäka-pqä qua hovqä eqä-huänjä täutanğqä bu äpäquveqätqe, iqu iqueñi maqänä ioqäpimenqutiyä, ä

hiñuinä qunänqutiyä?” ⁶ Iqu e tquanğa, qu kimañi änä mätquä ikuwi.

Kukñuä ktqe, zä-hawiu pmeqenqä

⁷ Inğañi Jisasi Iqu, ämaqä buayä bñqä ätimäukuwä iqua, zä-hawä äñguä iunqä äyä wingangi äqunäqe, kukñuä ktqä tii ätukqe. ⁸⁻⁹ “Ämaqä hñqu apäkä metñqä itä, ymisañä naqänänjä imäkätä, si hñquki tääqä ktqanğutqe, zä-hawä kiñganänjä iqueu, mäpmeqä pa iqätñqä. Si iu äpmeñi, ämaqä yoqä naqä qonqä hñqu ätimäuqanğutqe, ämaqä ymisañä imäkätqä iqu, ‘Zä-hawi, yoqä naqä qonqä ique wiyä’ ktäniqeqä. Inğañi si womba itnä, zä-hawä yäpakä bu pmatñqä utuñiqä. ¹⁰ Ämaqä hñqu si tääqä ktqanğa äññi, zä-hawä yäpakä bu pmeqätñqä. Itanğa ämaqä ymisañä imäkätqä iqu, äpätä, ‘Nyämaqä iquki, si äpätnä zä-hawä kiñganänjä täu pmayä’ ktäniqeqä. Inğañi si ämaqä ymisañä anä änäpiyä iuqä hiñuä iqisañi, yoqä naqä qondñiqä. ¹¹ Qakui tiinjqä. Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeqä mamänğanğutqe, Goti Iqu iqueñi mäñdi kittqiyänqiyä. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänğqe, Goti Iqu iqueqä yoqe, yäänä imäkänqiyä” ätukqe.

Ämaqä ymisañä naqä bñqä, tääqä tquenqä

¹² Inğañi, ämaqä ymisañä imäkätä tääqä ätukqä iqueñi, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si ymisañä hui anğu imäkätñänğani, tqä näueqä iquaunqä, tta-tunğuaķaunqä, sämaqä iquaunqä, ä tqä anjä-tänjä qäqiqiñä mbqä kuapänänjä-tänjä iquaunqä, tääqä matqä isñänqeqä. Si iquau tääqä tquanğtqe, qänakñi qu sinynqä tääqä äktpu, buayä saqä äwisqenqä, qu kima ktappnuwiqä. Iñiñqe si iquaunqä tääqä matqä ma iqätñqä. ¹³ Si ymisañä naqänänjä imäkätñänğani, ämaqä nätmätqä maeqä iquaunqä, huiwä quvqä iquaunqä, yukä quvqä iquaunqä, hiñuä quvqä

iquauŋqä tääqä tquätŋqä. ¹⁴ Ämaqä iqua, si kimaŋi änä mäktapqä ipnuwiqä. Iiŋiŋqe, si aquvänä iqätŋqä. Qakui tiinjä. Ämaqä jänänänä iqua aŋgu vauqanŋuwänŋaŋi, Goti Hanjuwä Iqu ymisaŋä iiŋqe, kima ktapänieqä” ätukqe.

*Kukŋuä ktqe, ymisaŋä naqenqä**

¹⁵ Iŋgaŋi ämaqä, Iqutä buayä anä änäpu äpmapiyä hŋqu, qätä iiŋä äwiyäqe, Ique ätukqe. “Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu buayä änäpu pmapnuwä iqua, qu aquvänä ipŋqäüä” ätukqe.

¹⁶ Iqu e tquanga, Jisasi Iqu kimaŋi tii ätukqe. “Ämaqä hŋqu ymisaŋä naqä imäkäniqä diŋqä kŋuä indqänätä, ämaqä kuapänä ätimäupu buayä bnuwä diŋqä tääqä tquänieqä. ¹⁷ Hiunji atäunüä itqä iqu, äyä timäucaŋgaŋi, iqueqä wäunüä-wiyqä iqueŋi, ämaqä, iqu ätuätqä iquauŋqä äwätä, ‘He bpiyä. Ymisaŋä näwinyänjqä’ tuäniqä diŋqä dawatänieqä” ätukqe.

¹⁸ “I etanŋi ämaqä eeqänänä iqua, qu hŋqunä-hŋqunä, ‘Nyi mapqä ymqänä’ tupnuwiqä. Ämaqä hŋqu tiinjä tuänieqä. ‘Huäqä kiinjä änuŋgiyä. Nyi äpmqä etanŋqä-qe, wäunüä hŋqu mbqä ae iqäqä etanŋi, hiŋuä qunmqä umqänä.’ ¹⁹ Hŋqu, ‘Huäqä änuŋgiyä. Nyi äpmqä etanŋqä-qe, bulumäka 10 wäunüänjqä mbqä ae iqäqä etanŋi, nyi iquauqä wäunüiŋqä yamwiqä wimqä umqänä.’ ²⁰ Hŋqu, ‘Nyi apäkä ae ämeqä etanŋi, mapqä ymqänä’ tuänieqä” ätukqe.

²¹ “Qu i tquanguwänŋaŋi, wäunüä-wiyqä iqu äpäqe, iqueqä naqä iqueŋi, “Mapqä yanqunä” ändqäüä’ tuänieqä. Iŋgaŋi naqä iqu äwqä tnänjä wiŋgaŋga, wäunüä-wiyqä iqueŋi, ‘Anä-himqä täunji, hänaqä naqä iutä, wänjqä iutä maqänä äwätinä, ämaqä nätmätqä maeqä

* 14:14 Matiu 22:1-10

iquau, huiwä quvqä iquau, hiñuä quvqä iquau, yukä quvqä iquautäñi, ätuma yapiyä' tuäniqeqä.

²² Itanga qänakñi, wäñuä-wiyqä iqu, 'Naqä iquki, si ändñä-panä iñi, nyi ae imäkkänä. I etangi, anj yqänä iqänänä' tuäniqeqä. ²³ Ingañi naqä iqu, 'Anjä-himqä täutañä yäpaqängisañi, hänaqä naqeutä, wänqeutä äwätinä, qokä-apäki, qu äppñqänä kukñuä yänänäqñqä tuvä. ñqä anä täuñi, ämaqä kuapänä pmapñqä änyingiyä. ²⁴ Nyi si äktqänä, ämaqä nyi tääqä ganä ätukqä iqua, qu nyaqä buayi mämeqä naqä-qakuänä ipñqäüä' tuäniqeqä" ätukqe.

Jisasi Ique qänaki wipñqä iqua, kñuä ganä indqänqeqä†

²⁵ Qänakndañi qokä-apäkä kuapänänñi, Jisasi Iqutä qañä anä äwäpiyä iuñi, Iqu tuwängi hiñuä ämoqunäqe, iquau tii ätukqe. ²⁶ "Ämaqä Nyinyqä äpätäqä hñqu, kunaqä-kunuñuauñqä, ymeqä-apäkiuñqä, kätä-känquäkañqä, känanyi-känapqañqä, iqueqä häñä-pmeqä-pqñqä kñuä kuapänä indqänätä, yqänä äpätñqe, iqu Nyaqä wäñuä-nyiyqe, mäpmeqä yänqiyä. ²⁷ Itanga ämaqä hñqu, zä-huätatä huñqä iqueqe mämiwäüqä itä, Nyi qänaki mänyivändqä itqe, iqu Nyaqä wäñuä-nyiyqe, mäpmeqä yänqiyä" ätukqe.

²⁸ "Ämaqä hesañä hñqu, anä quäüqä hñqu mätätñqä itqe, iqu änä imäkäniqiyä? Iqu ganäñi, 'Nyi anä iquñqä mbqe, qäyunä ämetmdiyä?' kñuä indqänätä, quamä äpme, anä ique mätätñqä mbqe iwäsäñqiyä. ²⁹⁻³⁰ Ii tiññiqä. Iqueqä mbqä homä etangi, anä äteñinä iqutetqä etangutqe, ämaqä hiñuä äqumbiyä iqua, qu ique tä äsuäpu, äkasuwä tii tññqäüä, 'Ämaqä tqñ anä ique imäkqe, iqu qäpunä mimäkkä iqueqä' tññqäüä" ätukqe.

† 14:24 Matiu 10:37-38

³¹ “Tiiñä-pqe inänji. Ämaqä anjä-himqä hñquesañä miqä hñqu, anjä-himqä huiziquesañä miqä hñquenyqä mäkä huinyiyñqä wätñqänğanji, iqu äänä imäkäniqiyä? Iqu quamä ganä äpme, ‘Nyaqä ämaqe, 10,000 inänjqä. Iqueui, 20,000 iquaiqä. Nyaqä ämaqä iquatä nyitä, ne ämäwqätanquatiyä, mämäwqätäuqä yanquatiyä?’ kñuä indqänänñqiyä. ³² Itanğa iqu tiiñä yänñqiyä. ‘Nyitä nyaqä ämaqä iquatänji, ne änä mämäwqätäuqä yanqunä’ kñuä vqanğutqe, iqueqä mäkä-huñqä iqua kiñä nämä pätqätanğuwänğanji, iqu ämaqä hñquau kukñuä yamwiqä ipu, mäki mändi kittqäpñqä diñqä dowatänñqiyä.

³³ Inäqe, heyaqä awä iqisañä hñqu, iqueqä nätmatqä eeqänänññqä tuwä mäwiyqä iqäqe, iqu Nyaqä wäunjuä-nyiyqä mäpmeqä yänñqiyä” ätukqe.

Hakä ätquänñqe, maeqenqä†

³⁴ I ätuäqe, Iqu tiiñä-pqe inä ätukqe. “Haki, äñguiqä. Iiñä etanği kiqä ätquänñqä qäpu heqanğutqe, hakä ätquänätñqe, anğumä äänä timäuniqiyä? ³⁵ Haki kiqä ätquänñqe hma eqäqe, tä wätakä wäunjuä iu ymisañä haqeqä äquvatetunquä-pañji, mäquvateqä yanqunä. Itanğa yaqueqä yäätä naqä-huinyä imäkätanä wäunjuä iu buayä haqeqi mäquvateqä yanqunä. Hakä iinji, ne bi tnämanqunä. Ämaqä qätä-tänjä iqua, kukñuä iinñqe kñuä äñğuanä indqämbiyä” ätukqe.

15

Kukñuä ktqä, sipsipqä imatñqenqä

¹ Hiunji hñquenji, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi kukñuä qätä wiññqä äpkuwi. ² Inğanji Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jisasi Iquenyqä manjä qeiqä tii

† 14:33 Matiu 5:13; Makä 9:50

ätminjuwi. “Ämaqä suqä quvqä imäqkä iqua, Iqu-tänjä qäqiqi wimeqanjuwänga, Iqu iquau yeeqä itmetä, buayä anä änätqänjuwiqä” ätnjuwi. ³ Iinje, Jisasi Iqu kuknuä ktqä tqü ätukqe.*

⁴ “Hesanjä hñqu sipsipqä 100-tänju emitätqe, hñqu imatnätqe, iqu hiñuinä qunäniqiyä? Oeyä, iqu huiz-iqaunji qamqä änmipqä iqi äväma, kiuänänjä ävämetqä ique ämoqumuetñqä diñqä, qävqänqä wäniqeqä. ⁵ Iqu ämoqumueqe, quamä äkiwäwa äpätä, aquvänä yäniqeqä. ⁶ Iqueqä anjä iqi ätimäutäqänğanji, iqu iqueqä näueqä iqaunqätä, iqueqä anjä-tänjä qäqiqinjä iqaunqätä, tääqä tii tuäniqeqä. ‘Nyaqä sipsipqä imatñqqe, ñqä-näüä ae ämoqumueqäqenqe, he nyitä aquvänä anä yatunqeqä’ tuäniqeqä.

⁷ Nyi tiinjä etqänä. Iinjä iqua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enätqä qäukuä yänjinä iqua, ämaqä suqä quvqä imäqkä hñqu, kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqe ävquatämäuqetanji, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäüä. Ämaqä suqä jänänänjä imäqkä iqua, quwqä kñuä makunmäkñqä etanğä, kuapänänjä qäyä etanğqä-qe, enätqä iqua iqaunqqe, aquvänä asänänji miqä ipñqäüä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, mbqä ätivämäuqenqä

⁸ “Tiinjä-pqä inänji. Apäkä hui iyyqä mbqä-hikä äñguänänjä 10 ämamitätqe, hñqu ätivämäutqe, ii äänä yäniqiyä? Ii iyyqä mbqe anji metñqe, hiqi-tä ämäsäutä, tä äyāqunätä anji siyā äpitä, ique ämoqumuetñqänğanqe, hiñuä äñguänänjä qunänqiyä. ⁹ Iyyqä mbqe ae ämetqänğanji, ii kiqä käyāmaqä iuaunqätä, iyyqä anjä iqinjuñqätä, tääqä tiinjä tuäniqe. ‘Nyaqä mbqä ätivämäuqä-qe, ae ämeqänä. He nyitä yeeqä anä yatunqeqä’ tuäniqeqä. ¹⁰ Nyi he etqänä. Iinjä iua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enätqä qäukuä yänjinä iqua ämaqä suqä quvqä imäqkä hñqu kñuä

* 15:3 Matiu 18:12-14

äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqe ävquatämäuqetani, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäuä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, kaniqenqätä, hikñuä iquaqinñqätä

¹¹⁻¹² I ätuäqetani, kukñuä ktqä hñquququ tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä hñqu ymeqä qokä hñquaqu-tänjä emitätqe, ymeqä qänakñä iqu kanmä tii tuäniqe. ‘Apä, saqä nätmätqe iwäsäutnä, ñqe tännga dapiyä.’ Inñani kaniqu yquayi iwäsäutä, iqueqe äväniqe. ¹³ Inñi hñganñqä miqä, yquayä maqänä ämeqe, anñä kiñä nämqä äwäqe, suqä quvqä iuta, iqueqä mbqä maqänä-maqänä tnämäuniqe. ¹⁴ Iqueqä mbqä qäpu eequnäqe pmetannga, qua iunñi buayä dä naqänänñä timäuqannga, iqu nätmätqä eeqänänñiqä äwa yäniqe. ¹⁵ Inñani iqu ämaqä iqisanñä hñqueqä wäunñuä-wiyqä-qu hiätñqä wimeqannga, ämaqä iqu iqueqä yaqueqä miqüätñqä dowatäniqe. ¹⁶ Ämaqä, ique ymisänñä wipñqe, aañqä etanñgi, iqu yaqueqä täpqä-pa nättqätanñgä äqunäqe, iqu hui ämetä nmätä yäniqe.

¹⁷ Inñani iqu kñuä jänänñi indqänätä, iqueqä-kiuä tii tnäniqe. ‘Apiqueqä wäunñuä-wiyqä eeqänänñi, qu buayänñqä äwa miqä ipu, kuapänä änatqänñäuä. Inñäqe nyi täu äpmamänñanñi, buayä dä naqänänñä äpäkonätqänñänä. ¹⁸ Nyi täqinñi äväma, ñqä apiquenyqä anñgi äumi, tii tumqe. ¹⁹ Tänñanñi nyi tqä ymeqä anñguä-qunä hmanñqä. Inñiqe, ‘Si ñqä ymequkiyä’ mandqä manä. Nyi tqä wäunñuä-kiyqä hñqunä-mända emqä pmuatenjittñqä” tumqe. ²⁰ E ätnäqe, iqu anñä-himqä iunñi ävämanñi, kiqä kaniquenyqä wäniqe.

Inñani ymeqä-qu kiñä nämä yqänä pättqätannga, kaniqu hiñuä äqunäqe, kiqä ymeqä iquenyqä huäqä kiññä wunñganñguti, tnänñä äwäqe, atukuä ämaitä, quneqä väniqe.

²¹ Iqu i iqanğa, ymeqä iqu kanmji tii tuäniqeqä. ‘Apiquki, nyi suqä quvqe, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiñuä iqinji ae imäkqeqä. Täñgani nyi tqä ymeqä äñguä-qunä hmanjqä’ tuäniqeqä.

²² Iinjä iäqe, kaniqu iqueqä ämaqä wäñjuä-wiyqä iquau tuäniqeqä. ‘He nyaqä gquä quäuqe, maqänä äma äpäpu, wiyätäpu, gue iqueqä hipa hitäñjuä hñque muasmepiyi, yukä qutatä huiqä bu hñqu muasmepiyä. ²³ Itanji he äwäpu, bulumäka meqä yänänäqñqä ique, ätma äpäpu päkpiyä. Ymisanjä naqänänjä imäkätanä, häwä ätätanä, aquvänä yatunquänänjä’ tuäniqeqä. ²⁴ ‘Quati tiinji. “Nyaqä ymeqä tqu ae äpäkonänqeqä” tmä itñqe, iqu anğu ävauqiyä. “Mämoqumueqänqä äukqeqä” tmä itñqe, iqu anği ätimäuqiyä’ tuäniqeqä. Qu injä ipiyitanji, himnuñuä ipu aquvänä ipnuwiqä.

²⁵ Qu e imäkqanğuwänğani, ymeqä hitmqä iqu wäñjuä imä äpmamitätqe, anği äpätä kiqä anjä-tänjä qäqi ätimäuqe, häwä qätä äwiyätä, quvaqä himnuñui qätä wiyäniqeqä. ²⁶ E äwiyäqe, iqu wäñjuä-wiyqä hñque tääqä ätuätumetä, iquerñi tii tuäniqeqä. ‘Ii suñqä imäkätqänjäuä?’ ²⁷ I tqanğa, wäñjuä-wiyqä iqu kimanji, tii tuäniqeqä. ‘Tqä tunğuequ anğumä pqanği, tniqu bulumäka meqä yänänäqñqä ique äpäsqiyä. “Nyaqä ymeqä iqu anğuä äpmerqä äpqiyä” knuä vqanği, aquvänä itanjqä’ tuäniqeqä.

²⁸ Ymeqä hitmqä iqu qätä injä äwiyäqe, äwqä tnänjä wiñğanğuti, anjä yäpä yänğisanji mäpeyqä yäniqeqä. Kaniqu yäpaqänğisa ätimäuqe, ymeqä-queqä äwqe, yuñuä itmäketñqe, kukñuä anğui ganä tuäniqeqä. ²⁹ Injäqe kaniquerñi tiinjä tuäniqeqä. ‘Änäänğä? Quväukuä kuapänäñi, nyi wäñjuä-kiyqä hengñqä enqä-pañä äpmamä, saqä kukñui huätä mämamäuqä itñqeqä. Injäqe nyi nqä nyämaqä iquatä, ymisanjä naqä imäkätanä

himmnuä yatuŋque, si yaqueqä meme meqä hŋqu, mändapqä itqänjikä' tuäniqueqä. ³⁰ 'Tänŋaŋi tqä ymeqä näŋu, saqä nätmätqä eeqänäŋi, apäkä qaŋä ikiqä iquau qäpunä äväqe, aŋgu pqaŋga, si iquenyqä bulumäka yänänäŋqä ique äyä päkinyä' tuäniqueqä.

³¹ I tquanga kaniqu tii tuäniqueqä. 'Ymeqä iquki, hea ique-iqueni si nyitä anä äpmeŋjikä. Nyaqä nätmätqä eeqänäŋi, sitänä äyä äwinä. ³² Iiŋä etaŋgi tänŋaŋi, ne äwqä yeeqä itanä pmetuŋqueqä. Ii tiŋjikä. Tqä tuŋguequ ae äpäkoŋgqe, aŋgu ae ävauqiyä. Iqu mämoqumueqänqä äukqe, aŋgi äpätä nesä anä äpmeqiyä' tuäniqueqä" ätukqe.

16

Kukŋuä ktqä, wäunuä miqä quvqä imitätqä iquenyä

¹ I ätuäqetaŋi, Jisasi Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquamiŋqä iquauŋi, tii ätukqe. "Ämaqä nätmätqä kuapänänä-tänä hŋqueqä nätmätqä iuŋi, ämaqä hŋqu ämitä pmetäniqueqä. Ämaqä hŋqua äquvepäpu, ämaqä naqä iqueni tii tupnuwiqä. 'Ämaqä tqä nätmätqä eeqänänju miqä iqu, hiŋginäwa eeqä änätqänä.' ² Iŋgaŋi ämaqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iqueni tääqä ätuätumeqe, 'Änäänŋä? Nyi sinyqä kukŋuä quvqä hui qätä äwiyänqeuä. Nyaqä nätmätqä eeqänänŋi, nyi saqä hipa iu ekqe, si äänä ämitqänjŋqe, aŋguänänä iwäsäutnä, pipa äqiyäma dapiyä. Nyi si quvqänänä äkqänänqä-qae, nyaqä nätmätqä eeqänänä iuŋi, ämiqä mäpmeqä isŋqinyä' tuäniqueqä.

³ I tquanga iqu kiqä-kiuä tiŋä tnäniqueqä. 'Naqä Iqu huätä nändowatätŋqä iqäqe, nyi äänä imäkmqäwä? Nyi qua ptmqe, yänänäŋqŋqe maiqunji. Nyi ämaqä hŋqua yätamakqä nyipŋqä, yatŋqä imqe, womba nyinänŋqiyä. ⁴ Nätmätqä nyi tänŋa imäkmqä diŋqe, näŋŋqä ae ämeqä. Nyi nätmätqä hui imäqŋaŋgmdqe, ŋqä naqä

iqu nändowatqanġani, ämaqä hġqua indmepu, iquauqä anġa duŋqä ändma upġäuä' tnäniqeqä.

⁵ Näqġqä ae ämeqetaġi, iqu ämaqä quwqä naqä iqueqä nätmataqä hiŋġinäwa ämakuwä iquauġi, tääqä hġqunä-hġqunä tuätumeniqe. Ämaqä kiŋġanä wimeqanġqä iqueġi, 'Si nätmataqä hiŋġinäwani, äänä ämakġäwä?' tuäniqeqä.

⁶ Yatġqä iinjä vqanġa, iqu kimaġi, 'Nyi nätmataqä hiŋġiġi, kuaä-häkä oliqqä eqä aowi, 100 täqä ämakqeqä' tuäniqeqä.

I tquanġa iqu, 'Si quamä maqänä äpmetnä, pipa nätmataqä hiŋġinäwa meqanġnä äqiyäpu ekuwi, ämetnä, 50 qiyä' tuäniqeqä.

⁷ Qänakndaġi iqu hġque-pqä yatġqä inä ävätä, 'Si nätmataqä hiŋġinäwani, äänä ämakġäwä?' tuäniqeqä.

Iqu kimaġi, 'Nyi kuä-witqä qae, hiŋġinäwa 100 ämakqeqä' tuäniqeqä.

I tquanġa iqu, 'Si pipa maqänä ämetnä, 80 qiyä' tuäniqeqä.

⁸ Qänakndaġi, ämiqä quvqä iqu kġuä qeiqinyä indqänätä imäkqanġqenqä, iqueqä naqä iqu, iqueqä yoqe haqeqä vauqumuatäniqe. Ämaqä suqä qua täuġiġqä qänaknä itqänjuwä iqua, kġuä qeiqinyä indqänäpu imäkäpiyi, ämaqä qutänġä asänänġä iquau ämäwqätäutqänjuwi. Ämaqä, suqä we-huŋqä-tänju qänaknä itqänjuwä iqua, kġuä qeiqinyä mindqänqä ipu, imäkätqänjuwiqä" ätukqe.

⁹ "Nyi he etqä. Mbqä quvqä qua täutaġi ämapiy-itani, heqä näueqä imäkmbu. He iinjä imäkpiyä dutani, mbqä hma eqanġi, ga he anġa hea ique-ique pmeqä yätu timäuqanġuwänġani, qu henyqä aquvänä ipnuwiqä" ätukqe.

¹⁰ “Ämaqä nätmatqä wänqä isuañi änguänänjä ämitñqä iqu, iqu nätmatqä naqänänjä-pqä iñi, änguänänjä miqänä. Ämaqä nätmatqä wänqä isuañi änä mämiqä iqu, iqu nätmatqä naqä-pqä iñi, änä mämiqä yänä. ¹¹ Inji tiñji. He mbqä quvqä qua täutarjä di änä mämiqä imipqe, nätmatqä änguänänjä mipñqe, tqu hitapänijqe? Aanqeqa. ¹² He ämaqä hñqueqä nätmatqä änguä mämiqä imitpqe, nätmatqä hiqä hiätñqä di, tqu hitapäniqäwä? Aanqeqa” ätukqe.

¹³ “Ämaqä kiuänänjä hñqu, ämaqä hñquaqiñi, wäñuä änä mäwiyqä yänä. Iqu iinjä itäqe, hñquenyqänä äwinyätä, huiziquenyqe, äkasuwä ätätä mäwiñqä yänä. Hñqueni, iqueqä kukñui qätä äwiyätä, huiziqueni, tuwä wiyänä. Itangi he Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä ipiyi, mbqä iquenyqe qänaknä miqä ipñqeqa” ätukqe.

Kukñuä-suqenqätä, Goti Iqunä miqenqätä

¹⁴ Jisasi Iqu e tquanga, Parisi iqua, mbqenqä äwinyimñqä etangi, qu kukñuä eeqänänji qätä äwipiñi, tä sisäwqä ipu, Iquenyqä äkasuwä ätmiñuwi. ¹⁵ Iqu iquañi, “Ämaqä qu henyqe, ‘Ämaqä suqä jänänäñi imäkqä-quaiqä’ kñuä vätnqenqe, he kiinjä engiyä. Iinjä etangi nätmatqä eeqänänjä hiqä äwqä yäpä ingisatä, hiqä kñuä indqänqä iutä äwiñqenqe, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä eä. Nätmatqä ämaqä iqua ‘änguänänjiqä’ kñuä ävänqe, Goti Hanjuwä Iqu quvqä äqunänä” ätukqe.

¹⁶ “Hea Jonä iqu änyä mapqänqenqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqenqätä, iqueqä hiñuä-tqä iqua äqäkuwiñqätä, awä ätqa äpminuwi. Iinjä etangi Jonä iqu äpkqeta tänganqe, qu Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä awä ätqa äpätqänuwi. Inji ämaqä eeqänänjä iqua, añä Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä pepñqä, yänjä äqänätqänäuä.

¹⁷ Qäukuitä quaetäñi, äwa yänä. Iinjä etañgi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iutañi, hui qui mimäkñqä yänqiyä. Oeyä.

¹⁸ Ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuwa, apäkä hui-mända ämetqe, iqu suqä quvqä, huiwä yañä ikiqe imäkqi. Inji ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuqanğa, qänakñi ämaqä huizi hñqu apäkä asä ii ämetqe, iqu-pqe asä inänji. Iqu suqä quvqä, huiwä yañä ikiqe, imäkqiyä” ätukqe.*

Ämaqä mbqä-tänjä iquenqätä, Lasarusi iquenqätä

¹⁹ E ätuäqetañi, tii ätukqe. “Ämaqä nätmätqä kuapänänjä-tänjä hñqu äpmamiñqe. Hea ique-iqueñi, iqueqä ämuasmänqe, gquä ipisqetä†qäkä äñguänänjitä imäknä äpme, buayä äñguä dinä äñgmanmiñqe. ²⁰ Iqueqä anğ qñqanğ-tänjä iqinji, ämaqä nätmätqä maeqä, wätanğqä kuapänä-tänjä hñqu äpmamiñqe. Iqueqä yoqe, Lasarusi ique. ²¹ Iqueqä kjuä iqä imñi, ‘Ämaqä nätmätqä kuapänänjä-tänjä tqu, ymisañä hituñuä änänjuämäqanğutqe, ämetnä nmqeqä’ kñuä vqanği äpmamiñqe. Iinjä pmetanğa, hiveqä iqua äpäpu, iqueä wätanqe tewä äpnmiñuwiqä.

²² Qänakndañi Lasarusi iqu äpäkonganğa, iqueqä qu-uvqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua ätuma äwäpu, Aprähamä iqtä anä äpmuatekuwi. Itanğa qänakndañi, ämaqä nätmätqä kuapä-tänjä iqu äpäkonganğa, qu iqueä huiwi qua äptekuwi. ²³ Iqueqä quuvqe, ämaqä pizqä iquauqä anğ iu äpme, hanğ-iqä naqänänjä ämakmanmiñqe. Iqu injä itäqä imdanji, hiñuä haqä yätu äqunätä, Aprähamä iqu kiñä yämä, Lasarusi iqtä anä äyä pmetanğinyä äqunğqe. ²⁴ Inğanji iqu, ‘Iyää apä Aprähamä iquki, nyi tä täu äpmami, tänjä-huñqä

* **16:18** Matiu 5:31-32, 19:1-12; Makä 10:1-12 † **16:19** Ämaqä inga äpmamiñuwi, gquä ipisqenqä ‘li gquä äñguänänjä, huiziquau ämäwqätäunä’ kjuä indqänmiñuwi.

naqänänjä ämetqänjä. Si nyinyqä huäqä kunganguti, Lasarusi ique dowati, iqu iqueqä hipa hitäunüä hñqu eqä du äyämetä, ñqä tewä täu ptqiyenjiyätñqäuä' ätukqeqä.

²⁵ Iinjä tquanga Aprähamä iqu kimañi, tii ätukqe. 'Ñqä ymeqä iquki, änä äpmämiñiyinqä kñuä indqänä. Si qua bu äpmämiñangari, nätmätqä änguänäñi ängmanätqä-tangñänga, Lasarusi iqu nätmätqä quvqe ämanmiñqe. Iñiñqe tangari, aña täuni, iqu änguä pmetanga, si täñä-huñqä naqänänjä iinjä makmangtñqe. ²⁶ Tiinjä-pqe hiñuä qunya. Hesänjä nesänjä awä iqinñi, suä naqänänjä iqu äptnä, ämaqä tängisañä hñqu henyñqä pätnqä wingangutqe, änä mapqä yänä. Itanga ämaqä ingisañä hñqu nenyñqä, änä mapqä yänqiyä' ätukqeqä.

²⁷⁻²⁸ I tquanga, iqu kimañi, 'Apä, nyi si yatñqä äkiyqä. Lasarusi iqu ñqä apiqueqä aña duñqä äwätä, ñqä tatqä-guäka paipqä iquauñi, kukñuä tä awä tuätñqä dowati. Iqua-pqe aña nyi äpmeñqä täuñqä äpäpu, huiwä täñä-huñqä meqä diñqä ätqänä' ätukqeqä.

²⁹ Ga, Aprähamä iqu, 'Qu bukä Mosisi iqu äqäkqetä, bukä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iqua äqäkuwitä ämeñä. Qu kukñuä ii qätä äwiyañu, qänaknä ipñqäuä' ätukqeqä.

³⁰ Iwä iqu tii ätukqe. 'Apä Aprähamä iquki, iinjä änä matimäuqä yänä. Ämaqä ae äpäkonätqä hñqu, ävautä iquau wimeqangutqe, iqua hiñuä äqumbiyi, kñuä äkun-mäknäpu, quwqä suqä quvqe ävquatämäupñqäuä.'

³¹ Inñari Aprähamä iqu kimañi, 'Ii tiñi. Iqua Mosisi iqueätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iquauqätä, kukñui qätä mäwiñqä iqangpqe, ämaqä ae äpäkonätqä hñqu qua duta ivatuwängangga, qu quuvqä maeqiyqä ipñqäuä' ätukqeqä" ätukqe.

17

Suqä quvqenqätä, quuvqä heqiyqenqätä, wäunjuä-wiyqenqätänji

¹ Inğanji Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, “Ämaqe, qu suqä quvqä du quanjä päkm-bnqenqe, nätmätqä huitañä-huitañi wimenqiyä” ätukqe. “Injäqe, ämaqä suqä quvqä iinjä äma äpätä ävätqä iqu, hanjä-iqä menä. ² Itanga ii tiñi. Ymeqä täutañä hñqu, ämaqä hñqueuä suqä quvqä imäkqangqä du hinuä äqunätä, asä iinjä imäkätä quanjä päkñganguqte, ämaqä suqä ipäqiyqä iquerñi, hanjä-iqä naqänänñi äwimenä. Ämaqä hñqua, hikä naqänänñä hñqu ämepu, iqueqä hiiñuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänñä bu tnämäupqe, ii hanjä-iqä asänänñä hmanjqä. Injäqe hanjä-iqä ique äwimeniqä iqu, iquerñi aanjä naqänänñä ämäwqätäunqiyä” ätukqe.

³ “He hiqä-hiuä hñqunä-hñqunä äñguänä mimbiyä. Tqä tta-tunguequ suqä quvqä imäkqanguqte, si, iqu iqueqä suqä quvqä imäkqenqä jänä imäknätñqä tutñqe. Iqu kñuä äkunmäknätä, suqä quvqe hämänä ävquatämäuqanguqte, si äwqä hanjuä imäknätñä, hui äkinyänä. ⁴ Ga hiunji hñquerñi, iqu suqä quvqä 7 ikimäkätä, 7 äkimetä, ‘Nyi kñuä ae äkunmäkñgänä’ ktqanguqte, si iqueqä suqä quvqä kuapänänñä iinjqe, äwqä hanjuä imäknätñä, hui kinyätñqeä” ätukqe.

⁵ Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, Naqä Iquerñi, tii ätukuwi. “Si neqä quuvqä heqiyqe, yänänäñqänänñä inemäkiyä.”

⁶ Iqu kimañi, “Hiqä quuvqä heqiyqe, guawä piikä isua enqä-parñä, wänjqä iinjä etanguqte, he zä-yänñä tquerñi, tiñi äñguä tupñqäuä. ‘Si tqä hukä qäsä äyautñä, eqä-huänñä bunqä äwitñä, iqi tqävä’ tquanpñqe, qätä heyänqiyä” ätukqe.

⁷ “Ämaqä hesañä hñqueqä wäuruä-wiyqä hñqu, wäuruä duta pqañga, iqueqä naqä iqu iqueni, ‘Si maqänä äptnä, quamä äpmetnä, buayä huinyä’ tuäniqiyä? ⁸ Oeyä, iqu iqueni, ‘Si nyinyqä ymisañi näwinyä imäketnä, tqä gquä yappä änyätinä, nmayäqäsiyä. Nyi buayätä, eqätä ganä gañga, si qänaki dñqänänyä’ tuäniqeqä. ⁹ Wäuruä-wiyqä iqu ätquañgqä-pa iqañgañi, naqä iqu ‘añguiqä’ tuäniqi, ä mätquä yäniqi? Iqu mätquä yänä. ¹⁰ Iinjä etañgi he-pqe, he nätmätqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu etätqä-pa imäkäpiyi, ‘Ne ämaqä wäuruä-wiyqä quvqä-quneyqä. Nätmätqä ne imäkätaqe, neqä Naqä Iqueqä kukñuä dunä imäkätunqeqä’ tññqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 iquau, äñguä iwimäkkqeqä

¹¹ Ingañi Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqänä, qua Sä-maliyatä, qua Galilisänjä, awä iqi qañä äuminqe. ¹²⁻¹³ Iqu añä-himqä hñque ti timäuqañga, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 hñqua, Jisasi Iqutä äminanä-tpu äpminuwi, kiñä näñi ätqeppiyi, Iquenyqä tääqä yänänäqñqä, “Naqä Jisasi Iquki, Si nenyqä huäqä äkunänä” ätukuwi.

¹⁴ I tquañguwänqä, Iqu iquau hñuä äqunäqe, “He äwäpu, hiqä huiwi hiqäva-imäqä iquau motquapiyä” ätukqe. Iqu injä tquañgqe, qu qätä äwipiyyi, qañä wätqä-tañguwänqä, iquauqä huiwi äñguä qe imänqqe. ¹⁵ I ipiyitañi, ämaqä iquautañä hñqu, iqueqä huiwä iu hñuä iqänäqe, tääqä yänänäqñqä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, añgi äpkqe. ¹⁶ Iqu Jisasi Ique äwimeqe, hipenwi Iqueä yukä-tänjä qua mäñi eätä, Ique “añguiqä” ätukqe. Ämaqä iqu Sämaliyatañä ique.

¹⁷ I iqañga, Iqu tii ätukqe. “Ämaqä 10 iqua äñguä ae imänquwi, huiziqua äñgikä? ¹⁸ Iqua añgi äpäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupñqe, hmandanä? Ämaqä yäpaqañgisañä tqunä imäqä-qeuä” ätukqe. ¹⁹ I

ätuäqetani, Iqu ämaqä iqueni, “Si pämä ätqäutnä, qarjä uvä. Tqä quuvqä heqiyqe, anqumä anqyä ikimäkiyä” ätukqe.

Goti Iqunä miqä iqueqä pqenqä

²⁰ Hea hñqueni Parisi iqua, Jisasi Ique yatñqä äväpu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, äkñga timäuniñqäwä?” ätukuwi.

I tquanguwänga, Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe timäuqanqani, qokä-apäki, hiñqä hui atäunuä eä timäuqanqqe, hiñuä mäquñquä ipnä. ²¹ Inji, qu ‘Hiñuä qumbiyä, täqi täsä äpmenä’ ä ‘Näñi äpmenä’ matqä ipnä. Ii tiñji. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesä ae äpmenä” ätukqe.

Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä pqenqä

²² Inqani Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquamiñqä iquau ätukqe. “Hea qänakndani, he hea Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu pmeniñqä hñquenyqe, hiñuä qumbñqä kiñjä hinyänä. Iiñä etanji, he hiñuä moquñqä da ipnä. ²³ Qu ‘Hiñuä qumbiyä! Iqu näñi äpmenä’ ä, ‘Täqi täsä äpmenä’ hitqanguwängani, he iquau qänaki mäwivändqä pa iqäpnä.* ²⁴ Iqu äpätnqänqani, nyuauä itä, qäukuä haqä yätuta we im-imä äunätñqä-parji, Iquesa we asä inä hunäniqe. ²⁵ Iiñä etanji Iqu täñä-huñqä kuapänä ganä menä. Ämaqä hea täñga äpmeñuwä iqua, qu Iqueni tuwä wipñqeqä” ätukqe.

²⁶ “Ämaqe, Noa iqu pmetanqä imäkmiñuwä-parjä iñji, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqänqani, suqä asiqu timäuniqe.† ²⁷ Noa iqu pmetanqani, qu ymisañä änäpu, eqä änäpu, apäkä ämepu, apäkä yanjä änyäpu, iqa wätqä-tanqanguwänga, Noa iqu yimba yätu äpaqukqe. Inqani

* 17:23 Matiu 24:23-27 † 17:26 Matiu 24:36-44

eqä huakä naqänänjä ätimäütä, qokä-apäkä eeqänänjä qui imäknguwī. ²⁸ Loti iqu-pqä pmetanğani, asä inä ätimäukqe. Inğani qu ymisänjä änäpu, eqä änäpu, nätmatqä mbqä ipu, mbqänqä imäkäpu, ymisänjä vowä ikäpu, anjä ämätäpu iminjuwi. ²⁹ Itanği, Loti iqu anjä-himqä Sotomä iu ävämeqanğa, inğa qänğani, tätä hikätä qäukuä haqä yätutani, piyä enqä-parjä äquvepäqe, ämaqä eeqänänjä pizqä äpakkqe. ³⁰ Iinjä etanği, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu anjä ätnänjä inğisa timäuqanğani, asä injä timäuniqeqä” ätukqe.

³¹ “Hea Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu anği timäuqanğani, ämaqä hñqu iqueqä anjä atääqä yätu äpmamitätqe, nätmatqä anjä yäpä inğisa witanğqenqe, äpäkawitä mämeqä yäniqe. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä wäunjuä imä äpmamitätqe, aniqinyqä mäwqä yäniqe. ³² He Loti iqueqä apäkinyqe, kjuä ängüänä indqämbu. ³³ Ämaqä hñqu iqueqä hänjä-pmeqenqä äwinymitätqe, ga iqueqä quuvqe qui imäknäniqe. Ii etanği, ämaqä hñqu iqueqä hänjä-pmeqe ävquatämäütqe, iqueqä quuvqe, qui mimäkñqä yäniqeqä.

³⁴ Nyi he etqä. Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu heatqänğa äpätqe, ämaqä hñquaqu iquvanjä naqä-huinyä witanğiyäqe, Goti Hanjuwä Iqu, hñque itmetä, hñquenji hiñuinä qunäniqe. ³⁵⁻³⁶ Itanğa apäkä hiaqu snğumetqä quqowä qäyätqätanğiyäqe, Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, huiñi hiñuinä qunäniqeqä” ätukqe.

³⁷ I tquanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua qätä äwipiyyi, “Naqä Iquki, nätmatqä ii äkñgi timäuninqäwä?” ätukuwi.

Iqu kimanji, “Nätmatqä äpäkonä pizqä witanğqä iunji, ynñä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu ängpñqäüä” ätukqe.

18

Kukñuä ktqä, apäqñqä yatñqä iqa uwqä iinyqä

¹ Iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hea ique-ique tqäpnuwä diñqätä, ‘Goti Hanjuwä Iqu qätä mäneyqä iqiya’ ätäpu, enyqä miqä pa ipnuwä diñqätä, Jisasi Iqu kukñuä ktqä tiinjä ätukqe. ² “Anjä-himqä hñqueuñi, ämaqä kukñuä jänä imäqä hñqu pmetäniqe. Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itä, ämaqä huiunqä kñuä mindqänqä-que. ³ Apäkä apäqñqä hui-pqä, anjä-himqä iu pmetäniqe. Hea ique-iqueñi, ii ämaqä iquenyqä äwätä, ‘Ämaqä nyinyqä wiunqä itäqä iqu, qui inyimäkätñqä itqänä. Yätamäqä nyiyä’ tuäqisquäniqe. ⁴⁻⁵ Kiñganäñi ämaqä jänä imäqä iqu, qätä mäwiya da iquäniqe. Inji qänakndani, iqu kñuä tiinjä indqänäniqe. ‘Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itmä, ämaqä iquauñqä kñuä mindqänqä qäyä pmetangä, apäqñqä täsi, nyi hanjä-iqä dapäqisqä-qae, tängani, iyyqä kukñui qätä äwimä. Nyi iinjä miqä imqe, ii hea ique-ique ändäqisätä, enyqä nyimäkänqiyä’ kñuä indqänäniqeqä” ätukqe.

⁶ Iinjä, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä kukñuä jänä imäqä quvqä iqueqä kukñui, he qätä wipiyä. ⁷ Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu ‘ñqeqä’ ätkqä iqua, qu Iqueqä yätamäkqenqä tääqä, hea ique-ique, hiunji ique-ique tätqätanguwänqani, Iqu äpmaka äwäqe, iquauñi, yätamäqä maqänä mäwqä yäniqätanä? ⁸ Nyi he etqä. Iqu yätamäqä maqänä väniqe. Injäqe, Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu äquvepätqänqani, ämaqä qua täu äpmeñuwi, quuvqä heqiyätqätangä qunäniqätanä, quuvqä maeqiyqä itqätangä qunäniqätanä?” ätukqe.

Kukñuä ktqä, Parisi iqueñqätä, mbqä motauqä iqueñqätänji

⁹ Ämaqä hñqua, qu hñqunä-hñqunäñi, kñuä tiinjä in-dqänminjuwi. “Nyi ämaqä huizi iqua enqä-parjä hman-jqä. Nyi ämaqä äñguä-qunjqä. Qu ämaqä quvqä-quaiqä.” Ämaqä iinjä iquauñi, Jisasi Iqu kukñuä ktqe, tiinjä ätukqe. ¹⁰“Ämaqä hñquaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä siyñqä, Iqueqä hiqäva-imäkkä anä yäpä inqisa penyi. Parisi hñqutä, ämaqä mbqä motauqä hñqutä. ¹¹ Parisi iqu pämä ätqäuqe, Goti Iquenyqä tääqe, iqueqä-kiuñqä tii ätukqe. ‘Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä huiziqua enqä-parjä-qunä hmanji. Iññqe, nyi “äñguiqä” äktqä. Quwä-meqä iquatä, suqä quvqä imäkkä iquatä, ämaqä hñquauqä apäkitä ikiqä iquatä, mbqä motauqä nñju-pqä enqä-parjä-qunä, hmanjqä’ tuäniqe. ¹² ‘Wikä eeqänñjä iquauñi, hiunji hñquaquñi nyi buayä mañqänqä imäkätñqe. Nätmätqä eeqänñjä nyi ämetñqe, 10 iwäsäutmä, hñqu Si äktapätñqe’ tuäniqe.

¹³ Itanğa, ämaqä mbqä motauqä iqu, kiñä nñji ätqäuqe, hiñui qäukuä yätu moquñqä da yäniqe. Iqu iqueqä suqä quvqenqä womba itä, quikuä ptqä äqänätä, tii tuäniqe. ‘Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä suqä quvqä imäk-qunji. Si nyinyqä qeqä äkimänänä.’ ¹⁴ Nyi tiinjä etqä. Ämaqä tqe, anämqä anği äwätäqänğani, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqñi, aanjä qäyunñjä-qu hiäniqe. Itanğa ämaqä huiziqu, hmanji. Quati tiinji. Ämaqä quwqä yoqe haqeu mamän-ganğuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu mäñdi kittqiyenqiyä. Inäqe ämaqä iquauqä yoqe mäñdi kittqanğuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu haqä iqä mamäunqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iquenqätä, ymeqä wänqä iquauñqätä**

¹⁵ Inğanı qokä-apäki, ymeqä wänqä iquautä, dänjä iquautä, Jisasi Iquenyqä ätuma äpkuwi. Ii, Jisasi Iqu iquauñi hipa haqeqi wiyätñqänä. Inäqe wäunñqänqä

* 18:14 Matiu 19:13-15; Makä 10:13-16

ämotquamiŋqä iqua, hiŋuä e äqumbiyi, “Ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi. ¹⁶ I tquanŋuwänŋa, Jisasi Iqu ymeqä iquau tääqä ätuätumeqe, Iqueqä wäuruänŋqä ämotquamiŋqä iquauŋi, tii ätukqe. “Iqua änyimapŋqä qäyä äppu, ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeunŋi, ymeqä täsua eŋqä-panä isuaueqä. ¹⁷ Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hŋqu, ymeqä täsua eŋqä-panä eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqe mämeqä imitätqe, iqu iunqe, mäwqä yäniqeqä” ätukqe.

Ämiqä, kuapänänŋä-tänŋä hŋqu, Jisasi Iqutä kukjuä ätŋgiy-iŋqä†

¹⁸ Ämiqä hŋqu Jisasi Iqueŋi, “Ämotqueqä Äŋguänänŋä Iquki, nyi hänŋä hea ique-ique pmeqä mamqe, äänä imäk-mqäwä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanŋa Jisasi Iqu kimaŋi, “Si ‘Äŋguänänŋä Iqukiyqä’ sunqä dnyä? Ämaqä äŋguänänŋi, Goti Hanjuwä Iqunänjčä” ätukqe. ²⁰ “Kukjuä-suqeŋqe, si näŋŋqä eänŋä. ‘Qokä-apäkä ämaŋqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Ämaqä pizqä mapäsčä panä. Quwä mämeqä panä. Kukjuä jänä imäkqä iqueŋi, quanqä mätquä panä. Tnaqä-tnuŋuauqä yäpä iqi qänaknä iqätŋqečä” ätukqe.

²¹ Ga ämiqä iqu kimaŋi, “Nyi ymeqänŋatqä suqä täunŋi qänaknä iqa äpätŋqe, tänŋa täsuwänä” ätukqe.

²² Jisasi Iqu qätä iinŋä äwiyäqe, tii ätukqe. “Si nät-matqä hŋquenyqä äwa yqänä itqänjnyä. Tqä nätmatqä eeqänänŋi, ämaqä hŋqua mbqä ipŋqä äma äwätinä, mbqä ämetnä, nätmatqä maeqä iquau iwäsäutnä, hmbunä-hmbunä wisŋqe. Si iinŋä imäkätŋi, qäukuä haqä yätunŋi nätmatqä äŋguänänŋi ämatŋi. Ii itnitari, Nyi qänaknä nyivändiyä” ätukqe.

† 18:17 Matiu 19:16-30; Makä 10:17-31

²³ Ämiqä iqu iinjä tqanji äwiyäqe, iqueqä nätmatqä kuapänänjä etangqenqä, äwqä hanjä äwikqe.

²⁴ Inğanj Jisasi Iqu iinjä äqunäqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqua, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu paquvqe, qeiqinyä manä, yänänäqñqeuta paquvqeä.

²⁵ Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänjä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutanä wänä. Injäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqueqä miqeunqä paqunñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeunji ämawqätäunä” ätukqe.

²⁶ I tquanji äwiyäpiyä iqua, “Mbqä kuapä-tänjä iqua yänänäqñqeuta paqunñqä etangutqe, ämaqä qui imäknätqänjuwitani, hänjä hea ique-ique pmeqe, tqu meniqliyä?” ätukuwi.

²⁷ Ga Jisasi Iqu kimañi, “Nätmatqä ämaqä iqua änä mimäkqä iqanñpqe, Goti Hanjuwä Iqu qäyunä imäkänqiyä” ätukqe.

²⁸ Inğanj Pitä iqu, “Qätä nyi. Ne neqä nätmatqä ee-qänänji ae ävämetanä, Si äkivändqa äquvepqueqä” ätukqe.

²⁹⁻³⁰ I tquanga, Jisasi Iqu kimañi, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä indqänäpiyä di, quwqä anjä, ymeqä-apäkä, kätä-känquäkau, kunaqä-kunuñuau, ävämequwä iqua, qu qua täu yqänä äpmapiyänğanj, nätmatqä kuapänänjä mapnä. Iinjä ävquatämäupqä diñqe, hänjä mapñqä di ämawqätäunä. Itanğa hea qänakñänğanj, hänjä hea ique-ique pmeqe mapnuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätñqä diñqä anji ätukqenqä[‡]

³¹ Inğanj Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau itmeqe, tii ätukqe. “Ne Jerusälemänqä watunñqeä. Itanğa nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä hinguä-tqä iqua, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä ätukuwi, eeqänänji ätimäuniqeä.

[‡] 18:29-30 Matiu 20:17-19; Makä 10:32-34

32-33 Inji qu Iqueni, nokuiyqä iquauä hipa iu wip-nuwiqä. Ingañi qu Ique ewiiqä kukñuä ämitäpu, quvqä imäkäpu, makukuä äwuqutäpu, guä yänä-täñi ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etangi hiunji hñquaqu päwqanğa, hñquququeni ävauniqeqä” ätukqe. ³⁴ Iiñä etangi wäunğänğä ämotquamiñğä iqua, kukñuä quatiñqe, qu maqñğä ekuwi. Kukñuä ii iquaurğä zä witanği, qu iñqe näqñğä äñğuanä miqä imiñuwi.

Jisasi Iqu, hiñuä quvqä hñque äñğua iwimäkkqenğä[§]

³⁵ Jisasi Iqu, anjä-himqä Jeriko timäutñğä wätqätanğa, ämaqä hiñuä quvqä hñqu, hänaqä mañä iqi mbqänğä yatñğä iqämanmiñqe. ³⁶ Iqu ämaqä yukä äkakäqäqä pğanğa qätä äwiyäqe, yatñğä ävätä, “He squä imäkätqänäuä?” ätukqe.

³⁷ Qu kimañi, “Jisasi Nasäretqätanjä Iqu äquvepqiya” ätukuwi.

³⁸ Iwä, ämaqä hiñuä quvqä iqu tääqä yänänäqñğä, “Jisasi Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqe.

³⁹ I tqanği äwipiya, ämaqä qanjä hiñuiqä äppiyä iqua, “Si mañä matqä panä!” ätukuwi.

Qu ii qäyä ätquanğä, iqu mañä yänänäqñğä, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqe.

⁴⁰⁻⁴¹ Ingañi Jisasi Iqu äpmiñqe, kiñä nämä ätqäutä, “Ämaqä ique ätuma bpiya” ätukqe. Ämaqä hiñuä pisqä iqu, Iqu-tänjä qäqiqi pğanğa, “Nyi äänä ikimäkmqä kiñgiya?” ätukqe.

I tqanğa iqu kimañi, “Naqä Iquki, ñğä hiñui äñğua qänmqä änyinğiyä” ätukqe.

[§] 18:34 Matiu 20:29-34; Makä 10:46-52

⁴² I tquanğa Jisasi Iqu kimaŋi, “Tqä hiŋui äŋguä qändŋqinyä. Tqä quuvqä heqiyqe, äŋguä ikimäkqiyä” ätukqe.

⁴³ Inŋi maqänäŋi, iqueqä hiŋui äŋguä äqäŋgqe. Inŋaŋi iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäutä, Jisasi Ique qänaki äwivändqa äukqe. Qokä-apäkä hiŋuä iinä äqumbiyi, qu eeqänä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ämamäukuwi.

19

Jisasi Iquenqätä, Säkiyasi iquenqätä

¹ Inŋaŋi Jisasi Iqu aŋä-himqä Jeriko iu yäpä inŋisa äwäqe, jänänä hŋgisarqä wätŋqä äwiŋgqe. ² Iqinŋi ämaqä hŋqu äpmamiŋqe. Iqueqä yoqe, Säkiyasi ique. Iqu ämaqä mbqä motauqä iutaŋä iquauqä ämiqä eä, mbqä kuapätänä-que. ³⁻⁴ Iqu Jisasi Ique hiŋuä qunätŋqä winyätanŋqä-qe, qokä-apäkä kuapänä etanŋuwiŋqä, ämaqä wänqäpu eä, Jisasi Iquenŋi hiŋuä änä mäqunquä itä, hiŋuiqä tnänä äwiqe, hänaqä Jisasi Iqu pätnqä iqanŋgqeu zä-eaqä haqeu äpäkekqe.

⁵ Inŋaŋi Jisasi Iqu, Säkiyasi iqu zä haqä yätu pmetanŋqätänä iqi ätimäuqe, hiŋuä haqä yätu äqunäqe, iquenŋi, “Säkiyasi iquki, si maqänä kapu. Täŋgaŋi Nyi saqä aŋä iu pmamqeqä” ätukqe.

⁶ Inŋaŋi Säkiyasi iqu maqänä äkapäqe, aquvänä itä, Jisasi Iquenŋi, iqueqä aŋä duŋqä ätuma äukqe. ⁷ Ämaqe, hiŋuä iinä äqumbiyi, qu eeqänä Jisasi Iquenyqä äkasuwi, tiinä ätkuwi. “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqä iqueqä aŋä du pmetŋqä, suŋqä uwqiyä?”

⁸ Iquaqu aŋä du äpmayitaŋi, Säkiyasi iqu pämä ätqäuqe, “Naqä Iquki, qätä nyi. Inŋä nätmätqä eeqänäŋi, hŋquaqu iwäsämi, hŋqu, ämaqä nätmätqä maeqä iquau wimqänä.

Itanga nätmätqä huizi, ämaqeu quangä ätuätmä ämotautņqe, nyi hņquaqui-hņquaquiņi iwäsäutmä, anğumä wimqänä” ätukqe.

⁹ Jisasi Iqu kimaņi, “Ämaqä tqu-pqe, iqu Aprähamä iqueqä ymeqeqä ämänätqueqetaņi, täņgaņi Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä aņä täu äpmeņuwä iquaunĭ, anğu ae itmeqiyä.

¹⁰ Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämaqä qui ae imäkņguwä iquau qävqä itä, anğumä itmetņqä äpkqeqä” ätukqe.

*Kukņuä ktqä, ämaqä naqä hņqu wäunjuä-wiyqä 10 iquau mbqä äwikqeqä**

¹¹ Inğaņi qokä-apäkä, qu qätä iinjä äwipu pmetanğuwänğa, Jisasi Iqu Jerusälemä timäutņqä qäqiqi ti etanği, ga qu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ätnänä iqi maqänä timäutņqeqä” kņuä indqänätqätanğuwinjä, kukņuä ktqä tii ätukqe.

¹² “Ämaqä naqä hņqu, qu ique ämaqä miqänqä teqanğä, ga iqu anği äpätä, iqueqä qua iunä miniqä diņqä, kiņä nämqä ganä wätņqä imäkñäniqe. ¹³ Inĭi iqu äwätņqä itäqänğaņi, iqueqä wäunjuä-wiyqä 10 iquau tääqä ätuätumeqe, mbqä-hikä naqä qu ‘minaqä’† ätmiņuwĭ, hņqunä-hņqunä ävätä, tiinjä tuänĭqe. ‘He mbqä tä ämepu, nyi anğu äquvepmqänğaņqä wäunjuä mipiyä’ tuänĭqe.

¹⁴ Iinjä etanği ämaqä iqueqä aņä-tänğä qäqiqisaņä iquauqä äwqe, iquenyqä quvqä winyänĭqe. Iutaņi, iqu ae äwqanğaņi, qu ämaqä hņquau, ‘Ne ämaqä iqu ämineyätņqä diņqe, mänenqä iqiya,’ tupnuwä diņqä dowatpnuwi.

¹⁵ Iinjä qäyä itanğuwä-qe, iqu iquau miqänqä henĭqe. Itanga qänakndaņi iqu anğu äpäqe, tiinjä tuänĭqe. ‘Ämaqä nyaqä wäunjuä imäkņqä mbqä äwikqä iquaunĭ, tääqä

* **19:10** Matiu 25:14-30 † **19:13** Ämaqä hņqu wäunjuä qajuä hņquaqui-hņque itäqetaņi, mina hņqunä menä.

tupu. Nyi mbqä äwikqe, haqeqiñi äänä imäsäumequwäti, nyi hiñuä qunmqänänyä' tuäniqe.

¹⁶ Ämaqä hiñuiqä äpätqä iqu, 'Ämiqä iquki, si mbqä mina hñqunä ändapkñi, haqeqiñi mina 10 inä imäsäume-qeqä' tuäniqe.

¹⁷ I tquanğa, ämiqä iqu, 'Täukue! Si nyaqä wäunüä-nyiyqä äñguänäjukiyi. Si nätmatqä wänqä täpiñi äñguänänä ämitqänñiqe, nyi yoqä naqä, anjä-himqä 10 hñquau misñqä ktapmqänä' tuäniqe.

¹⁸ Itanğa wäunüä-wiyqä huiziqu äpäqe, 'Ämiqä iquki, mbqä mina si ändapkñi, haqeqiñi mina 5 inä imäsäume-qeqä' tuäniqe.

¹⁹ I tquanğa, ämiqä iqu kimañi, 'Si anjä-himqä 5 hñquauñi ämisñqeqä' tuäniqe.

²⁰ Itanğa wäunüä-wiyqä huiziqu äyapäqe, 'Ämiqä iquki, tqä mbqä täqi äwi. Nyi yutävqä huäqä äütätmä, imä zä ekqe. ²¹ Ii tiinji. Si ämaqä qeiqinyä mimäkqukiyi. Ämaqä nätmatqä pñqä epqe, ämequkiyi. Ämaqä buayä vowä ämäuepqe, äptqukiyi. Iutañi, nyi sinyqä zä nyinğangi, imä zä ekqeqä' tuäniqe.

²² I tquanğa, ämiqä iqu kimañi, 'Si wäunüä-nyiyqä quvqä iqukiyi. Si "Qeiqi mimäkqukiyqä" ändñi, tängani nyi si-pqe qeiqinyä mikimäkqä ymä. ²³ "Nyi ämaqä qeiqi mimäkqä-qunä, nätmatqä pñqä epqe meqä-qunä, buayä vowä ämäuepqe ptqä-qunä" näqñqä iññä enä etanğutqe, nyaqä mbqe, ämaqä ämiqä huiziquau mävwqe, suñqä ikñäwä? Si iññä imäkqä-säpi, nyi anğu äpmqe, mbqä haqeqiñi qäsä meqämiñgä' tuäniqe.

²⁴ I ätuäqetañi, ämiqä iqu qokä-apäkä qäqiqi tqäu-tanğuwä iunji, 'He mbqä mina iqueqä hipa iuta ämotaupu, ämaqä mbqä 10-tänjä ique wipiyä' tuäniqe.

²⁵ Ga qu kimañi, 'Ämiqä iquki, iqu mbqä mina 10 ae ämenä' tupnuwi.

²⁶ Iwä iqu kimaŋi, ‘Nyi he etqä. Ämaqä nätmatqä-tänjä eeqänänjä iquauŋi, nyi hui inä wimniqe. I etaŋgi, ämaqä nätmatqä maeqä eä, wänqäpu ämeŋuwä iquauŋi, nyi aŋgi ämotaumqänä’ tuäniqe. ²⁷ ‘I etaŋgi, nyinqä himä-wiunqä ipu, “Ämaqä tqü ne ämineyätŋqä diŋqe mäneŋqä iqiyä” ätukuwä iquauŋi, täqinyqä ätuma äpäpu, nyaqä hiŋuä täqi pizqä päkpiyä’ tuäniqeä” ätukqe.

²⁸ Inŋaŋi Jisasi Iqu kukŋuä ktqä iinjä qäpu ätuäqe, Jerusälemänqä wätŋqä pämä ätqäuqe, qanjä äukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä inŋisa, yoqä naqä qoŋqä-qu enqä-pa äpekqenqä[‡]

²⁹ Inŋaŋi Jisasi Iqu aŋä-himqä Betäpake iutä, Betani iutä timäutŋqä äukqe. Iqu qoqoŋä, qu ‘Olipä’ ätämiŋuwä inŋisa ätimäuqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiŋqä hŋquaqü ändowatätä tiinjä ätukqe. ³⁰ “Qe aŋä-himqä näŋinyqä winyqä. Qe yäpä inŋisa äwäsiyänŋaŋi, donŋi hikŋä hŋque guä äkiqiyequwä qunyinyä. Donŋi iqueni, ämaqä hŋqu haqeqi mäpmeqä imiŋqä iquvi. Guä ewesinyä, täqinyqä ätuma binyä. ³¹ I iqanŋiyänŋaŋi, ämaqä hŋqu, ‘Qe donŋi gue, suŋqä hiweqinyqä’ qesqanŋutqe, qe kimaŋi, ‘Naqä Iqueqä wäunjuä-tänjiqä’ tquinyqä” ätukqe.

³² Ämaqä, Iqu ändowatkqä iquaqu äwiyi, nätmatqä eeqänänji, Iqu ätukqä-pa iinjä witaŋgi äqunŋiyi. ³³ Iquaqu äwiyi, guä eweqanŋiyänŋa, donŋi iqueqä kawäkiqua iquaqüŋi, “Qe yaqueqä gue, suŋqä hiweqinyqä?” ätukuwi.

³⁴ Iquaqu kimaŋi, “Naqä Iqueqä wäunjuä-tänjiqä” ätukiyi.

³⁵ Inŋaŋi, iquaqu donŋi, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä äquvätäsinyä, donŋi iqueä haqeqi eiysi, Jisasi Iqu

[‡] 19:28 Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Jonä 12:12-19

haqeqi pmetnqä yätamäkqä äwikiyi. ³⁶ I qäpu etanğa, Iqu dongi iqueä haqeqä äpmeqe äwqanğa, hñqua quwqä gque äquvätäpu, hänaqä iqi ekuwi. ³⁷ Hänaqä qoqonjä Olipätänjä iunji ävquatämäutä, hänaqä mänği nyeäqätanğgeu, ququawä iqi ätimäukqe. Iqinji Iqueqä wäunjuänğä ämotquamiñğä kuapänänjä iqua, Iqu wäunjuä ämaqä änä mimäkqänänjä di imäkqanği äqunmiñuwiñğä kñuä indqämbiyi, aquvanä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäupu, tääqä yänänäñğä tii ätukuwi.

³⁸ “Ämiqä Naqä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqeu äpqäqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqu äñğä minä. Äwqä hanjuä iñqe, qäukuä haqä yätuta pänä. Itanğa Goti Hanjuwä haqä naqä yämä äpmeñğä Iqu, yoqe naqänänjä äqonänä” ätukuwi. §

³⁹ I iqanğä äqumbiyi, Parisi, ämaqä kuapänänjä iñjitä anä äpmanjuwä hñqua, qu Jisasi Iqueñi, “Näñğä-vqä Iquki, Si Tqä wäunjuänğä ämotquetqänjä iquauñi, ‘Iñji mimäkqä pambiyä’ tuvä” ätukuwi.

⁴⁰ Iqu kimanji, “Nyi he etqänä. Iqua manjä matqä iqanğpqe, hiki manjä tññğäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä iunğä kñuä äqäkqenğä

⁴¹ Iqu anjä-himqä Jerusälemä-tänjä qäqiqi ätimäuqe, anjä-himqä iqueñi hiñuä äqunätä, kñuä äqäkqe. ⁴² Kñuä äqiyätä, tiñjä ätukqe. “Anjä-himqä Jerusälemä iquki, si tänğanji nätmatqä äwqä qeiqi ikimäkqä diñqe, näñğä hisnğä änyingiyä. Iñjä etanği nätmatqä iñji, zä witanğqe, si hiñuä mäqunquä itqäninyä. ⁴³ Iñji hea qänakndanji, tqä mäkä-hunğä iqua äpäpu, qua pñğä äkqumuatäpu, qäuiqä kktäupnuwi. ⁴⁴ Qu äkqäyäpnasäpu, tqä ymeqä täknjä yäpä iñğisa äpmeñuwä iquauñi, qui imäkpuwi. Itanğa tqä hikä hui, huizi iqueqä haqä yänñji, mäwiqä yäniqe. Si Goti

§ 19:38 Apqä Bukä 118:26

Hanjuwä Iqu äkimeqäqerqä maqŋqä etanŋnä hanjä-iqe, ii kimeŋqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, mbqä wäunüä imäkmiŋuwä iquau huätä äpäsäwqatqerqä**

⁴⁵ Itanŋa Iqu hiqäva-imäkkä anjä täkjä yäpä iŋgisa äpaquväqe, ämaqä nätmatqä mbqänqä imäkätqätanŋuwä iquauŋi, huätä päsäwqatätŋqä ipäqiyätä tii ätukqe. ⁴⁶ “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuŋi, tiinjä äqänänä. ‘Ŋqä ani, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tŋŋqä mätnätätŋqe.’† Iinjä etanŋqä-qe, he quwä-meqä iquauqä anjä zä pmeqä enqä-panjä imäkätqänäüä” ätukqe.

⁴⁷ Inŋanji Iqu hiunji ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkkä anjä iu, qokä-apäkä iquau näqŋqä äwim-iŋqe. Iinjä etanŋi, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kukŋuä-suqerqä näqŋqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä hŋquatä, Ique pizqä päkŋŋqä hänaqerqä qävqä imiŋuwi. ⁴⁸ Qävqä ipiyä-qe, qokä-apäkä eeqänänjä iqua, Ique qätä tänä äwipu pmetanŋä, hänaqe änä mämoqumueqä ikuwi.

20

*Jisasi Ique, “Yoqä naqe, äŋgisa ämenjäwä?” ätukuwiŋqä**

¹⁻² Hiunji hŋquerŋi Jisasi Iqu, qokä-apäkä iquau hiqäva-imäkkä anjä iuŋi näqŋqä ävätä, kukŋuä we-huŋqä-tänŋqä awä tuätqätanŋa, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kukŋuä-suqerqä näqŋqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Ne natiyä. Wäunüä Si imäkätqänŋŋqe, yoqä naqä äŋgisa ämenjäwä? ‘Si ii imäkŋŋqe’ tqu äktkqäwä?” ätukuwi.

* **19:44** Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Jonä 2:13-17 † **19:46** Asayä 56:7;

Järämai 7:11 * **20:** Matiu 21:23-27; Makä 11:27-33

³ Qu yatñqä ii vqanġuwänġa, Iqu kimañi, “Nyi-pqe, he kima dññqä, yatñqä inä emqe. ⁴ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunüä imäkminqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämaqäta, ä ämaqä iquauta ämaqätanä?” ätukqe.

⁵ Iqu kima ii tquanġa, iqua, “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanjqä’ tquanġuatqe, Iqu tiinjä natänñiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, suñqä itqänjuwäwä?’ ⁶ Itanġa ne, ‘Ämaqä iquautanjqä’ tquanġuatqe, ämaqä eeqänänjä iqua, ‘Jonä iqu hiñuä-tqä-queqä’ näññqä yänänäññqä ämapiyitañi, hikä napäkññqäuä” ätñguwi. ⁷ E ätmbyitani, Jisasi Iquerñi, “Ne maññqe. Iqu äñgisa ämaqätiyä?” ätukuwi.

⁸ I tquanġuwänġa, Jisasi Iqu kimañi, “Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunüä e imäkätñqenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunüä miqä quvqä iquauñqä†

⁹ Jisasi Iqu ämaqä naqä iquau e ätuäqe, qokä-apäkä iquau kukñuä ktqä tqe ätukqe. “Ämaqä wäunüä itä, guä-wainqä vowä ikqä hñqu, kiñä nämqä näweqä wätñqä, iqueqä wäunui, ämaqä hñquau mbqä meqä imäkäpu, hui ique wipnuwänñqä, yakuä äwimä wäniqe. ¹⁰ Qänakñänġanji zä-häukuä mmqä iqanġanji, wäunüä kaniqu, iqueqä wäunüä-wiyqä hñque, wäunüä miqä iqua, guä-wainqä häukuä hui iwäsäupu wipñqä, dowatäniqe. Wäunüä-wiyqä iqu äwimeqanġanji, äpäsäpu, nätmätqä maeqä hiñginäwa dowatpnuwi. ¹¹ E imäkqanġuwänġa, wäunüä kaniqu, iqueqä wäunüä-wiyqä huizi hñque, iquauñqä inä dowatäniqe. Iqua iquerñä-pqe quvqä itquepu, äpäsäpu, hiñginäwa dowatpnuwi. ¹² Itanġa qänakñi, hñque inä dowatqanġa, iqu wäunüä miqä iquau äwimeqanġa, qu ique ptqä äpäsäpu, ququawä mäñgisa matnämäupnuwiqä” ätukqe.

† 20:8 Matiu 21:33-46; Makä 12:1-12

¹³ “I iqanğä äqunäqe, wäuruä kaniqu, ‘Nyi äänä imäk-mqäwä?’ kñuä vqanğa, ‘Ŋqä ymeqä qokä, kiinjä äny-inätñqä ique dowatmqänä. Qu iqueuä kukñui, qätä wipñqäpiyä?’ tnäniqe. ¹⁴ Inäqe, ymeqä iqu äpqanğani, wäuruä miqä iqua hiñuä äqumbiyi, tii tmbnuwi. ‘Wäuruä kaniqueqä ymeqä iqu äpqiyä. Kaniqu äpäkonganğani, nätmatqä eeqänäni, tätqu-qäqu meniqe. Iñinqe ne ique pizqä äpäsätanä, wäuruä neqä nemänätñqeçä.’ ¹⁵ Qu e ätmbiyi, iqueni wäuruä yäpaqä mänğisa ämatnämäupu, pizqä päkpnuwiqä. Inğani wäuruä kaniqu, iquauñi äänä imäkaniqäwä? ¹⁶ Iqu äpäqe, ämaqä iquauñi, pizqä äpäsätä, wäuruä, ämaqä hñqua-mända väniqeçä” ätukqe.

Itanğa ämaqe, qu iñjä äwipiyyi, “Nätmatqä iñji, matimäuqä yäniqeçä. Oeyä” ätukuwi.

¹⁷ Kimañi e tquanğuwänğa, Jisasi Iqu hiñuä yqänä äqunä, tiñjä ätukqe. “He ‘oeyqä’ ätquwi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä täu äqänänğe, qakui äkikä?

‘Ämaqä anä imäkkä iqua, “Hikä quvqeçä” ätäpu, huätä ämatnämäuwuwi, hikä iqu anä quea enqä-panä, anä yänänäqñqä imäkkä-queçä’ ätä äqänänä. ‡

¹⁸ Qokä-apäki, hikä iqueqä haqeçi päkmbqe, qui imäkm-bñqäuä. Hikä iqu haqä yätqä äwämitätqe, äpäqe, ämaqä pizqä päsanğiyä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa, kukñuä-suqeñqä näqñqä iquatä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, iñjä äwipiyyi, kukñuä ktqe, iquauqä-quwänğä äyä uwqanği näqñqä ekuwi. Inğani, qu Ique a maqänä kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi-pqä iquauñqä kñuä kuapänä indqänäpu, zä ipu, hiñuinä äquñguwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqeñqä§

‡ 20:17 Apqä Bukä 118:22 § 20:19 Matiu 22:15-22; Makä 12:13-17

20-21 Inġani, kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Jisasi Iqueä kukñui quwä mapñqä diñqä, hiñuä äñguänä äqumbu äpmamiñuwi. Inġani Ique yamwiqä äväpu, ämaqä naqä Romätanä iqueä hipa iqi wipnuwä diñqä, iqua ämaqä tämaqä ipñqä hñquau ändowatkuwi. Tämaqä äukuwä iqua, quañgi, naqä-qakuä enqä-pa imäkäpu, yatñqä tiñjä äwikiwi. “Näqñqä-vqä Iquki, ne näqñqä ae ämequnä. Si kukñui, jänänjinä ätätnä, qokä-apäkiu naqä-qakuinä ämotquetqäninyä. Itanġa iquau ämotquetñanġani, Si iquauqä yoqenqä kñuä mindqänqä itnä, kuknuä naqä-qakuinä ätätnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ämotquetqäninyä. 22 I etanġi Si kñuä äänä kiyqiyä? Mbqä takisi, Romätanä iquauqä ämaqä naqä Sisa iqueni, ävquatuñquätanä, mävwä iquatuñquätanä?” ätukuwi.

23-24 Iqu, qu kuknuä quañgä imäkäpu tquañguwiñqä näqñqä ae eäqe, kimañi, “He mbqä äma äpäpu, mändquapu. Mbqä iuñi, ktqetänä, yoqetänä, tqueqäwä?” ätukqe.

Qu kimañi, “Sisa Romätanä iqueqeqä” ätukuwi.

25 Ga, Iqu kimañi, “Nätmatqä Sisa iqueqä etanġutqe, ii ique wipñqe. Inġi, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanġutqe, Ique wipñqe” ätukqe.

26 Inġi, Iqu qokä-apäkä itä anä pmetanġuwänġani, ämaqä naqä iqua, Ique kuknuä mitpñqä diñqe, kukñui quwä mämeqä imiñuwi. Iqu kuknuä kimañi äñguänänjä dinä tquañgi äwipiyyi, iqua yäunjuä ipu, kuknuä hui matqä ipu, qanyä äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anġumä vauqenqä ätukqe**

* 20:26 Matiu 22:23-33; Makä 12:18-27

²⁷ Qänakndanji, ämaqä Satyusi hñqua, Jisasi Iquenyqä äpkuwi. Satyusi iqua, “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anğumä mävaugä ipñqäüä” tqä-qaue. ²⁸ Iqua äppiyyi, Jisasi Iquerji, “Ämotqueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunji, Israitqä iqunenyqä tiinjä ätätä äqäkqe.

‘Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iqunenyqä tññqe, känguequ apäqñqä ämetä, ymeqä hemeñqiyä,† ätätä äqäkqeä’ ätukuwi.

²⁹ “Itanğa hiñuiqänänji, ämaqä 7 hñguiqua äpmaminjuwi. Itanğa iñguiquautarji, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänğa äpäkonğqe. ³⁰ Itanğa apäqñqä iinj, känguequ ämeqe, iqu-pqä äpäkonğqe. ³¹ Itanğa, kängua huiziqu apäqñqä asä iinj ämeqe, iqu-pqä inä äpäkonğqe. İi tiinj. Eeqänänğä iñguiqua, apäkä iinj ämapiyyi, qu ymeqä meämeqänğa äpäkonğquwi. ³² Qänakndanji apäkä ii, inä äpäkonğqe. ³³ İnji, ämaqä äpäkombqä iqua anğumä ävauganğuwänğanji, apäkä ämaqä iñguiqua eeqä ämaminjuwä täsi, tqueqä heäniqäwä?” ätukuwi.

³⁴ Iqu kimarji, “Qokä-apäkä ämanätqänjuwi, ii tänğanji.

³⁵ Itanği qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu iquauñqe, ‘Qu anği ävaupu, Nyitä anä pmepñqä qäyunänğä iquaiqä’ täniqä iqua, qu iñğanji mämanqä ipnuwi. ³⁶ Goti Hanjuwä Iqu qunji anğumä ae ävaugumatätqä-qaue, Iqueqä ymeqä eäpiyitanji, eñätqä iqua eñqä-panğä eäpu, anği mäpäkonğqä da ipnuwiqä” ätukqe.

³⁷ “İñäqe, ämaqä ae äpäkombqä iqua, qua äptepqä duta anği ävaupnuwä diñqe, Mosisi iqu-pqä ae ämänätquakqe. Tiinji. Iqu kukñuä, zä wänğä tä äsäminqenğä, bukiu äqiyätäqänğanji, tiinjä äqäkqe. ‘Naqä Iqu, Aprähämä iqueqätä, Aisakä iqueqätä, Jekopä iqueqätä, iquauqä Goti Hanjuwä Iqueqä.‡’ ³⁸ Itanği Goti Hanjuwä Iqu ämaqä pizqä iquauqä

† 20:28 Kukñuä-suqä 25:5 ‡ 20:37 Anğumä İtmakğä 3:6

ma, hänjä äpmeñuwä iquauqä-quvi. Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini, qokä-apäkä eeqänänji, awäka iinjä iquatä qäsänji, hänjä äpmeñäuä” ätukqe.

³⁹⁻⁴⁰ I tquañga, qu Iqueqä kimañiqä zä ipu, yatñqä hñqu inä mavqä ikuwi. Iutañi, kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, “Ämotqueqä Iquki, Si kukñui, äñguänänjä ätunya” ätukuwi.

Kraisu Iqu, tqueqä ymeqäwä?§

⁴¹ Ingañi Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqe, Kraisu ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäñuä ikqä Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ näqñqä äänä epu tätqänäuä? ⁴²⁻⁴³ I etañqä-qe, apqä bukä iunji, Dewiti iqu tiinjä ätkqeqä äqänänä.

*‘Naqä Hanjuwä Iqu, ñqä Naqä Ique tii ätukqeqä, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquauñi, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqängañqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatñqinyä” ätkqeqä’ äqänä.**

⁴⁴ Inji änäñgä? Kraisu Iquenyqe, Dewiti iqu ‘ñqä Naqä Iqueqä’ ätqeuä. Inji ämaqe, Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ änäñqä tätqänäuä?” ätukqe.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quaunqä, wa wipiyä†

⁴⁵ Itanga qokä-apäkä iqua qätä yqänä pänätanguwänga, Iqu Iqueqä wäñuñqä ämotquaminqä iquauñi, tiinjä ätukqe. ⁴⁶ “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqä suqä quvqenqe, wa wipiyä. Qu suqä tquañqe, kiinjä äwinyänä. Gquä quäuqä ipmbu qañä upñqäuä. Ququawä aquväqñqeuñi, ämaqe iquauñi, ‘hiunjinñanqä’ tupñqäuä. Anjä aquväqñqeuñi, anjä äñguä iqinyä pmapñqäuä. Ymisañä naqä imäkqängañä-pqe, anjä äñguä iqinyä pmapñqäuä. ⁴⁷ Inji qu apäñqä iuañi, quañgä ätuäpu, quwqä anji quwä mapñqäuä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti

§ 20:39-40 Matiu 22:41-46; Makä 12:35-37 * 20:42-43 Apqä Bukä 110:1

† 20:44 Matiu 23:1-7; Makä 12:38-40

Hanjuwä Iquenyqä quangä tquäpñqäuä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqänğani, ämaqä iinjä iqua, quwqä hanjä-iqe, ämaqä huizi iquauqe, ämāwqätäuniceqä” ätukqe.

21

*Apäqñqä nätmatqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqeqä**

¹ Inğani Jisasi Iqu hiñuä ämoqnäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua äpäpu, mbqä pñqä-wiqä ipñä iu mbqä tnämäuqangä äqungqe. ² Inğani apäqñqä mbqä maeqä hui, mbqä wänqä hnjuaqu tnämäuqangi äqungqe. ³ E äqunäqe, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäqñqä mbqä maeqä ii mbqä ätnämäuqe, qokä-apäkä eeqänänji, ämāwqätäuqi. ⁴ Ämaqä eeqänänjä iqua, quwqä mbqä kuapä iutañi, wänqä hmbu ätnämäuqä. I etangi ii äwa itä, ‘buayä mbqä inğmqä’ tä ämeñqe, ätnämäuqiya” ätukqe.

Hanjä-iqä hea yäpakänga timäuniceqä†

⁵ Inğani ämaqä hñqua, hiqäva-imäkqä anjä iuñqä kukñuä tii ätmiñuwi. “Ämaqä anjä ämätkuwä iqua, qu hikä anğuanänjitä, nätmatqä ämaqe Goti Hanjuwä Ique äwimiñuwitä ämepu, anjä tä anğuanänjä ämätkuwiqä” ätmiñuwi.

⁶ I tqangä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nätmatqä he hiñuä äqunänjuwä tä, qänakndañi hikä hñqu, huizi iqueuä haqä yänji mäwiqä yäniceqä. Qu eeqänänji ämisqiyäpu, qua mäñi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

⁷ Iqu e tquangani, qu yatñqä äväpu, “Näqñqä-vqä Iquki, nätmatqä ii, hea äkñga timäuniñqäwä? Hiqñqä äsque ganä timäuqanguti qunaninñuwä?” ätukuwi.

⁸ Iwä, Iqu kimañi, “Qu quangä etäpu, hiqä kñuä in-dqänqä qui emäkqänqe, he mimbiyä. Ii tiinjä. Ämaqä

* 21: Makä 12:41-44 † 21:4 Matiu 24:1-51; Makä 13:1-37

kuapänä hr̄qunä-hr̄qunä äpäpu, Nyaqä yoqe etäpu, ‘Nyi ämaqä qäqunjqä’ hitpnuwiqä. Mä, ‘Hea qäqiqinjqä’ hitpnuwiqä. I etan̄gi he iquaūni, qänaknä mäwivändqä iqäp̄nqä. ⁹ Itan̄ga he, ‘Ämaqä qua huitan̄jä-huitan̄jä iutan̄i mäkä äun̄gäuä’ ä ‘Ämaqe, quwqä ämiqä iquau huätä dowatp̄nqä mäkä itqän̄äuä’ tqan̄gä qätä äwiyäpiyan̄gan̄i, he zä ipu, yäun̄uä-yäun̄uä miqä pa iqäp̄nqä. Nätmatqä tä ganä timäuniqä-qe, hea yäpaki maqänä matimäuqä yän̄iqeqä” ätukqe.

¹⁰ I ätuäqetan̄i, tiin̄jä ätukqe. “Ämaqä hr̄qua, ämaqä huiziquatä mäkä humbn̄qä ipäqäpnuwi. Itan̄ga qua naqä iu miqä hr̄queqä ämaqe, huizi iqueqä iquatä mäkä humbn̄qä ipäqäpnuwi. ¹¹ Qua huiun̄i, ekä itä, yäun̄uä-yäun̄uä naqän̄n̄jä timäuniqe. Hr̄qäqin̄i, buayä dä naqän̄n̄jä timäuniqe. Hr̄qäqin̄i, täñä-yaqä naqän̄n̄jä timäuniqe. Itan̄ga qäukuä yätutan̄i, hiq̄nqä naqän̄n̄jä ätimäutä, he zä emäkän̄iqeqä.

¹² I etan̄gi nätmatqä iin̄i änyä etan̄gan̄i, qu a ek-iqätäpu, quwqä emäkpnuwi.† Qu Nyaqä yoqä mändi äkit-tqäp̄nqä diñqä indqämbu, an̄jä aquväq̄nqä iun̄i, kuk̄nuä ätäpu guä hikiqiyaupnuwiqä. Itan̄ga etma äwäpu, ämaqä naqä huitan̄jä-huitan̄jä iquauqä hin̄uä iqi hekitqätepnuwi. ¹³ Nätmatqä iin̄i emeqan̄gutqän̄gan̄i, ii hiqä kuk̄nuä äñguä we-hun̄qä-tän̄i awä tpuwän̄qä-gan̄i. ¹⁴ Iin̄jä emäkqan̄guwän̄ga, he kuk̄nuä kima tupnuwä diñqe, k̄nuä ganä mindqän̄qä pa iqäpnä. ¹⁵ Nyi kuk̄nuitä, näñq̄qetä, ñqä-näuä hitapmniqe. Ga ämaqä qui emäkätqän̄juwä eeqän̄n̄i, qu huätä ämaemäupu mändi maekittqiyqä ipnuwiqä” ätukqe.

¹⁶ “Hiqä hinaqä-hinun̄uatä, hita-hingukatä, itan̄ga näueqä iquatä, qu hiqä mäkä-hun̄qä iquauä hipa du

† 21:12 Matiu 10:16-22; Makä 13:9-13

hewipnuwi. Ga qu hesanjä hñquau pizqä päkpnuwi. ¹⁷ He Nyaqä yoqä-tänjenä etanjä, ämaqä eeqänänji äwqä quvqä emäkpnuwi. ¹⁸ Injaqe heyaqä nyuänjä iunji, dä hui qui näweqä mimäkñqä yäniqe. ¹⁹ Inganji he yänänäñqä äpmamipqe, he hänä änguänä pmepnuwiqä” ätukqe.

²⁰ I ätuäqetani tiinjä-pqä inä ätukqe. “Jerusälemäñi, mäkä-iqä iqua äpäpu, qäuiqä ktäuqangä hñuä qumbiyän-ganji, he näñqä tiinjä hipnuwi. ‘Anjä-himqe qui imäkñqä hea, qäqiqinjä’ kñuä heyquänä. ²¹ Inganji qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmeñuwä iqua, ze, qoqonjä yätunqä hipnuwi. Qokä-apäkä anjä-himqä Jerusälemä iu äpmeñuwä iqua, anjä-himqä iunji äväma, huiunqä upnuwi. Itanga ämaqä Jerusälemä iu yäpaqängisa äpmeñuwä iqua, yäpängisa mäpaquvqä ipnuwi. ²² Hea in-ganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä ätänqä-pa, naqä-qakuä iinjä timäutñqä diñqe, iquauqä suqä quvqenqä iinjä väniqe. ²³ Itanga, apäkä äwqä-tänjä iuaunqätä, ymeqä anuänqä-tänjä iuaunqätänji, huäqä kiinjä hunqeqä. Ii ti-inji. Hanjä-iqä naqänänjä qua täu ätimäutä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iinjqe, qokä-apäkä inga pmamipqä iquau wimeniqe. ²⁴ Itanga hñquaunji ipäqäyünjätä päkpnuwi, huiziquaunji, ämaqä huiziquauqä wäunjuä hñginäwa äwiyäpu pmepñqä diñqä, ätuma upnuwi. Itanga Jerusälemäñi, Israitqä iquauqä nokuiyqä iqua, mäñdi äkittqiyäpu, hea Goti Hanjuwä Iqu iquaunqä ätekqä iqu qäpu heqanqanqe, qui imäkqänqä pmetpnuwiqä” ätukqe.

²⁵ I ätuäqetani, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Hea in-ganji, mäptqä iuta, qanjuä iuta, qätäqueqä iuta, hiqñqä huitanjä-huitanjä timäuniqu. Itanga qokä-apäkä qua täu im-imä äpmeñuwä iqua, eqä-huänjä äsuuatä ämñga peyqanji äqumbiyän-ganji, quwqä kñuä indqänqe qui iwimäkqanquti, yäunjuä-yäunjuä ipnuwi. ²⁶ Itanga nä-

matqä qäukuä haqä yätutañi ävämapñqä imäkqangi äqumbiyi, qokä-apäki, ‘Qua täutañi squä timäutñqätiyä?’ kñuä indqänäpu, yäunüä-yäunüä ipu, hiñuä qañä äma ikäpnuwi. ²⁷ Inğañi qu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqñqetä, Iqueqä we-huñqä naqänänjä itä pqañgi qumbnuwi. ²⁸ Hea nätmätqä tä änyä qe ipäqiyqañgani, pämä yänänäqñqä ätqäupu, hiñuä haqä yätu quñgppñqä. Goti Hanjuwä Iqueqä et-metñqe, qäqiqinjqä” ätukqe.

²⁹ I ätuäqetani, Iqu kukñuä ktqä tiñjä ätukqe. “He zä-eaqä iutä, zä huizi iquautä hiñuä äqunäpu, näqñqä mapiyä. ³⁰ He zä-mrjä änyä-hänjä inğañgqe hiñuä äqumbiyi, näqñqä äyä etqänuwiqä. ‘Ii hea mäptqä äñguä tätnqänğanjçä.’ ³¹ Inji Goti Hanjuwä Iqunä miqä timäutñqe, asä inänjçä. Nätmätqä Nyi tänğa etqe, ipäqiyqangi hiñuä äqumbiyänğanji, he näqñqä hipnuwi. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, timäutñqänğanjçä.’

³² Nyi he naqä-qakuä etqä, qokä-apäkä hea inğa pmap-nuwä iqua, qu mapäkoñqä yqänä pmetanğuwänğa, nätmätqä eeqänänjä iñji timäuniqe. ³³ Qäukuitä, quaetä qui imäknäniqä-qe, Nyaqä kukñui, qui mimäkñqä yäniqeqä” ätukqe.

³⁴ I ätuäqetani, tiñjä-pqä inä ätukqe. “He äñguänä mimbiyä. Eqä änäpu, hea ique-ique qämä-qämä iqe, ii quvqe. Nätmätqä hiqä huiwiñqä kñuä kuapä indqänqe, ii-pqe quvqe. He suqä iñjä imäkqangpqe, hea iqueni, guä enqä-pa maqänä heuniqeqä. ³⁵ Ii tiñji. Hea inğanji, nätmätqä Nyi etqe, qokä-apäkä qua täu äp-meñuwä eeqänänjä iquaurji äwimeniqe. ³⁶ Inji, nätmätqä eeqänänjä iñjä iqua, ämäequtäupnuwänqätä, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueuä hiñuiqi tqäpnuwä diñqetäñi, he hea ique-ique äñguänänjä äminyäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqäpñqä” ätukqe.

³⁷ Inğanj hiunji eeqänänjä iunji, Jisasi Iqu, hiqäva-imäqä anjä ququawä iqi ämotquaminqe. Heatqänğanji Iqu qoqonjä Olipä iu hiqaqä äwiqisminqe. ³⁸ Itanga qokä-apäkä eeqänänji, Iqueqä kuknjui qätä wipnqe, ziñuñga äquvepminuwi.

22

*Qu Jisasi Ique pizqä päkñqä ätkuwinqä**

¹ Hiunji naqänänjä qu “Bretqä yenuä qo matäuqä bñqänğanjqä” ätminuwä iqu, ätimäutñqä qäqi ekqe. Hiunji iquenyqe, qu Pasopa ätminuwi. ² Inğanji hiqäva-imäqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-äpäkiunqä zä ipu, Jisasi Ique äpäkpnuwä diñqä hänaqänqä qävqä ämävqänminuwi. ³ Inğanji Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqu, Jutasi iqueqä äwqeu äpaqukke.† Qu iqueqä yoqe, “Iskarioti iqueqä” ätuminuwi. Iqu ämaqä 12 iquautañä ique. ⁴ Iqu äwäqe, hiqäva-imäqä naqä iquautä, hiqäva-imäqä anji qui mimäqänqä miqä naqä iquautä, Jisasi Ique iquauqä hipa iu vätñqä hänaqä diñqä ätukqe.

⁵ I tquanğa, iqua aquvänä ipu, “Mbqä hui ktapatunqueqä” ätukuwi.

⁶ Ita Jutasi iqu “änğuiqä” ätuätä, Jisasi Iqueñji iquauqä hipa iu vätñqä diñqä hea qäyunänñğanqä, qokä-apäki Jisasi Iqutä anä mäpmeqä etanguwänğanqä, hiñuä äqunä äpmaminqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquatä, ymisañä yäpakä änğuwänğanqä‡ (22:7-38)

* 22: Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Jonä 11:45-57 † 22:3 Matiu 26:14-16;

Makä 14:10-11 ‡ 22:6 Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Jonä 13:1-17:26

⁷ Hiunji naqänänjä bretqä yeruä qo matäuqä bñqä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iqueni, Israitqä iqua Pasopañqä kñuä indqänäpiyänğanj, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. ⁸ Hiunji iqu ae ätimäuqanğanj, Jisasi Iqu, Pitä iquesä, Jonä iquesä ändowatätä, “Hiunji naqänänjä tqueni, qe äwäsinyä, neyaqä buayi näwinyä nemäkinyqä” ätukqe.

⁹ I tquanga, iquaqu yatñqä äwikiyi, “Ye näwinyänj ängi imäkeñqäwä?” ¹⁰ Mä Iqu kimanj, “Qe anä-himqä yäpä ingisa äyäsüyänğanj, ämaqä eqä-häkä qondä a qätqä hñqu ämimbñqäüä” ätukqe. “Qe ique qänaki wivändiyinqe. Anä iqu paquvqanğutqä iqueni, eequenä paqupiyä. ¹¹ Itanğa anä kaniqueni, ‘Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyenqä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘“Nyitä, ñqä ämaqä wänuänqä ämotquetñqä iquatä, hiunji naqä tque, buayä natunquä anä hiqñqä ängikä?” äyatqiyä’ suinyqä. ¹² Inğanj iqu, anä hiqñqä naqänänjä haqä yätqä ämätñänqä iqueni ämäqesquenqiyä. Iquvanjätä, buayä ñqätä, näwenyä imäknänä. Qe iqiñj, buayä näwenyä inemäkinyqä” ätukqe.

¹³ I tquanga, iquaqu äwiyi, nätmatqä eeqänänjä Jisasi Iqu ätukqä-pa witanği äqunyyi, buayä näwenyä imäkkiyi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä wänuänqä ändowatminqä iquatä, buayä bñqä äpmapiyänğanj, iquvanj iu äwi tii ätukqe. “Hiunji naqänänjä tä ätimäuqä tqueni, Nyi buayä Pasopa tä, hesä natunquenqä kuapänä nyinätanği äpmerjänä. Buayä qäpu änani, ñqä huiwä täñähunqä mamqänä. ¹⁶ Nyi he etqä. Buayä Pasopa iqueqä quati, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunj naqä-qakuänänjä timäuqanğanqe, Nyi ique anğu manqä iqämqänä” ätukqe.

¹⁷ Inğanj,§ Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Goti Hanjuwä

§ 22:17 Matiu 26:26-28; Makä 14:22-24; 1 Korinä 11:23-26

Iquenyqä “än̄guiqä” ätuäq̄e, tii ätukq̄e. “He wainqä-eqä-häkä tä ämepu, wän̄qäpu-wän̄qäpu biyä. ¹⁸ Nyi he naqä-qakuä etqä. Tängata tiini, Goti Hanjuwä Iqunä miqe äpqan̄gan̄qe, wainqä-eqä tä an̄gumä man̄qä iqämqänä” ätukq̄e. ¹⁹ Iiñi qäpu ätuäq̄e, Iqu Bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “än̄guiqä” ätuäq̄e, äkutätä, iquau ävätä tii ätukq̄e. “Tä ñqä huiwä, he yätamäq̄ä hiyätñqä etapqänä. Nyinyqä kñuä indqänäpu, iin̄ä imäq̄äpn̄qä” ätukq̄e.

²⁰ Qu buayä qäpu ganguwän̄ga, Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Bretqeu imäkkqä-pa imäkäq̄e, tii ätukq̄e. “Wainqä-eqä-häkä tä, kukñuä Goti Iqu hesä guä ämäsuuqä hän̄iyi. Ii naqä-qakuä imäkätñq̄e, ñqä hän̄eqe, he yätamäq̄ä hiyquän̄inqä equatemqänä.

²¹ In̄äq̄e qätä nyipiyä. Ämaqä, Nyi bäkpn̄qä iquauqä hipa iu nyivätñqä iqu, Nyitä iquvan̄ä täun̄i anä äpmerñe. ²² Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä ätekqä iu wän̄qiyä. In̄äq̄e ämaqä Nyi ämbäkpñqä iquau nyivätñqä iquenyq̄e, huäqä-hun̄q̄e naqän̄äñiqä” ätukq̄e. ²³ I tquan̄ga, Iqueqä wäun̄uän̄qä ämotquamin̄qä iqua, iquauqä quwä yatñqä änyäpu, “Suqä tä imäkän̄inq̄e, tqukin̄qä tqiyä?” ätñguwi.

“Nesan̄ä naqe, tqukin̄qäwä?” ätñguwin̄qä

²⁴ In̄gan̄i wäun̄uän̄qä ämotquamin̄qä iqua, “Neqä naqe, tqu pmeniqätiyä?” tpu, kukñuä mäkä äunmin̄uwi.

²⁵ E hunganguwän̄ga, Jisasi Iqu tiin̄ä ätukq̄e. “Ämaqä huizi iquauqä ämiqä naqä iqua, qokä-apäkiu wäun̄uä vqä iquaiqä. In̄i naqä iquauñq̄e, qu ‘Ämaqä yätamäq̄ä äñguä vqä-quaeqä’ ätätqän̄juwi. ²⁶ I etan̄gi he iin̄i mimäq̄ä pam-biyä. Hiqä hitmqä iqu, hin̄gua yäpakä, yoqä maeqä-qu en̄qä-parjā äpmenä. Hiqä ämeyqä iqu, wäun̄uä-eyqä-qu en̄qä-parjā äpmenä. ²⁷ In̄i ämaqä buayä nätn̄qä iquvan̄ä iu

äpmeŋqä iqu, ämaqä buayä meqisqä ique ämäwqätäunä. Iiŋä etaŋgi, Nyi hiqä wäunjuä heyqä eŋqä-panä äpmeŋänä.

²⁸ Haŋä-iqä nyimeqanŋani, he manyivämeqä Nyitä anä äpmeŋquä iquenjqä. ²⁹ Iutaŋi Ijqä Apiqu Nyi ämaqu mimqä yoqä naqä ändapkqä-pani, asä iiŋi Nyi he etapqä. ³⁰ Iŋi Nyaqä ämaqu miqä iuŋi, he Nyaqä iquvanä iu äpmapu, buayätä eqätä änäpu, itaŋga Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau iwäsäupu, zä-hawä anŋuanänjä iu pmeqäpŋqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenqe änyä maŋŋeqä” tŋŋinyä” ätukŋenqä**

³¹ I ätuäqetaŋi, Iqu “Saimonä iquki, qätä nyiyä” ätukqe. “Setänä iqu, ämaqu kuä-witqä hinoqukuä huätä ämamäutqänjuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqe yamwiqä hiyätŋqenqä, Goti Hanjuwä Ique yatŋqä ae ävqe. ³² Iiŋä etaŋgi, tqä quuvqä heqiyqe qui mimäkŋqä yätŋqe, Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ae ätqeqä. Itaŋga si anŋu äpätŋanŋani, tqä tta-tunŋuäkau yänänäŋŋqä wisŋänŋeqä” ätukqe.

³³ Pitä iqu kimaŋi, “Naqä Iquki, Sitä guänqä anä äwita, anä päkoneŋqä, näwinyä imäknmä äpmeŋänä” ätukqe.

³⁴ I etaŋgi Jisasi Iqu, “Pitä iquki, Nyi jänä äktqä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä matqänŋa, si Nyaqä yoqe, zä hŋquaqi-hŋque hiŋŋinyä” ätukqe.

³⁵ Ita, eeqänänjä iquauŋi, “Nyi hiqä mbqä qa mŋqetä, qa-pqetä, yukä ämuasmäuqetä, maeqä hendowatkqänŋani, he nätmateŋqä äwa ikuwätanä, äwa miqä ikuwätanä?” ätukqe.

Iqua, “Äwa miqä ikqueqä” ätukuwi.

³⁶ Ga Iqu tii inä ätukqe. “Iiŋä etaŋgi, täŋŋani, ämaqä mbqä-qa mŋqä-tänjä iqu, äma wätŋqe. Ämaqä qa-tänjä

* 22:30 Matiu 26:31-35; Makä 14:27-31; Jonä 13:36-38

iqu, äma wätŋqe. Itanğa ämaqä ipäqäyujä maeqä iqu, iqueqä gquä quäuqä ämetä, ämaqä hŋque mbqänqä imäkätä, ipäqäyujä mbqä yätŋqe. ³⁷ Ii tiinjä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuji, ‘Qu iquenyqä “Ämaqä quvqueqä” ätkuwiqä’ ätä äqänänä.† Nyi jänä etqä. Kukjuä iiji, Nyinyqä anŋi pänqiyä. Kukjuä eeqänäni, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Nyinyqä ätänqe, naqä-qakui tänğa ätimäunqiyä” ätukqe.

³⁸ Inŋani iqua, “Naqä Iquki, ipäqäyujä hŋquaqu täqiyä” ätukuwi.

Iqu kimaŋi, “Ii qäyujä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qoqonjä Olipä iu, Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä‡

³⁹ Inŋani, Jisasi Iqu anjä-himqä iuji äväma, qoqonjä Olipä, inga-inga iqisminqeuŋqä ekqe. Itanğa Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua qänaki äwivändkuwi. ⁴⁰ Iu ätimäupiyi, Iqu iquauŋi, “Yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyä yätŋqä diŋqe, Goti Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe. ⁴¹ E ätuäqetani, äväma äwäqe, ämaqä hikä tnämäuqä-panjä iinjäqi ätqäwäqe, qonjä äuktäutä, tääqä ätukqe. ⁴² “Apiquki, Si äkingangutqe, häkä haŋä-iqä-tänjä tqu huätä mändavä. Iinjä etanŋi Nyaqä änyinŋeuŋi, qäyä enä. Tqä äkinŋeu ätimäunä” ätukqe. ⁴³ I tquanganŋi, enätqä qäukuä haqä yätutanjä hŋqu äwimeqe, Ique yänänäqŋqä äwikqe. ⁴⁴ Itanğa Jisasi Iqu haŋä-iqä naqänänjä ämetä, tääqä yänänäqŋqä tquanga, Kiqä dŋi, häneqä enqä-panŋi, qua mäŋi iokqe. ⁴⁵ Iqu tääqä qäpu ätuäqe, pämä ätqäutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauŋqä äukqe. Iquau äwimeqe, iqua äwqä haŋä naqänänjä vqanŋi, hiqaqä witanŋä äqunŋqe. ⁴⁶ E äqunäqe, “Sunqä hiqaqä wiŋäüä? Ävaupu, yamwiqä iqe, he

† 22:37 Asayä 53:12 ‡ 22:38 Matiu 26:36-46; Makä 14:32-42

mändi maekittqiyqä yätŋqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä[§]

⁴⁷ Jisasi Iqu kukŋuä yqänä tätqätanğa, ämaqä kuapänä äpkuwi. Iqueqä ämaqä 12 iutanğa hŋqu, iqueqä yoqä Jutasi, iqu iquau ätuma äpkqe. I ätuma äpäqe, Jisasi Iqu-tänğa qäqiqi, quneqä vätnqä äpkqe. ⁴⁸ Ii iqanğanj, Jisasi Iqu, “Jutasi iquki, si quneqä ävätnä, Ämaquaqä Ymeqä Ekqä Iqueni ämaqä iuqä hipaeu wisŋqätanä?” ätukqe.

⁴⁹ Ämaqä Iqutä anä äpmamiŋuwä iqua, nätmätqä ii timäuqanği äqumbiyi, “Naqä Iquki, ne ipäqäyuniä ämaqä äpäsatunquätanä?” ätukuwi. ⁵⁰ E ätupiyi, iquautanğa hŋqu, hiqäva-imäqä naqä iqueqä wäunüä-wiyqä hŋqueni, ipäqäyuniä iqueqä qätä ämuangisa mŋä hämänä ätqavämäukqe. ⁵¹ E iqanğa, Jisasi Iqu “Qäyä enä” ätuäqe, qätä a ämaqätätä, anğu ämäqumuatekqe.

⁵² Inğanj Iqu hiqäva-imäqä naqä iquatä, hiqäva-imäqä anğa qui mimäqänqä miqä naqä iquatä, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquatä, qu Ique a kiqätŋqä äpkuwä iquauŋj, “He ipäqäyuniä, jävqätä a äqätqa äpquwi, ämaqä äpästätä quwä-meqä hŋque a äkiqätätqänuwä-pa, Nyipqe, iinunä etanği äŋgiqätqäuä? ⁵³ Hiunji ique-ique Nyi hesä hiqäva-imäqä anğa ququawä iqi pmetanğanj, he a manğiätqä itqänuwiqä. Iinğa etanği heatqä yänänäqŋqä ätimäuqäqe, ii hiqänğanjqä” ätukqe.

Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä maŋŋeqä’ ätkqenqä^{*}

⁵⁴ Iqu i tquanğa, iqua Ique a äkiqätäpu ätuma äupiyyi, hiqäva-imäqä naqä iqueqä anğa yäpä ingisa ätuma ekuwi. E wätqätanğuwänğanj, Pitä iqu kinğa nänj ti ätqawäwätä,

§ 22:46 Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Jonä 18:1-11

* 22:53 Matiu

26:58,69-75; Makä 14:54,66-72; Jonä 18:15-18,25-27

qänaki äukqe. ⁵⁵ Inġani qu täkriä yäpä yängisa tä ikepu quamä pmeqanġuwänga, Pitä iqu quvaqä awä iqi äp-makqe.

⁵⁶ Qu e äpmetanġuwänga, wäunġuä iqä apäkä hui, Pitä iqu tä ttawä iqi pmetanġi äqunäqe, hiġuä yänänäqġqä äqunä, “Ämaqä tqu, Jisasi Iqutä anä äpmeġiyiqä” ätukqe. ⁵⁷ I tquanġa Pitä iqu, “Apäkä iiki, nyi Iquenyqe, maqġqeä” ätukqe.

⁵⁸ Ga wänġäpu äpmapiyi, ämaqä hġqu ique äqunäqe, “Si-pqä iquautanġu-kiyqä” ätukqe.

I tquanġa Pitä iqu, “Ämaqä iquki, nyi hmanġqä” ätukqe.

⁵⁹ Mä quäuqänä hmbu äpmapiyi, ämaqä huiziqu yänänäqġqä ätukqe. “Ämaqä tqu, Galilisanġa-qu hitanġi äqunätmä, ‘Iqu Jisasi Iqutä anä äpmeġiyi-qe’ naqä-qakuä etqänä.”

⁶⁰ I tquanġa Pitä iqu, “Ämaqä iquki, si kukġuä ii ätġi, nyi maqġqeä” ätukqe. Iqu kukġuä yqänä tätqätanġa, kuku-takisqä äkakä ätkqe. ⁶¹ Asä qänġani, Naqä Iqu hiqumuanġä äwiyätä, Pitä ique hiġuä ämoqunġqe. Inġani Pitä iqu, Naqä Iqu, “Heatqä tquenġi, kukutakisqä äkakä matqänġa, si Nyinyqe, ‘Maqġqeä’ hġquaqui-hġque ttġiqä” ätukqenġä kġuä äwikqe. ⁶² Iinġa iqe, yäpaqä mäġgisa äwätä, kġuä naqänänġä äqäkqe.

Qu Jisasi Ique tä säwqä ävāpu, äpäkkuwiġqä†

⁶³⁻⁶⁴ Inġani ämaqä Jisasi Ique a äkiqätkuwä iqua, Ique kukġuä quvqä ätuäpu, jävqä äpäkkuwi. Ga, tapätapi Iqueä hiġuii ktqä äpmuatepu, tiinġä ätumiġuwi. “Si ‘Iqu bäsqiya-qe’ hiġuä enġä-pa natiyä.” ⁶⁵ Itanġa iqua kukġuä quvqä huisä qäsä ätumiġuwi.

† 22:62 Matiu 26:57-68; Makä 14:53,55-65; Jonä 18:12-14,19-24

Ämaqä naqä iquauqä hijuiqi, Ique kuknuä ämitkuwiñqä[‡]

⁶⁶⁻⁶⁷ I imäkätqätanġuwänġa, mäptqä timäuqanġani, qokä-apäkä iquauqä ämaqä naqä iqua, qu eeqänä aquvä äqänġuwi. Ii hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kuknuä-suqenqä näññqä iquatänji. Aquvä e äqämbiyi, Jisasi Iqerñi iquauqä aquväqñqä iunqä ätuma äupiyyi, “Si Kraisi ne äminesñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iuki sätäti, ‘Nyi Qäqunjqä’ natiyä” ätukuwi.

Iqu kimañi, “Nyi he etqanġmdqe, he quuvqä maeqiyqä ipññäuä. ⁶⁸ Nyi he yatñqä heyqanġmdqänġani, he kimañi mandqä ipññäuä. ⁶⁹ Iinjä etanġi, täñgata tiinjä, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuanġisa pmetänqiyä” ätukqe.

⁷⁰ I tquanġa, ämaqä eeqänänjä iqua yatñqä tiinjä äwikiwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?”

Iqu kimañi, “Hiqä-hiuä ae äyä ätqäuä. Nyi Qäqunjqä” ätukqe.

⁷¹ I tquanġa, iqua “Ne Iqueqä suqenqä awä-tqä hñquauñqä tääqä matqä yatunġue. Iqueqä-kiuä, manjiuta tqanġi qätä qe äwiyänjunä” ätukuwi.

23

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqätä, Heroti iqueqätä, hijuä iqi ätqäukqenqä**

¹ Inġani ämaqä naqä eeqänänjä iqua ävaupiyyi, Jisasi Iqerñi, Pailoti iquenyqä ätuma äukuwi. ² Äwimapiyyi, Ique kuknuä mitpñqä ipäqiyäpu, Pailoti iqerñi tiinjä ätukuwi. “Ne Ämaqä Tqu quvqä tiinjä imäkätqätanġi äqunätunġue. Neyaqä ämaqä iquauqä kñuä indqänqe qui iwimäkätä, ‘He Romätanjä ämiqä Sisa iqerñi, mbqä takisi mäwqä pambiyä’

[‡] 22:65 Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Jonä 18:15-18, 25-27 * 23: Matiu 27:1-2,11-14; Makä 15:1-20; Jonä 18:28-19:16

ätuätä, itaŋga Iqueqä-kiuärŋqe, ‘Nyi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu he ämemqä atäunuä änyikqä Iqunä, hiqä Ämeyqä Naqä Iqunjqä’ ätuätŋqeqä” ätukuwi.

³ I tquanguwänŋa, Pailoti iqu Jisasi Iquenji, yatŋqä tiinjä äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqukitanä?”

Ga Jisasi Iqu kimaŋji, “Si qe ätnyä” ätukqe.

⁴ Inŋaŋji Pailoti iqu, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, qokä-apäkä iquautäŋji, “Ämaqä Tque kukŋuä mitmqä diŋqe, Iqueqä suqä quvqe, hiŋuä mäquŋquä eänänä” ätukqe.

⁵ Injäqe, qu kukŋuä yänänäqŋqä tiinjä hui ätukuwi. “Iqu aŋä-himqä eeqänänä qua Jutiya iuŋji, qaŋä yäkenä itä, ämaqeu näqŋqä ävätä, quvaqä äwqe, ävauqumuatätqänä. Iqu qua Galili iu ganä iäqetaŋji, täqinyqä äpqäqeqä” ätukuwi.

⁶ Pailoti iqu, ii tqanŋä äwiyäqe, “Ämaqä Tqu, Galilisaŋä Iqutanä?” ätukqe. ⁷ Qu “Injqä” tquanguwänŋa, iqu, “Jisasi Iqu Heroti iqueqä ämitŋqeqä äpqäqeqä,” kŋuä vqanŋi, Heroti iquenyqä ändowatkqe. Hea inŋaŋji, Heroti iqu Jerusälemä iu yakuä pmetanŋaŋji.

⁸ Heroti iqu Jisasi Ique hiŋuä äqunäqe, iqu aquvänä ikqe. Ii tiinji. Hiŋuiqänänäŋji Iqu ämaqä mimäkqänänä di imäkqanŋi qätä äwimiŋqenqä, Ique hiŋuä qunätŋqä äwinyätä, “Iqu nyaqä hiŋuä iqi, ämaqä mimäkqänänä di imäkänä” kŋuä vqanŋi äpmamiŋqe. ⁹ Ique äwimeqanŋa, nätmätqä kuapänänäŋjqä yatŋqä vqanŋqä-qe, Jisasi Iqu kimaŋji mätkuä ikqe. ¹⁰ E tuätqätanŋa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatä, qäqi ätqäupu, Ique kukŋuä yänänäqŋqä ämitkuwi. ¹¹ Inŋaŋji Heroti iquä, iqueqä mäkä-iqä iquatä, Ique quvqä imäkäpu, kukŋuä quvqä ätuäpu, gquä hämänänä äŋguänänä hŋqu ämepu äwiyätäpu, Pailoti iquenyqä anŋu ändowatukuwi. ¹² Hiŋuiqänänäŋji Heroti iquä, Pailoti iquä, himä-wiuŋqä äpmamiŋyä-qe, hiunji iquenji, iquaqu näueqä imäkŋgiyi.

13-14 Ique anġi wimeqanġa, Pailoti iqu hiqäva-imäkqä naqä iquaunġätä, ämaqä naqä iquaunġätä, qokä-apäkä iquaunġätä, tääqä ätuätä aquvä ämaqiyäqe, tii ätukqe. “He Ämaqä Tquenyä nyitä kuknuä jänä imäkatunġuä ätuma äpäpu, tii ändquwiqä. ‘Ämaqe, qu gapmanqä iquauñi hngisanä itquapnqe, Ämaqä Tqu quvaqä knuä indqänqe qui imäkätqänä.’ Inäqe, nätmätqä he ändquwiñqe, nyi hiqä hiñuä iqini yatnqä ämitmänganġi, Iqueqä suqä quvqe mämoqumueqä iqänä. ¹⁵ Itanġa Heroti iqu-pqe mämoqumueqä itä, nenyqä anġi ändowatqiyä. Ne Ique pizqä päsatunġuä diñqe, Iqueqä quvqe, hma etanġi äqunänjueä. ¹⁶⁻¹⁷ Inññqe, nyi täñjä-hunqenä äwimi, hiñuinä qunäwatmqänä.”

¹⁸ I tquanġa, qu eeqänänġi, manjä yänjänäqñqä ätäpu, “Ämaqä Tqueni, pizqä äpäsatnä, Baräpasi iqueni nenyqä vquatäwatiyäl!” ätukuwi. ¹⁹ Baräpasi iqu, Jerusälemänġi, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, ämaqä pizqä päsqanġi, guä äpmuatekuwä iquvi.

²⁰ Inġanġi, Pailoti iqu Jisasi Ique ävquatäwatätñqenqä wiñganġi, anġu ätukqe. ²¹ Inäqe qu manjä yänjänäqñqä tiinjä ätukuwi. “Zä-huätatä hueyäl! Zä-huätatä hueyäl!”

²² Ga anġunġi, “Sunqäwä? Iqu suqä quvqe, äki imäkätñqäwä? Ne Ique pizqä päsatunġuä di, nyi Iqueqä suqä quvqä hui mämoqumueqä iqä-qae, täñjä-hunqenä ävätmä, hiñuinä qunäwatmqänä” ätukqe.

²³ I tquanġqä-qe, qu manjä yänjänäqñqä, “Jisasi Iqueni pizqä päkiyäl!” ätqua äupiyyi, iqueqä manġi mändi äkit-tqäkuwi.

²⁴ Inġi Pailoti iqu, “Iquauä äwiñqä dunä qänaknä wimqeçqä” ätñgqe. ²⁵ Ämaqä, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, huizique äpäkkqä iquenyqä ätukuwiñqe, Pailoti iqu iqueni ävquatäwatkqe. Itanġa Jisasi Iqueni, iquauä

äwiŋqä iu qänaknä itä, ämaqä päsqa iquauqä hipa iu äwikqe.

Qu Jisasi Ique zä-huätatä äuekuwiŋqä†

²⁶ Qu Jisasi Ique ätuma äwäpu, ämaqä Saimonä Sairinisaŋä iqu, aŋä-himqä iuŋqä tä pätkätanŋi a äk-iqätäpu, zä-huätatä huŋqe, ique quamä äwiwätäpu, “Jisasi Ique qänaki wivändiyä” ätukuwi. ²⁷ Iqua Ique ätuma wätqätanŋuwänŋaŋi, qokä-apäkä kuapänä Ique qänaki äwivändkuwi. Iquautanŋä apäkä kuapänänjä hiua, pmapqä ipu, kŋuä äqiyäpu, qänaki äwivändkuwi. ²⁸ Qu iinjä iqanŋuwänŋa, Iqu qänaki hiŋuä ämoqunätä, “Apäkä Jerusälemätanŋä iuenä, Nyinyqä kŋuä maqiyqä pambiyä! Hiqä-hiuänqätä, hiqä ymeqänqätä qäpiyä” ätukqe. ²⁹ “Qakui tiinjqä. Hea qänakndaŋänŋaŋi, qu tii tpuwi. ‘Apäkä qokitqä iuatä, ymeqä manyquä iuatä, ymeqä anuä mäwqä iuatä, qu quwqä-quwä aquvänä iqäuä.’ ³⁰ Hea inŋaŋi, ‘Qoqonjä iquenä, he qua täqi äpäknapu, ktqä naqumuätäpiyä’ tpuwiqä.† ³¹ Ii tiinjqä. Täŋaŋi qu zä eqä-tänjä enqä-panä-qunä, suqä tä nyimäkätqänuwi, inji suqä quvqä imäkqä, zä yäuä äpitiŋqä enqä-panä iquauŋi, suqä äki iwimäkpnuwänjqäwä?” ätukqe.

³² Itanŋa Iqutä anänji, qu suqä quvqä imäkqä hŋquaquippqe, pizqä päkŋŋqä ätuma äukuwi. ³³ Qu äupiyyi, hipkä ‘Ämaqä nyuänjqä’ ätmiŋuwä iu ätimäupiyyi, Jisasi Iquesä, suqä quvqä imäkqä iquaquisä, zä-huätatä äuekuwi. Ämaqä hŋquququ, Iqueqä hipa ämuanŋisa, huiziqenji, hipa qunamäuqänŋisa äuekuwi.

³⁴ Ae äueqanŋuwänŋaŋi, Jisasi Iqu, “Apiquki, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäuvä. Nätmatqä tä nyimäkquwiŋqe, qu maŋŋeqä” ätukqe. Inŋaŋi qu Iqueqä

† 23:25 Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Jonä 19:17-27 ‡ 23:30 Hosiya 10:8

gquetä ämuasmänqetä iwäsäupu, kikinä mapnqä hänjä ikuwi. ³⁵ Jisasi Iqu zä-huätatä hunganqanji, qokä-apäki hinuä äqumbu ätqäuminjuwi. Ämaqä naqä iqua, Ique äkasuwä ätuäpu, “Iqu ämaqä huiziunji hänjä iqumuatqä-queqä. Itanga Iqu Kraisi, ne mineyätnqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunjuä ikqä Iqu etangutqe, Iqueqä-kiuä hänjä iqumuatnänä” ätukuwi. ³⁶⁻³⁷ Itanga mäkä-iqä iqua-pqe, Iqu-tänjä qäqiqi äpäpu, äkasuwä ätupiwi, wainqä-eqä yänänäqnqä äväpu, “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iquki etangutqe, Tqä-täuä yätamakqä inyä” ätukuwi.

³⁸ Itanji Iqueqä nyuänjä haqä yänjini, tuwanjuä tiinjä äqäkuwi. “Ämaqä Tqu, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä.” ³⁹ Itanga ämaqä quvqä Jisasi Iqutä zä-huätatä anä äuekuwä iquaqu, huiziqu äkasuwä tiinjä ätukqe. “Si Kraisi, ne äminesnqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iqukitanä? Si Qäquki etangutqe, yätamakqe, Tqä-täuä änyätinä, ye-pqe inä yesnqeqä” ätukqe.

⁴⁰ I tqunqä, ämaqä huiziqu qätä äwiyäqe, äkasuwä tii ätukqe. “Hanjä-iqä Iqu ämeqä-pa, si-pqä inä ämenyä. Si iinjä ätätänqanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä zä mak-inqä iqiyä?” ⁴¹ Yeqä suqä quvqä imäkqeuta, hanjä-iqä tä meqanqeeetanji, qu qäyunä yemäkqäuä. Inäqe Ämaqä Tqu, suqä quvqä maiqueqä” ätukqe. ⁴² Iquenji qäpu ätuäqe, “Jisasi Iquki, Si Ämiqä Naqä äpmetnänqanji, nyinyqä knjuä indqänqtnqä” ätukqe.

⁴³ Ga, Jisasi Iqu kimanji, “Nyi naqä-qakuä äktqä. Tänqanji, si Nyitä qäukuä yänjini anä pmenqeeä” ätukqe.

Jisasi Iqu äpäkongqenqä §

⁴⁴⁻⁴⁵ Hiunji quemisqeuta, awiyqä 3 kloknganqä, mäptqä we maunqä itä, qua eeqänänjä iunji hea äwäkqe. Inqanji, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anä yänqisa imaknminqe,

§ 23:43 Matiu 27:45-56; Makä 15:33-41; Jonä 19:28-37

ingi-ingi äpkngga äpäwäkqe. ⁴⁶ Ingarji, Jisasi Iqu tääqä yänänäqngqä ätätä, “Apiquki, ñqä quuvqe, Tqä hipa iqi eqänä” ätukqe. E ätuäqe, qe äpäkongqe.

⁴⁷ Ae äpäkongganga, mäkä-iqetanä naqä iqu, hiñuä e äqunäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäütä, “Ämaqä Tqueä suqä quvqä imäkqe, aarñqe. Ämaqä Jänänänä-queqä” ätkqe.

⁴⁸ Ämaqä eeqäpnä hiñuä qumbñqä aquvä äqänminjuwä iqua, nätmätqä ii timäuqanggi äqumbiyi, huäqä kiinjä wuñ-gangqetanji, quwqä quikuiu ptqä äpäknäpu, anjämqä anji äukuwi.

⁴⁹ Injäqe Jisasi Iqueqä käyämaqä iquatä, apäkä ique Galilisa äwivändkuwä iuatä, qu nätmätqä tä timäuqangqenqä kiñä näñisa hiñuä äqumbu ätqäuminjuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwiñqä**

⁵⁰⁻⁵¹ Ingarji ämaqä hñqu äpmamiñqe. Iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu Israitqä iquauqä anä-himqä Arämatiy-atanä ique. Iqu ämaqä jänä-ñu eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä hiñuä äqänä äpmamiñqe. Iqu Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquautanä-que. Injäqe, ämaqä naqä huizi iqua, Jisasi Ique qui imäkpnqenqä kñuä indqänätqä-tanquwängga, iqu, “änñguiqä” matqä imiñqe. ⁵² Jisasi Iqu ae äpäkongganga, iqu Pailoti iquenyqä äwäqe, Jisasi Iqueä huiwiñqä ätukqe. ⁵³ Pailoti iqu, “Yqä mayä” tquannga, iqu Jisasi Iqueä huiwi zä-huätatä äuekuwiuta äma äpätä, yuä huäqä äütätä, ämaqä qua pñqä iu ekqe. Ämaqä wiqä iunji, hikä mñä ae ätäpqiyanjuwä-qe, iunji ämaqä hñque pñqä maeqä iñuwi.

⁵⁴ Hiunji iquenji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä näwenyä imäkqannganji. Mä Josepä iqu ii imäkqannganji, Sämbatqä

* **23:49** Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Jonä 19:38-42

timäutŋqä ikqe. ⁵⁵ Itanğa apäkä Galilisa Jisasi Iqutä anä äpkuwä iua, “Josepä iqu, Jisasi Iqueä huiwi qua äkiu pŋqä eänqutiyä. Ä äänä itä eänqutiyä” tpu, hiŋuä qumbŋqä, Josepä ique qänaki äwivändkuwi. ⁵⁶ Hiŋuä ae äqumbiyi, äväma äwäpu, marasiŋqätä, wetqä jinaŋä-weqätä näwinyä imäkepiyi, hiunji hapä pmeqänğanj, suqä ätänqä duŋj qänaknä ipu, hapä äpmamiŋuwi.

24

*Jisasi Iqu, qua buta anġi ävaukqenqä**

¹ Hiunji hapä pmeqä ae äpäwqanğanj, ziŋuä matqänğanj, apäkä iua nätmätqä näwinyä ae imäkekuwi ämapiyi, ämaqä qua ekuwä duŋqä äukuwi. ²⁻³ Qu iqi ätimäupiyi, hikä qua hovqä iuŋj mäpmäwänätanġi äqumbiyi, yäpä yänġisa äpeyäpu, Naqä Jisasi Iqueqä huiwi mäwiqä itanġi äqunġuwi. ⁴ Qu iinġä äqumbiyi, kŋuä kuapänä indqänäpu pmetanġuwänġa, ämaqä hŋquaqu, gquä hämänänġä we-huŋqä ipŋqä, qäqiqi maqänä ätqäukiyi. ⁵ I tqäuqanġiyänġa, apäkä iua zä ipu, hipenüä qua bu epu äpmakuwi. Itanġa ämaqä iquaqu tii ätukiyi. “Ämaqä hänġä Iquenyqe, he ämaqä pizqä iqua wiqeunġi, suŋqä qävqä itqänäüä? ⁶ Iqu täqi mäwiqä inä, ae ävauqeä. Mä Galili du yqänä äpmeqänġa, kukŋuä etkqenqä kŋui anġi hiyätŋqeä. ⁷ Iqu tiinġä äyä etkqeä. ‘Qu Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenġi, suqä quvqä imäkqä iquauä hipa iqi wipnuwiqä. Itanġa qu Ique zä-huätatä huepnuwiqä. Hea hŋquaqu äwitqe, hŋququqenġi anġi vauniqeä’” ätukiyi. ⁸ I tqanġiyänġa, iua Jisasi Iqu ätukqenqä kŋuä äwimakqe.

⁹ Iua iuŋj äväma äupiyi, ämaqä 11 iquautä, ämaqä huizi iquautä, nätmätqä hiŋuä äqunġuwinġä awä ätukuwi.

* 24: Matiu 28:1-15; Makä 16:1-11; Jonä 20:1-18

¹⁰ Apäkä, ämaqä Jisasi Iqu kukruä awä tuäkiqäprrqä ändowatkqä iquau, kukruä ätukuwä iua, ii tiiji. Mäliya Maktälatañä ii, Jonai, Mäliya Jemisi iqueqä känäu, itaŋga apäkä huizi iuautä anä äpmamiñuwä iuatä, iuayi. ¹¹ Apäkä iuaugä kukruinŋqe, ämaqä iqua, “Kukruä qämä-qämä inŋqä änatqäüä” krjuä vqanŋi, quuvqä maeqiyqä ikuwi. ¹² Quuvqä maeqiyqä ipiyitañi, Pitä iqu pämä ätqäüqce, qua ekuwä iunŋqä tnänjä äwäqce, qonjä äuktäütä, yuä huäqä äutäpu ekuwinä witañgi äqunŋqe. Inŋaŋi iqu nätmätqä inŋä äqunätäqñqä krjuä kuapänä indqänätä, anŋi äukqe.

Ämaqä hñquaqu, Emiyasiñqä äukiynŋqä†

¹³ Itaŋga hiunji asä iquerji, wäuruänŋqä ämotquamiñqä hñquaqu, anjä-himqä hmbinyqä äumiñiyi. Anjä ipiyqä yoqe, Emiyasiyi. Jerusälemätañi, kinjä namji (11 kilomita). ¹⁴ Iquaqu qanjä äwäsiyänŋaŋi, nätmätqä eeqänänjä ii ätimäukqerñqä kukruä ätqämuinŋiyi. ¹⁵ Iquaqu yatñqä inŋäwätqätanŋiyänŋa, Jisasi Iqu iquaqu-tänjä qäqiqi äpätä, qanjä anä äumiñuwä. ¹⁶ Iquaqu Jisasi Ique hinuä äquniyäqce, “Tä, Jisasi Iqueqä” krjuä mindqänŋqä ikiyi. ¹⁷ Inji Iqu iquaqui tii ätukqe. “Qe qanjä äpäsiyänŋaŋi, squä-suanŋqä tätqäninyqä?”

Iqu yatñqä e vqanŋa, iquaquvqä hipenji huäqä-hunŋä-quaqu ätqäukiyi. ¹⁸ Itañi, iquaquisanjä hñqu, iqueqä yoqe Keleopasi iqu, kukruä kimañi tii ätukqe. “Ämaqä, anjä-himqä huitañä-huitañä Jerusälemänji kuapänä äpmeñuwä iutañi, nätmätqä täñga ätimäuqerñqe, Sinä qätä mäwiyqä inätanä?” ätukqe.

¹⁹ Iqu i tquanŋa, Jisasi Iqu, “Squä nätmätqäwa?” ätukqe.

Iquaqu kimañi, “Nätmätqä Jisasi Nasäretqätanjä Ique äwimeqerñqä ätqueä” ätukiyi. “Iqu hinuä-tqä-qu eä,

† 24:12 Makä 16:12-13

Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisä, qokä-apäkä iuqä hiñuä iqisä, wäñuätä kukñuätä, yänänäññqä imäkqä Iqueqä. ²⁰ Neyaqä hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä naqä huizi iqua-pqätä, qu Ique päkññqä kukñuä ämitäpu, ämaqä iquauqä hipa iu ävquwiñqätä, Ique zä-huätatä äue-quwiñqätä, ätätqänjueä. ²¹ Kiñganäñi ne Ämaqä Iquenyqe, kñui tiñjä indqänätuñque. ‘Ämaqä Tqu, qokä-apäkä Israitqä iqune añgi inätumeqä Iquvqä.’ Itañgi kukñuä hñqu inänñi. Qu Ique äpäsquwänñanñi, hea hñquaqu ae äpäwqe, hñqu täsuänä. ²²⁻²³ Inñi täññanñi, apäkä nesañä hñjua, yäñuä-yäñuä inñqä inemäkqäuä. Zä-hiñuä maqñqänñga, qua equwä dunñqä äwäpu, Iqueqä huiwi hiñuä moquñqä ipiyi, ne änemepu tii änatqäuä. ‘Ne Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñquaqu nä äqunänñunä. Iquaqu, “Iqu häñä äp-menä” änatqinyqä’ änatqäuä. ²⁴ Itañga ämaqä nesañä hñqua, qua equwä iuñqä äupiyi, apäkä iua änatquwä-pa, e äqunänñäuä. Iqua Iquerñi hiñuä mäquñquä iqäuä” ätukiyi.

²⁵⁻²⁶ I tquañgiyänñga, Iqu kimañi, “Qeyaqa kñuä indqänñqe, hmanñqä” ätukqe. “Kukñuä hiñuä-tqä iqua ätkuwä eeqänänñi, naqä-qakuä ätimäuqenñqe, sunñqä maqñqä eninyqä? Qu Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ämineyätñqä ätekqä Iquenyqe, ‘Tänñä-huñqä tä ganä ämeqe, qänakndanñi yoqä naqä meniyeqä’ äqäkuwiqä” ätukqe. ²⁷ I ätuäqe, Iqu kukñuä Mosisi iqtä, hiñuä-tqä eeqänänñä iquatä, bukiu äqiyäñuwiñqä ätipäqiyätä, awä ätukqe. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Iqueqä-kiuänñqä ätä äqänänñqenñqä, qakuä eeqänänñi ämotquakqe.

²⁸⁻²⁹ Inñanñi qu anñä iquaqu pmayñqä-tänñä qäqiqi ätimäupiyi, Jisasi Iqu äwätñqä imäkññanñga, iquaqu, “Mäptqä ae äwiqe, hea hiätñqä iqäqä-qae, Si yesä anä pmetuñqueqä” ätukiyi. I tquañgiyänñga, Iqu iquaqtä anä pmapñqänä, anñä yäpä yänñgisa äpaquqqe. ³⁰ Qänakñi, Iqu buayä bñqä, iquaqtä iquvañiu anä äpmapiyi, Iqu

buayä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä ‘änguiqä’ ätäqe, äkutätä, iquaqui vätnqä ipäqäqke. ³¹ Iqu ävätnqä iqanğa, iquaquiyqä hiñui änguä äqänyiyi, “Tqu, Jisasi Iqueqä” näqnqä ämakiyi. Inğanı Iqu maqänä imatneqanğa, iquaqu Iquerı, hiñuä mäqunquä ikiyi. ³² E imatneqanğa, iquaqu, “Ne hänaqeu äpätaqänğanı, Iqu ye kukñuä äyätapätä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iñı kukñuä qakui ämäyätqueqanğqanğa, yeyaqä äwqe, tä hänaqä enqä-pa äyasqeqä” ätnğiyi. ³³ I ätniyi, iquaqu Jerusälemänqä anğumä maqänä äukiyi. Iqi ätimävi, wäñuänqä ämotquamiñqä 11 iquatä, ämaqä huizi iquatä, aquvä äqambu pmetanğä äwimakiyi. ³⁴ Äwimeqanğiyänğa, qu iquaqui, “Naqä-qakuiqä. Naqä Iqu anğu ävautä, Saimonä ique äwimeqiyä” ätukuwi.

³⁵ Itanı, iquaqu nätmatqä eeqänänä hänaqä du äwimakqenqä awä ätukiyi. Itanğa iquaqu, “Ye Iquerı, buayä yätapqanğanä hiñuä äqunänğueä” ätukiyi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimakqenqä#

³⁶ Qu kukñuä i tqämanätqätanğuwänğa, Jisasi Iqu iquauä awä iqi ätqäukqe. I ätqäuqe, “Heqä äwqä hanuä enyänä” ätukqe. ³⁷ I tquanğa iqua yäñuä ipu, ‘Hikuapqeqä’ ätäpu, zä ikuwi. ³⁸ Iwä Iqu tii ätukqe. “Äwqä hanuä miñqä, kñuä kuapänä sunqä indqänäpu pmeñäuä? ³⁹ Nyaqä hipaitä, yukitänı, hiñuä qumbiyä. Ii nyinjä. Nyaqä huiwiu a äminiyäpu, näqnqä mapiyä. Nyi guwä-tänä, yänä-tänjunqä. Hikuapqä iqua, iinğaqua manä” ätukqe. ⁴⁰ Iqu iinğa ätuäqe, Iqueqä hipaetä, yukitä ämotquakqe. ⁴¹ Iqua aquvänä ipiyä-qe, “Naqä-qakuätiyä? Quanğitiyä?” kñuä indqänätqätanğuwänğa, Iqu, “He buayä hui ämeñäuä?” ätukqe. ⁴² Iqu e tquanğa, iqua

24:35 Matiu 28:16-20; Makä 16:14-18; Jonä 20:19-23

hämapäkä häkiyä äyäqäkuwi, hŋginji, Ique äwikuwi. ⁴³ Iqu ämotauqe, iquauqä hinguä iqisa ängqe.

⁴⁴ Inganji, Iqu tii ätukqe. “Nyi hesä yqänä äpmamänganji, ‘Kukŋuä eeqänänjä Nyinyqä, bukä Mosisi iqu äqäkqeutä, hinguä-tqä iqua äqäkuwiutä, apqä tqä iqua äqäkuwiutäni, ii naqä-qakuinä timäuniquqä’ äyä etminqeqä” ätukqe. ⁴⁵ Iinjä ätuäqetanji, iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqenqä qakuä eeqänänjinqä näqŋqä mapŋqä yätamäkqä äwikqe. ⁴⁶ Ga tiinjä-pqä inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äqänänä. ‘Krais, Goti Hanjuwä Iqu ämeyätŋqä ätekqä Iqu, tänjä-hunqä meŋqiyä. Itanğa qua äptepqä duŋji, hiunji hŋquaqu äwitqe, hŋquququenji, anği ävaunqiyä. ⁴⁷ Itanğa ämaqä eeqänänjä iunji, qu Iquenyqä awä tpuŋqäuä. Ämaqe, quwqä kjuä äkunmäkmbu, suqä quvqe ävquatämäuqenqätä, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanjuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäuqenqätä awä tpuŋqäuä. Kukŋuä awi, Jerusälemä iu ganä tpuŋqäuä’ ätä äqänänä. ⁴⁸ He nätmatqä tä hinguä äqunquwiŋqe, awä-tqä-quenä epŋqeqä. ⁴⁹ Nätmatqä äŋguänänjä Apiqu etapäninjqä ätkqe, Nyi henyqä ändowatmqänä. He, yänänänqŋqä qäukuä haqä yätutanji emetqänğanqä, anjä-himqä täu pmetpŋqeqä” ätukqe.

Goti Iqu, Jisasi Ique, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqä[§]

⁵⁰ Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänjqä ämotquaminjqä iquauŋji, anjä Betani iunqä ätuma äukqe. Iqi ätimäupiyyi, Iqueqä hipa haqä yätqä eätä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau äŋguä miwiyätŋqenqä tääqä ätukqe. ⁵¹ Iqu e ätuäqe äväme-qanğa, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä haqä yätunqä ätuma qe ekqe. ⁵² Inganji iqua qonjä äuktäupu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupiyyi, aquvänä ipu, Jerusälemänjqä anği

[§] 24:49 Makä 16:19-20, Wäunjuinjqä 1:9-12

äukuwi. ⁵³ Inḡata-tirji, iqua hiunji ique-ique, hiqäva-
imäkkä anjä ququawiu äpmapu, Goti Iquenyqä “änḡuiqä”
ätäpu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäumiḡuwi.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 18 Aug 2021

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac